(२१) तथा जसलाई हामीसित साक्षात्कार को आशा छैन उनीहरुले भने कि हामीतिर फरिश्ताहरु किन अवतरित गरिन्नन् ?[1] अथवा हामीले (आफ्ना आँखाले) आफ्ना प्रभुलाई देख्थ्यौं ?[2] उनीहरुले स्वयं आफूलाई नै बडो ठूलो ठानेका छन् तथा अत्याधिक अवज्ञा गरेका छन् ।[3]

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾

(२२) जुन दिन यिनीहरुले फरिश्ताहरुलाई देख्नेछन् त्यस दिन यी पापीहरुलाई कुनै प्रसन्नता हुनेछैन[4] तथा भन्नेछन् कि यिनीहरु बञ्चित नै

يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ

[1]अर्थात् कुनै मनुष्यलाई रसूल बनाउनुको सट्टा कुनै फरिश्तालाई रसूल बनाएर पठाइन्थ्यो । अथवा यो अर्थ हो कि पैगम्बरसँग फरिश्ताहरु पनि अवतरित हुन्थे जसलाई हामीले आफ्ना आँखाले देख्दथ्यौं तथा उनीहरुले यस मानव रसूलको पुष्टि गर्दथे ।

[2]अर्थात् प्रभुले आएर हामीलाई भन्थ्यो कि मुहम्मद (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) मेरो रसूल तथा त्यसमाथि ईमान कायम गर्नु तिम्रो लागि आवश्यक छ ।

[3]त्यसै अहङकार तथा उद्दण्डताको परिणाम हो कि उनीहरु यसप्रकारको माँग गरिराखेका छन्, जुन अल्लाह तआलाको इच्छाको विपरीत छ । अल्लाह तआला त परोक्षमाथि ईमानद्वारा मानिसहरुको परीक्षा लिन्छ । यदि उसले फरिश्ताहरुलाई उनका आँखा समक्ष अवतरित गरिदेओस् अथवा त्यो स्वयं धर्तीमा अवतरित होस् त त्यस पश्चात उनको परीक्षाको प्रश्न नै समाप्त भइहाल्यो, यसकारण अल्लाह तआलाले यस्तो कार्य किन गरोस्, जुन उसको सृष्टिको उत्पत्तिको निधि तथा इच्छाको विपरीत छ ?

[4]त्यस दिनसित तात्पर्य मृत्युको दिन छ अर्थात यी काफिर फरिश्ताहरुलाई देख्ने इच्छा गर्दछन्, परन्तु मृत्युका समय फरिश्ताहरुलाई देख्नेछन्, त्यतिखेर उनको लागि कुनै प्रसन्नता एवं शुभ हुने छैन, यसकारण कि फरिश्ताहरुले उनीहरुलाई त्यस बखत नरकको यातनाको धम्कीको सूचना दिन्छन् तथा भन्दछन् कि हे कुकर्मी आत्मा, कुकर्मी शरीरबाट निस्क, जसले गर्दा आत्मा भाग्छ, तर्कन्छ, अनि फरिश्ताहरु त्यसलाई कुटपिट गर्छन्, जस्तो कि सूर: अल-अंफाल-५० तथा अल-अनआम-९३ मा छ । यसका विपरीत ईमान भएका मानिसहरुको स्थिति प्राण निस्कने बेला यो हुन्छ कि फरिश्ताहरु (स्वर्गदूतहरु) यसलाई स्वर्ग तथा त्यसका सुखहरुको शुभसूचना सुनाउँछन् । जस्तो कि सूर: हा.मीम.अस्सजद: ३० देखि ३२ मा छ तथा हदीसमा पनि चर्चित छ कि "फरिश्ताहरु (स्वर्गदूतहरु) ईमान भएका

حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾

गरिए ।[1]

وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾

(२३) तथा उनीहरुले जे-जे कर्म गरेका छन्, हामीले उनीतिर आकर्षित भएर उनीहरुलाई कणहरु जस्तै अस्त-व्यस्त गरिदियौं ।[2]

मानिसहरुका आत्मासित भन्दछन्, हे पवित्र आत्मा, जुन पवित्र शरीरमा थियो, निस्क ! तथा यस्ता ठाउँमा हिंड जहाँ अल्लाहका उपहार छन् तथा त्यो प्रभु हो, जो तिमीसित प्रसन्न छ ।" (विस्तृत जानकारीका लागि हेर्नुस् मुसनद अहमद भाग-२, पृष्ठ ३६४ तथा ३६५ र इब्ने माज़ा किताबुज् ज़ोहद बाब जिक्रूल मौत) केही विद्वानहरुको भनाई छ कि यसबाट तात्पर्य केयामतको दिन हो । इमाम इब्ने कसीर भन्नुहुन्छ कि दुबै कथन ठीक छन् यसकारण कि दुबै दिन यस्ता छन् जबकि फरिश्ताहरु ईमान भएका तथा काफ़िर दुबैका समक्ष प्रकट हुन्छन् । ईमान भएका मानिसहरुका लागि कृपा तथा अल्लाहका उपहारहरुको शुभ-सूचना तथा काफ़िरहरुका विनाश तथा हानिको सूचना दिन्छन् ।

[1] حِجْرٌ को मूल अर्थ हो मनाही गर्नु, रोकदिनु । जसरी न्यायधीश कसैलाई उसको मूर्खता तथा बाल्यवस्थाको कारण उसको आफ्नो मालमध्ये व्यय गर्नबाट रोकदिन्छ त भन्दछन् حَجَرَ القاضى على فلان न्यायधीशको तर्फबाट अमूकलाई व्यय गर्नुबाट रोक दिइएको छ । यस भावार्थको आधारमा ख़ानये काअबाको त्यस माग (हतीम) लाई حجر भनिन्छ जसलाई मक्काका कुरैशले ख़ानये काअ्बामा सम्मिलित गरेका थिएनन् । तसर्थ परिक्रमा गर्न मनाही छ । परिक्रमा गर्दाखेरि त्यसको बाहिरी भागबाट हिंड्नुपर्छ जसलाई दिवार (पर्खाल) बाट अलग गरिदिइएको छ । तथा बुद्धिलाई पनि حجر भनिन्छ, यसकारण कि बुद्धिले पनि मनुष्यलाई यस्ता कार्यहरुबाट रोक्दछ, जुन मनुष्यको योग्य छैन । अर्थ यो हो कि फरिश्ताहरु काफ़िरहरुसित भन्दछन् कि तिमी ती कुराहरुबाट वञ्चित छौ जसको शुभ-सूचना अल्लाहसित तर्सनेहरुलाई दिइन्छ । अर्थात यो حرامًا محرمًا عليكم का अर्थहरुमा छ । आज जन्नतुल फिरदौस (स्वर्गको सर्वोच्च स्थान) तथा त्यसका सुख तिमीलाई हराम (निषेध) छन्, त्यसका अधिकारी केवल ईमान भएका तथा अल्लाहसित तर्सनेहरु हुनेछन् ।

[2] هباء ती सूक्ष्म कणहरुलाई भन्दछन्, जुन कुनै क्षेत्रबाट घरभित्र प्रवेश हुने सूर्यका किरणहरुमा देखिन्छन्, परन्तु यदि कोही उनलाई हातले समात्न चाहन्छ त यो संभव छैन । काफ़िरहरुका कर्म पनि केयामतका दिन यिनै कणहरु जस्तो बेकार हुनेछन्, किनकि उनी ईमान तथा पवित्रताबाट शून्य हुनेछन् तथा धार्मिक नियमहरुको अनुकूलतामा पनि खाली हुनेछन् । जबकि अल्लाहका समक्ष स्वीकृतिका लागि यी दुबै कुरा हुनु आवश्यक छ । ईमान तथा शुद्धता पनि तथा इस्लामी धार्मिक नियमहरुका अनुरुप पनि । यहाँ काफ़िरका कर्महरुलाई बेकार कणहरुको समतुल्य भनिएको छ । त्यसैप्रकार अन्य

(२४) (परन्तु) त्यस दिन स्वर्गवासीहरुको स्थान श्रेष्ठतम् हुनेछ तथा स्वप्नगृह पनि सुखद हुनेछ ।[1]

أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾

(२५) तथा जुन दिन आकाश बादल सहित फाट्नेछ[2] तथा फरिश्ताहरु निरन्तर अवतरित गरिने छन् ।

وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلْغَمَٰمِ وَنُزِّلَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾

(२६) त्यस दिन उचित रुपले राज्य केवल दयालुको नै हुनेछ तथा यो दिन काफि्रहरुका लागि बडो गाह्रो हुन्छ ।

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾

(२७) तथा जुन दिन अत्याचारीले आफ्ना हातहरुलाई टोकी-टोकी भन्नेछ कि हाय ! क्या राम्रो हुन्थ्यो यदि मैले रसूलको मार्ग अपनाएको भए ।

وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾

(२८) हाय ! अफसोच, यदि मैले अमुकलाई मित्र नबनाएको भए ।[3]

يَٰوَيْلَتَىٰ لَيْتَنِى لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾

स्थानहरुमा कहीं खरानीसित, कहीं मृगतृष्णासित तथा कहीं पत्थरसित तुलना गरिएको छ । ती सम्पूर्ण उपमाहरु पूर्वमा गुज्रिसकेका छन् । (हेर्नुस् सूर: अल-बक़र:-२६४, सूर: इब्राहीम-१८ तथा सूर: अन्नूर-२)

[1]केही विद्वानहरुले यसबाट यो अर्थ निकालेका छन् कि ईमान भएका मानिसहरुका लागि केयामतको यो भयानक दिन यति क्षीण तथा उनको हिसाब यति सरल हुनेछ कि मध्यान्हसम्म उनी स्वतन्त्र हुनेछन् तथा स्वर्गमा यिनी आफ्ना परिवारका सदस्यहरु तथा हूरहरुका साथ मध्यान्हमा विश्राम गरिराखेका हुनेछन् जस्तो कि हदीसमा छ कि ईमान भएका मानिसहरुका लागि त्यो यति सहज हुनेछ कि जतिमा संसारमा एक अनिवार्य नमाज़ पूरा गर्नु । (मुसनद अहमद भाग-४, पृष्ठ ७५)

[2]यसको अर्थ यो हो कि आकाश फाट्नेछ तथा बादल छायाँ बन्नेछ, अल्लाह तआला फरिश्ताहरु माझ, हश्रको मैदानमा, जहाँ सम्पूर्ण सृष्टि एकत्रित हुनेछ, हिसाब-किताब साक्षात दर्शन दिनेछन्, जस्तो कि सूर: अल-बक़र आयत २१० बाट पनि स्पष्ट छ ।

[3]यसबाट ज्ञात भयो कि अल्लाहका अवज्ञाकारीहरुसित सम्बन्ध एवं मित्रता राख्नु हुन्न, यसकारण कि सज्जन व्यक्तिको संगतमा मनुष्य सज्जन तथा दुर्जन व्यक्तिको संगतले मनुष्यलाई नराम्रो बनाईदिन्छ । अधिकतर मानिसहरुको मार्ग विचलनको कारण गलत मित्रहरुको चयन तथा नराम्रोको संगत अपनाउनु नै हो ।

لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي ۗ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾

(२९) त्यसले मलाई भ्रमित पारी शिक्षाबाट विमुख गरिदियो, यस पश्चात कि मेरो पासमा आइसकेको थियो तथा शैतान त मनुष्यलाई (समयमा) धोका दिनेवाला हो।

وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾

(३०) तथा रसूलले भन्नेछ कि हे मेरो प्रभु निःसन्देह मेरो समुदायले यस कुर्आनलाई छाडिसकेको थियो ।[1]

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾

(३१) तथा यसैप्रकार हामीले नबीका शत्रु केही पापीहरुलाई बनाइदिएका छौं,[2] तथा तिम्रो प्रभु नै मार्गदर्शन दिनका लागि सहायता गर्न पर्याप्त छ ।[3]

यसकारण हदीसमा पनि पुण्य कार्य गर्नेहरुको संगतमा जोड दिइन्छ तथा नराम्रो संगतबाट पन्छिन एउटा अति उत्तम उदाहरणबाट बुझाइएको छ। (हेर्नुस् सहीह मुस्लिम किताबुल बिर्र वस्सिलः, बाब इस्तेहबाब मजालिसि स्वालेहीन)

[1]मूर्तिपजक कुर्आनको पाठ गर्दाखेरि निकै हल्ला गर्दथे ताकि कुर्आन सुन्न नसकियोस्, यो पनि त्याग दिनु हो, यसमाथि ईमान स्थापित नगर्न तथा कर्म नगर्नु, पनि त्याग दिनु हो। यसमाथि विचार एवं ध्यान नदिनु तथा यसका आदेश अनुसार कर्म न गर्नु तथा निषेधित न बच्नु पनि त्याग दिनु हो। यसैगरी यसलाई छाडि कुनै अन्य किताबलाई वरीयता दिनु, यो पनि त्याग दिनु हो अर्थात कुर आनलाई अलग्ग गर्नु, त्यसलाई त्याग दिनु हो, जसका विरूद्ध केयामतका दिन अल्लाहका पैग़म्बर अल्लाह समक्ष वाद प्रस्तुत गर्नेछन्।

[2]अर्थात् जुनप्रकार हे मुहम्मद ! (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तिम्रो समुदाय मध्ये ती मानिसहरु तिम्रा शत्रु हुन् जसले कुर्आन त्यागिदिए, यसैप्रकार पूर्वकालिक समुदायमा पनि थियो अर्थात प्रत्येक नबीका शत्रु ती मानिसहरु हुन्थे जो पापी थिए। यिनीहरुले मानिसहरुलाई मार्ग-विचलनतिर आमन्त्रित गर्दथे। सूरः अल-अनाम आयत संख्या ११२ मा पनि यो विषय वर्णन गरिएको छ।

[3]अर्थात् यी काफ़िर यद्यपि मानिसहरुलाई अल्लाहका मार्गबाट रोक्दछन्, परन्तु तिम्रा प्रभुले जसलाई प्रकाश दिन्छ, त्यसलाई प्रकाशबाट कसले रोक्न सक्दछ, वास्तवमा पथ-प्रदर्शक एवं सहायक त तिम्रो पालनकर्ता नै हो।

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

(३२) तथा काफ़िरहरुले भने कि त्यसमाथि सम्पूर्ण कुरआ़न एकैचोटि किन अवतरित गरिएन ?[1] यसैप्रकार (हामीले अलि-अलि अवतरित गऱ्यौं) ताकि हामीले तपाईंका हृदयलाई दृढता प्रदान गरौं, तथा हामीले रोकी-रोकी नै पढेर सुनाएका हौं ।[2]

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾

(३३) तथा यिनीहरुले जुन पनि उदाहरण लिएर आउने छन्, हामीले त्यसको सत्य उत्तर तथा उचित व्याख्या बताइदिनेछौं ।[3]

الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾

(३४) जुन मानिसहरु मुख तल पारिएको अवस्थामा नरकतिर एकत्रित गरिनेछन् । ती नै नराम्रा स्थान भएका तथा मार्ग-विचलित भएका हुनेछन् ।

---

[1]जसरी तौरात, इंजील एवं ज़बूर आदि किताबहरु एकै पटकमा अवतरित भए ।

[2]अल्लाह तआ़लाले उत्तर दियो कि हामीले समय तथा आवश्यकता अनुसार यस कुरआ़नलाई लगभग २३ वर्षमा अलि-अलि गरी अवतरित गऱ्यौं ताकि हे पैग़म्बर ! तिम्रा तथा निष्ठावानहरुका हृदय दृढ होऊन तथा उनीहरुलाई राम्ररी कण्ठ हुनसकोस् । जस्तो अन्य स्थानमा :

﴿ وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنْزِيلًا ﴾

"तथा कुरआ़न, यसलाई हामीले अलग-अलग गऱ्यौं, ताकि तिमी यसलाई मानिसहरुका लागि रोकि-रोकि पढ तथा हामीले यसलाई अन्तरालले अवतरित गऱ्यौं ।" (सूरः बनी इस्राईल-१०६)

यस कुरआ़नको तुलना वर्षाको समान छ । वर्षा जतिखेर पनि हुन्छ, मृत धर्तीमा जीवनको लहर दगुरन्छ तथा यो लाभ सामान्यतया त्यस बखत हुन्छ, जब वर्षा समय-समयमा होस् न कि एकै पटकमा भएर समाप्त होस् ।

[3]यो कुरआ़नलाई अंतरालले अवतरण गरिनुको नीति तथा कारण वर्णन गरिँदैछ छ कि यी मूर्तिपूजक जहिले पनि कुनै उदाहरण अथवा आपत्ति एवं सन्देह प्रस्तुत गर्नेछन्, त कुरआ़नद्वारा हामीले त्यसको उत्तर अथवा स्पष्टीकरण प्रस्तुत गर्नेछौं तथा यसप्रकार उनीहरुलाई विचलित पार्ने अवसर हुनेछैन ।

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا
مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾

(३५) त्यो निःसन्देह हामीले मूसालाई किताव प्रदान गऱ्यौं तथा उनीसँग उनका भाइ हारुनलाई उनको सहायक बनायौं ।

فَقُلْنَا اذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ
كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾

(३६) तथा भन्यौं कि तिमी दुवै ती मानिसहरुतिर जाऊ जसले हाम्रा निशानी (लक्षणहरु) लाई झुठ्लाई राखेका छन् । अनि हामीले उनीहरुलाई एकदम ध्वस्त पारिदियौं ।

وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ
أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ آيَةً ۖ
وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾

(३७) तथा नूहका समुदायले पनि जब रसूलहरुलाई झूठा भने त हामीले उनीहरुलाई डुबाइदियौं तथा मानिसहरुका लागि शिक्षा प्राप्त गर्न उनीहरुलाई प्रतीक बनाइदियौं तथा हमीले अत्याचारीहरुका लागि दुखदायी यातना तयार गरेका छौं ।

وَعَادًا وَثَمُودَ وَأَصْحَابَ الرَّسِّ
وَقُرُونًا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾

(३८) तथा 'आद' जाति तथा 'समूद' जाति एवं इनारवालाहरुलाई[1] तथा उनीहरुका मध्येका धेरैजसो समुदायलाई[2] (नाश गरिदियौं) ।

وَكُلًّا ضَرَبْنَا لَهُ الْأَمْثَالَ ۖ وَكُلًّا
تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾

(३९) तथा हामीले प्रत्येकका समक्ष उदाहरणहरुका वर्णन गऱ्यौं,[3] तत्पश्चात प्रत्येकलाई पूर्णरुपले नाश गरिदियौं ।[4]

[1] رس (रस्स) को अर्थ हो इनार, أصحاب الرس को अर्थ भयो इनारवाला । यसको निर्धारणमा व्याख्याकारहरुमा मतभेद छ, इमाम इब्ने ज़रीर तवरीले भनेका छन्, यसवाट तात्पर्य खाई (खाल्डा) वाला हुन्, जसको वर्णन सूरः अल-बुरूजमा छ । (इब्ने कसीर)

[2] قرن को उचित अर्थ हो समकालिक मानिसहरुका एउटा समूह । जब एउटा वंशका मानिसहरु समाप्त हुन्छन् त दोस्रो जातिलाई दोस्रो क़र्न भनिनेछ । (इब्ने क़सीर) ।

[3] अर्थात् प्रमाणका आधारमा हामीले सत्यता प्रमाणित गरिदियौं ।

[4] अर्थात् सत्यता प्रमाणित भए पश्चात ।

(४०) तथा यिनीहरु त त्यस वस्तीबाट भएर ओहर-दोहर गर्छन्, जसमाथि नराम्रो वर्षा गरियो ।[१] के यिनीहरु तैपनि त्यसलाई देख्दैनन् ? वास्तविकता यो हो कि उनीहरुलाई मर पश्चात पुनः जीवित भई उभिने कुर ामा विश्वास नै छैन ।[२]

وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾

(४१) तथा जब तिमीलाई कुनै बेला देख्दछन् त तिमीसित उपहास गर्न थाल्दछन् कि के यिनै त्यो व्यक्ति हुन् जसलाई अल्लाहले रसूल बनाएर पठाएको छ ।[३]

وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾

(४२) हामी डटिरहयौं अन्यथा यिनले त हामीलाई हाम्रा देवताहरुबाट

إِن كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَن

[१]वस्तीबाट लूतका समुदायका बस्तीहरु सदुम तथा अमूरा आदि तात्पर्य हुन् तथा नराम्रो वर्षासित ढुङ्गाका वर्षा तात्पर्य हो । यी वस्तीहरुलाई उल्टाइएको थियो तत्पश्चात उनीहरुमाथि कंकड-पत्थरको वर्षा गरिएको थियो, जस्तो कि सूरः हूद-८२ मा वर्णन गरिएको छ । यी बस्तीहरु सीरिया तथा फिलिस्तीनका मार्गमा पर्छन्, जसबाट भएर मक्कावासी आउने-जाने गर्दथे ।

[२]यसकारण यी ध्वस्त गरिएका बस्तीहरु तथा तिनका भग्नावशेषहरु देखे पश्चात शिक्षा ग्रहण गर्दैनन् । तथा अल्लाहका आयतहरु तथा अल्लाहका रसूललाई झूठ्लाउनबाट रोकिन्नन् ।

[३]अन्य स्थानमा अल्लाहले यसप्रकार भन्यो :

﴿أَهَٰذَا الَّذِي يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ﴾

"के यो त्यही व्यक्ति हो, जसले तिम्रा देवताहरुको दुर्गुण वर्णन गर्दछ ?" (सूरः अल-अंबिया-३६)

अर्थात् उनीहरुका विषयमा भन्दछ कि उनीहरुसँग कुनै अधिकार छैन । यस वास्तविकताको प्रदर्शन नै मूर्तिपूजकहरुका निकट उनका देवताहरुको अपमान थियो, जस्तो आज पनि कब्र पूज्नेहरुसित भनियोस् कि चिहानहरुमा गाडिएका महात्मा सृष्टिमा हस्तक्षेप गर्ने अधिकार राख्दैनन् । त भन्दछन् कि यिनीहरु अल्लाहका मित्रहरु समानलाई अपमानित गरिराखेका छन् ।

صَبَرۡنَا عَلَيۡهَاۚ وَسَوۡفَ يَعۡلَمُونَ حِينَ يَرَوۡنَ ٱلۡعَذَابَ مَنۡ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾

मार्ग विचलित गर्न उनीहरुले कुनै कमी बाँकी राखेका थिएनन् ।[1] तथा जब यातनाहरुलाई देख्नेछन् त उनीहरुलाई स्पष्ट रुपमा ज्ञात हुनेछ कि पूर्णरुपले मार्गबाट विचलित भएको को थियो ?[2]

أَرَءَيۡتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيۡهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾

(४३) के तपाईंले त्यसलाई पनि देख्नु भयो जसले आफ्ना मनोकाँक्षाहरुलाई आफ्ना देवताहरु बनाएको छ, के तपाईं त्यसको उत्तरदायी हुन सक्नुहुन्छ ।[3]

[1]अर्थात् हामी नै आफ्ना पूर्वजहरुको अनुकरण तथा प्रचलित धर्मसित सम्बन्ध राख्नुका कारण अल्लाहका अतिरिक्त अन्यका पूजाबाट आफूलाई रोकेनौं, अन्यथा यस पैगम्बरले हामीलाई विचलित पार्नमा कुनै कसर बाँकी राखेन । अल्लाह तआलाले मूर्तिपूजकहरुको यो कथन वर्णन गरेको छ कि उनीहरु कसरी मूर्तिपूजामा अडिग छन् कि त्यसमाथि गर्व गरिराखेका छन् ।

[2]अर्थात् यस लोकमा त मूर्तिपूजकहरु तथा अल्लाहका अतिरिक्त अन्यका पूजारीहरुलाई एकेश्वरवादका अनुयायी विचलित भएका रुपमा देखिन्छन्, परन्तु जब यिनीहरु अल्लाहका दरबारमा पुग्नेछन् तथा त्यहाँ उनीहरुलाई मूर्तिपूजाका कारण अल्लाहको यातना भोग्नुपर्ने छ, अनि मात्र थाहा पाउने छन् कि को मार्ग-विचलित थियो ? अल्लाहको पूजा गर्ने अथवा द्वार-द्वारमा आफ्नो टाउको निहुराउने ?

[3]अर्थात् जुन करो उसलाई राम्रो लाग्यो, त्यसलाई आफ्नो धर्म एवं नियम बनायो, के यस्तालाई तिमी मार्गमा ल्याउन सक्दछौ अथवा अल्लाहको यातनाबाट मुक्त गराउन सक्छौ ?

"के त्यो व्यक्ति जसको लागि त्यसको कुकर्म शोभनीय छ, त त्यो त्यसलाई राम्रो ठान्दछ, अत: अल्लाह तआला जसलाई चाहन्छ विचलित पार्दछ तथा जसलाई चाहन्छ मार्ग देखाउँछ । अत: तिमी त्यसमा लज्जित तथा दुखी न होउ ।" (सूर: फ़ातिर-८)

आदरणीय इब्ने अब्बास यसको व्याख्या यसप्रकार गर्नुहुन्छ । अज्ञान कालमा व्यक्तिले एउटा लामो अवधिसम्म एउटा सेतो ढुङ्गाको पूजा गर्ने गर्दथ्यो, जब त्यसलाई कुनै राम्रो पत्थर देखिन्थ्यो त त्यसले प्रथम पत्थरलाई छाडि अर्को पत्थरको पूजा प्रारम्भ गरिदिन्थ्यो । (इब्ने कसीर) अर्थ यो हो कि यस्ता व्यक्ति, जो बुद्धि एवं समझले यसप्रकार शून्य तथा मात्र आफ्ना मनका इच्छालाई आफ्ना देवता बनाएका छन् । हे पैगम्बर ! के तिमी उनलाई प्रकाशको मार्गमा लगाउन सक्छौ ? अर्थात् लगाउन सक्दैनौ ।

أَمۡ تَحۡسَبُ أَنَّ أَكۡثَرَهُمۡ يَسۡمَعُونَ أَوۡ يَعۡقِلُونَۚ إِنۡ هُمۡ إِلَّا كَٱلۡأَنۡعَٰمِ بَلۡ هُمۡ أَضَلُّ سَبِيلًا ۝٤٤

(४४) के तपाईं यो सोच्नु हुन्छ कि उनीहरुमध्ये धेरैले सुन्दैनन् अथवा बुझ्दैनन्। उनीहरु त पशु समान छन् बरु तिनीहरु भन्दा पनि अधिक पथ-भ्रष्ट।[१]

أَلَمۡ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيۡفَ مَدَّ ٱلظِّلَّ وَلَوۡ شَآءَ لَجَعَلَهُۥ سَاكِنٗا ثُمَّ جَعَلۡنَا ٱلشَّمۡسَ عَلَيۡهِ دَلِيلٗا ۝٤٥

(४५) के तपाईंले हेर्नु भएन कि तपाईंको प्रभुले छायाँलाई कसरी विस्तृत गरिदिएको छ ?[२] यदि चाहेको भए त्यसलाई स्थिर नै गरिदिन्थ्यो,[३] अनि हामीले सूर्यलाई त्यसको पथ प्रदर्शक बनायौं।[४]

ثُمَّ قَبَضۡنَٰهُ إِلَيۡنَا قَبۡضٗا يَسِيرٗا ۝٤٦

(४६) फेरि हामीले त्यसलाई विस्तारै आफूतिर तान्यौं।[५]

وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيۡلَ لِبَاسٗا

(४७) तथा त्यही हो जसले रातिलाई तिम्रो

[१]अर्थात् यी पशु जुन उद्देश्यले सृष्टि गरिएका हुन्, त्यसलाई तिनीहरु बुझ्दछन्। परन्तु मनुष्य जसलाई एक अल्लाहको पूजाका लागि सृष्टि गरिएको थियो, त्यसले रसूलहरुद्वारा सतर्क गराए पश्चात अल्लाहसित शिर्क गर्दछ तथा दैलो-दैलोमा नतमस्तक हुन्छ। यसै आधारमा यिनीहरु चौपाया (पशुहरु) भन्दा पनि नराम्रा तथा पथ-विचलित छन्।

[२]यहाँदेखि पुनः एकेश्वरवादका तर्कहरुको प्रारम्भ हुन्छ। हेर, अल्लाह तआलाले जगतमा कसरी छायाँ फैलाएको छ, जुन प्रातःकाल पश्चात देखि सूर्योदयसम्म रहन्छ। अर्थात् त्यस बेला घाम हुँदैन। घामका साथ यो पछि यो खुम्चिन प्रारम्भ हुन्छ।

[३]अर्थात् सदैव छायाँ नै रहन्छ, सूर्यको घामले छायाँलाई समाप्त गर्दैन।

[४]अर्थात् घामबाट नै छायाँको पत्ता लाग्दछ कि प्रत्येक वस्तु आफ्नो विपरीतबाट जानिन्छ, यदि घाम नभएको भए मानिसहरु छायाँसित परिचित हुँदैनथे।

[५]अर्थात् त्यो छायाँ विस्तारै हामीले आफूतिर तान्दछौं तथा त्यसको स्थानमा रातिको गंभीर अन्धकार छाउँछ।

وَّالنَّوْمَ سُبَاتًا وَّجَعَلَ النَّهَارَ نُشُوْرًا ﴿٤٧﴾

लागि वस्त्र बनायो[1] तथा निंद्रा सुखमय पाऱ्यो[2] तथा दिनलाई जीवित उभिने समय ।[3]

وَهُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ الرِّيٰحَ بُشْرًاۢ بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهٖ ۚ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاۗءِ مَاۗءً طَهُوْرًا ﴿٤٨﴾

(४८) तथा त्यही हो जसले रहमत (कृपा) को वर्षाबाट पूर्व शुभ-सूचना दिने वायुलाई पठाउँछ तथा हामी आकाशबाट पवित्र पानी वर्षाउँछौं ।[4]

لِّنُحْيِۦَ بِهٖ بَلْدَةً مَّيْتًا وَّنُسْقِيَهٗ مِمَّا خَلَقْنَآ اَنْعَامًا وَّاَنَاسِيَّ كَثِيْرًا ﴿٤٩﴾

(४९) ताकि त्यसद्वारा मृत नगरलाई जीवित गरिदेऔं तथा त्यसलाई हामी आफ्नो सृष्टिमध्ये धेरैजसो पशु तथा मनुष्यहरुलाई खुवाउँछौं ।

وَلَقَدْ صَرَّفْنٰهُ بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوْا ۖ

(५०) तथा निःसन्देह हामीले त्यसलाई उनीहरुका बीच

[1]अर्थात् वस्त्र, जसरी वस्त्र मनुष्यको शरीरलाई ढाक्छ, त्यसरी नै रात्रि तिमीलाई आफ्नो अन्धकारमा ढाक्छ ।

[2] سُبَات को अर्थ 'काट्नु' हो । निंद्रा मनुष्यको शरीरलाई कर्मबाट रोक्छ, जसलाई सुख प्राप्त हुन्छ । केही ज्ञाताहरुका अनुसार سُبَات को अर्थ 'फैलनु' हो । निद्रामा पनि मनुष्य लामो हुन्छ, यसकारण उसलाई सुबात भनियो । (ऐसरुत्तफासीर तथा फ़तहुल क़दीर) ।

[3]अर्थात् निद्रा जुन मृत्युकी बहिनी हो, दिनमा मनुष्य निद्राबाट ब्यूँझि व्यवसायको निम्ति उभिन्छ । हदीसमा वर्णित छ कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम प्रातः उठ्दाखेरि यो दुआ (प्रार्थना) पढ्नु हुन्थ्यो । الحمد لله الذي أحيانا بعد ما أماتنا وإليه النشور "सम्पूर्ण प्रशंसा त्यस अल्लाहका लागि छन् जसले हामीलाई मारे पश्चात जीवित गऱ्यो तथा उसतिर एकत्रित हुनुछ ।" (बुख़ारी, मिशकात किताबुद-दावात)

[4] طَهُور (अरबी भाषाका मात्राहरुमध्ये एउटा मात्रालाई फतह भनिन्छ जुन अक्षर 'तआ' माथि छ) 'फऊल' शब्दको भारमा छ अर्थात यस्तो वस्तु जसबाट पवित्रता अथवा शुद्धता प्राप्त गरिन्छ, । जस्तै वजूको पानीलाई وَضُوء तथा इन्धनलाई وَقُود भनिन्छ, यस अर्थमा पानी स्वयं पनि पवित्र तथा अरुहरुलाई पनि पवित्र गर्नेछ । हदीसमा पनि छ । إن الماء طهور لا ينجسه شيء "पानी पवित्र छ, त्यसलाई कुनै वस्तु पनि अपवित्र गर्न सक्दैन ।" (अबू दाऊद, तिर्मिजी संख्या ६६ निसाई तथा इब्ने माजा) परन्तु यदि त्यसको रङ्ग, गन्ध तथा स्वादमध्ये कुनैमा परिवर्तन हुन्छ भने यस्तो पानी अपवित्र छ । जस्तो कि हदीसमा छ ।

فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ۝٥٠

विभिन्न प्रकारले वर्णन गऱ्यौं ताकि[1] उनीहरु शिक्षा प्राप्त गरुन्, परन्तु तैपनि अधिकतर मानिसहरुले इन्कार तथा कृतघ्नताका अतिरिक्त अर्को कुरा अपनाउन इन्कार गरे ।[2]

وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا ۝٥١

(५१) यदि हामीले चाहेको भए प्रत्येक वस्तीमा एउटा तर्साउने व्यक्ति (चेतावनी दिने) पठाइदिने थियौं ।[3]

فَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَجَٰهِدْهُم بِهِۦ جِهَادًا كَبِيرًا ۝٥٢

(५२) अत: काफ़िरहरुको भनाइ नमान्नुस् तथा कुर्आनद्वारा उनीहरुसित पूर्ण शक्तिले महायुद्ध गर्नुस् ।[4]

وَهُوَ ٱلَّذِى مَرَجَ ٱلْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ

(५३) तथा त्यही हो जसले दुईटा समुद्रलाई आपसमा जोडेको छ यो हो मिठो स्वादिष्ट

[1]अर्थात् कुर्आन करीमलाई । तथा केही विद्वानहरुले صرفناه मा अन्तिम सर्वनामलाई वर्षातिर फर्काएका छन् जसको अर्थ यो हुन्छ कि वर्षालाई हामीले परिवर्तन गरी बर्षाउँछौं । अर्थात् कहिले एक क्षेत्रमा कहिले अन्य क्षेत्रमा । यहाँसम्मकि कैयन् पटक यस्तो हुन्छ कि कहिले एक नगरको एक भागमा वर्षा हुन्छ तथा अन्य भागहरुमा हुँदैन तथा कहिले अन्य भागहरुमा हुन्छ । प्रथम भागमा हुँदैन यो अल्लाहको ज्ञान तथा विवेक हो । त्यो जुनप्रकार चाहन्छ, कहीं वर्षा गराउँछ तथा कहीं गराउँदैन तथा कहिले कुनै क्षेत्रमा एवं कहिले कुनै अन्य क्षेत्रमा ।

[2]तथा एउटा कुफ्र एवं कृतघ्नता यो पनि हो कि वर्षालाई अल्लाहको कारीगरीको सट्टा नक्षत्रहरुको चालको परिणाम भनियोस्, जस्तो अशिक्षित मानिसहरुले भन्ने गर्दथे ।

[3]परन्तु हामीले यस्तो गरेनौं तथा मात्र तपाईंलाई नै सबै वस्तीहरु बरु समस्त मनुष्य जातिका लागि सचेत गराउने बनाएर पठायौं ।

[4]جاهدهم به मा अक्षर ها को संकेत कुर्आन हो अर्थात यस कुर्आनकाद्वारा धर्मयुद्ध गर्नुस्, यो आयत मक्कामा अवतरित भएको हो, अझै धर्मयुद्धको आदेश भएको थिएन । यसकारण अर्थ यो भयो कि कुर्आनका आदेश तथा निषेधलाई प्रष्टरुपले वर्णन गर्नुस् तथा काफ़िरहरुका लागि जुन झपार र हप्काइ आएका छन्, त्यो स्पष्ट गर्नुस् ।

بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾

तथा यो नूनिलो र टर्रो,[१] तथा यी दुबैका मध्य एउटा पर्दा एवं एउटा पृथक छेक (पर्दा) पारिदिएको छ।[२]

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ

(५४) तथा त्यो त्यही हो जसले पानीबाट मनुष्यलाई सृष्टि गऱ्यो, अनि त्यसलाई वंश भएको तथा ससुराली सम्बन्धहरु भएको बनायो।[३]

[१]मिठो पानीलाई فُرات भन्दछन्, فُرات को अर्थ हो काटिदिनु, तोडिदिनु, मिठो पानी तिर्खालाई काट्दछ अर्थात् समाप्त गरिदिन्छ। أُجاج अत्यन्त नूनिलो तथा टर्रो पानी।

[२]जुन एक-अर्कालाई मिल्न दिंदैन। केही व्याख्याकारहरुले ﴿حِجْرًا مَّحْجُورًا﴾ को अर्थ लिएका حراما محرما छन् यिनीमाथि अवैध गरियो कि स्वादिष्ट पानी नूनिलो अथवा टर्रो पानी मिठो होस् तथा केही व्याख्याकारहरुले مرج البحرين को अनुवाद गरेका छन् خلق المائين कि दुई थरी पानी बगाए, एउटा मिठो, दोस्रो खारो (स्वादरहित)। मिठो पानी त्यो हो जुन नदी, स्रोत तथा इनारहरुका रुपमा आवादीहरुका मध्य पाइन्छ, जसलाई मनुष्य आफ्नो दैनिक जीवनमा प्रयोग गर्दछ तथा खरो (स्वादरहित) पानी त्यो हो जुन पूर्वदेखि पश्चिमसम्म समुद्रमा फैलिएको छ, जुन भनिन्छ कि त्यो धर्तीको तीन चौथाइ भाग हो तथा एक चौथाइ भाग स्थल हो, जसमाथि मनुष्य तथा जीवहरुको निवास छ। यी समुद्र स्थिर छन्, जबकि उनमा ज्वारभाटा आईरहन्छ तथा तीव्र एवं उच्च धाराहरु छन्। समुद्री पानीलाई नूनिलो राख्नुमा अल्लाहको एक सुनीति छ। मिठो पानी धेरैबेर स्थिर रहनाले खराब हुनजान्छ, त्यसको स्वाद, रङ्ग तथा गन्धमा परिवर्तन आइहाल्छ, नूनिलो पानी बिग्रँदैन, न त्यसको स्वाद बदलन्छ, न रङ्ग तथा गन्ध। यदि यी स्थिर समुद्रहरुका पानी पनि मिठो भएको भए, त्यसमा दुर्गन्ध उत्पन्न हुनथाल्थ्यो जसबाट मनुष्य तथा पशुहरुलाई धर्तीमा रहन कठिन हुने थियो। त्यसमा मर्ने जनावरहरुको दुर्गन्ध त्यसलाई अझ बढाइदिन्थे। अल्लाहको सुनीति त यो हो कि हजारौं वर्षदेखि यी सुमद्र विद्यमान छन्, तथा यिनमा हजारौं जनावर मर्दछन् तथा तिनैमा सड्छन् तथा गल्छन्। परन्तु अल्लाहले त्यसमा यति नून राखिदिएको छ कि त्यसको पानीमा अलिकति पनि दुर्गन्ध उत्पन्न हुन दिंदैन। तिनीबाट उठ्ने वायु पनि ठीक हुन्छ तथा तिनको पानी पनि पवित्र छ, यहाँसम्मकि तिनमा मरेका जनावर पनि हलाल (मान्य) छन्। كما في الحديث (मुअत्ता इमाम मालिक, इब्ने माजा, अबू दाऊद, तिर्मिजी किताबुल तहारत, नसाई किताबुल माअ) (तफ़सीर इब्ने क़सीर)

[३]वंशसित तात्पर्य ती सम्बन्ध हुन्, जुन माता-पिता तिरबाट हुन्छ, तथा صهر सित तात्पर्य निकट सम्बन्ध हुन् जुन विवाहका उपरान्त पत्नीको तर्फबाट हुन्छ, जसलाई हाम्रो समाजमा ससुरली सम्बन्ध भनिन्छ। यी दुबै सम्बन्धका विवरण आयत

قَدِيْرًا ﴿٥٤﴾

निःसन्देह तपाईंको प्रभु प्रत्येक कुरोमाथि सामर्थ्य राख्दछ ।

وَيَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلٰى رَبِّهٖ ظَهِيْرًا ﴿٥٥﴾

(५५) तथा यिनीहरु अल्लाहलाई छाडि तिनीहरुको पूजा गर्दछन्, जो न त उनीहरुलाई कुनै लाभ पुऱ्याउन सक्दछन् न कुनै हानि पुऱ्याउन सक्दछन्, काफ़िर त छन् नै आफ्ना प्रभुका विरुद्ध (शैतान) को सहायता गर्नेहरु ।

وَمَآ اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَّنَذِيْرًا ﴿٥٦﴾

(५६) तथा हामीले त तपाईंलाई शुभ-सूचना तथा डर (त्रासिक) सुनाउनेल (नबी) बनाएर पठाएका छौं ।

قُلْ مَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ اِلَّا مَنْ شَآءَ اَنْ يَّتَّخِذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبِيْلًا ﴿٥٧﴾

(५७) भनिदिनुस् कि म (कुरआन पुऱ्याए बापत) तिमीसित कुनै पारिश्रमिक चाहँदिन यसबाहेक कि जो कोही चाहन्छ आफ्नो रबतिर लग्ने मार्ग अप्नाओस् ।[1]

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِيْ لَا يَمُوْتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهٖ ۗ وَكَفٰى بِهٖ بِذُنُوْبِ عِبَادِهٖ خَبِيْرًا ﴿٥٨﴾

(५८) तथा त्यस अनन्त अल्लाह (तआला) मा पूर्ण विश्वास गर्नुस् जसलाई कहिल्यै मृत्यु छैन तथा त्यसको प्रशंसाका साथ पवित्रताको वर्णन गर्दैरहनु, त्यो आफ्ना भक्तहरुका पापहरुसित राम्ररी परिचित छ ।

اَلَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى

(५९) त्यही हो जसले आकाशहरु तथा धर्ती एवं उनका मध्येका वस्तुहरुलाई ६ दिनमा सृष्टि

حرمت عليكم (सूर: अल-निसा-२३) तथा ﴿وَلَا تَنْكِحُوْا مَا نَكَحَ اٰبَآؤُكُمْ﴾ (सूर: अल-निसा-२२) मा वर्णन गरिएको छ । तथा एउटै स्त्रीबाट दुईटा दूध पिउनाले जुन सम्बन्ध हुन्छ, हदीसका अनुसार त्यो वंशीय सम्बन्धहरुमा सम्मिलित छ । जस्तो कि आदेश छ يحرم من الرضاع ما يحرم من النسب (अल-बुख़ारी संख्या २६४५ तथा मुस्लिम संख्या १०७०)

[1]अर्थात् यही मेरो पारिश्रमिक हो कि प्रभुको मार्ग अप्नाइहालूँ ।

عَلَى الْعَرْشِ ۚ الرَّحْمَٰنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾

गरिदियो, अनि सिंहासनमा विराजमान भयो, त्यो कृपालु छ, तपाईं त्यसको विषयमा कुनै जानकारसित सोधिहाल्नुस् ।

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾

(६०) तथा उनीहरुसित जहिले पनि भनिन्छ कि दयालुलाई ढोग (सजदा) गर, त उनीहरु भन्दछन् कि कृपालु हो के ? के हामी त्यसको सजदा गरौं जसको तिमी हामीलाई आदेश दिइराखेका छौ तथा (यस आमन्त्रणबाट) उनको घृणा झन् बढ्दछ ।[1]

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا ﴿٦١﴾

(६१) अत्यन्त शुभ छ त्यो जसले आकाशमा बुर्ज (नक्षत्र) बनायो[2] तथा त्यसमा सूर्य बनायो, तथा प्रकाशित चन्द्रमा पनि ।

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً

(६२) तथा उसैले रात्रि तथा दिनलाई एक-अर्काका

[1] رحمان - رحيم अल्लाहको विशेषता तथा शुभ नामहरु मध्ये हुन्, परन्तु अशिक्षित मानिसहरु अल्लाहलाई यी नामहरुबाट जान्दैनथे जस्तो कि हुदैबियाको सन्धिका समय जब नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले सन्धिको प्रारम्भ بسم الله الرحمن الرحيم बाट लेखाउनु भयो त मक्काका मूर्तिपूजकहरुले भने, हामी रहमान तथा रहीमलाई जान्दैनौं । باسمك اللهم लेख । (सीरत इब्ने हिशाम भाग २ पृष्ठ ३१७ अधिक जानकारीका लागि हेर्नुस् सूरः बनी इस्राईल-११० तथा सूरः अल-राद-३०) यहाँ पनि उनी रहमानको नामबाट भड्किनु तथा सजदा गर्नुबाट मुख फर्काउने कुराको वर्णन छ ।

[2] بُـروج वहुवचन हो برج को सलफको व्याख्यामा بُروج सित तात्पर्य ठूला-ठूला ग्रह (ताराहरु) लिएका छन् तथा यसै तात्पर्यबाट कथनको स्पष्ट अर्थ समझमा आउँछ । महिमावान छ त्यो अस्तित्व जसले आकाशमा ठूला-ठूला ग्रह बनायो तथा सूर्य एवं चन्द्रमा बनायो । पछिका व्याख्याकारहरुले ज्योतिषहरुका राशिहरु तात्पर्य लिएका छन् । तथा यी बाह्र राशि हुन् मेष, वृष, कुम्भ, कर्क, मकर, मिथुन, सिंह, तुला, मीन, धन, वृश्चिक तथा कन्या तथा सात ठूला ग्रहहरुका निवास छन् । जसका नाम हुन्, मंगल, शुक्र, बुध, चन्द्र, सूर्य बृहस्पति तथा शनि । यी ग्रह ती बुर्जहरुमा यसप्रकार वर्लन्छन्, जस्तै यिनी यिनका लागि भव्य महल हुन् । (ऐसरुत्तफ़ासीर)

لِّمَنْ أَرَادَ أَن يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾

अर्कालाई पछ्याउने बनायो[1] त्यस व्यक्तिको शिक्षाका लागि जो शिक्षा ग्रहण गर्ने अथवा कृतज्ञता व्यक्त गर्ने विचार राख्दछ ।

وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾

(६३) तथा रहमान (दयालु) का सत्य भक्त ती हुन्, जो धर्तीमा नम्रताले हिंड्छन् तथा जब अशिक्षितहरु उनीसित कुरा गर्न थाल्छन्, त उनीहरु भनिदिन्छन् कि सलाम छ ।[2]

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿٦٤﴾

(६४) तथा जो आफ्ना प्रभुका समक्ष सजदामा र उभि रात व्यतीत गर्दछन् ।

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾

(६५) तथा जो यी प्रार्थना (विनय) गर्दछन् कि हे हाम्रा प्रभु ! हामीबाट नरकको यातना टाढा नै राख किनभने यातना टाँसिने खालको छ ।[3]

---

[1]अर्थात् रात्रि जान्छ, त दिन आउँछ तथा दिन आउँछ त रात्रि गइहाल्छ । दुवै एकै समयमा एकत्रित हुँदैनन्, यसका लाभ तथा कारण पुज्नुको आवश्यकता छैन । केही ज्ञाताहरुले خِلْفَةً को अर्थ एक-अर्काका विरोधी गरेका छन् । अर्थात् रात्रि अन्धकारमय छ तथा दिन प्रकाशले परिपूर्ण ।

[2]सलाम सित तात्पर्य मुख फर्काउनु तथा विवादलाई छाडिदिनुसित छ । अर्थात् ईमान भएका मानिसहरु अशिक्षित व्यक्ति तथा बेकारको छलफल गर्नेहरुसित अल्झन्नन्, वरु यस्ता अवसरमा वास्ता गर्दैनन् तथा उनीहरुबाट पन्छिने प्रयास गर्दछन् तथा विना लाभका तर्क-वितर्क गर्दैनन् ।

[3]यसबाट ज्ञात भयो कि दयालु अल्लाहका भक्त ती हुन् जो एकातिर रातहरुमा जागेर अल्लाहको आराधना गर्दछन् तथा अर्कोतिर तर्सन्छन् पनि कि कहीं कुनै त्रुटि अथवा आलस्यका कारण अल्लाहको पकडमा नआऊन् यसकारण उनीहरु नरकको यातनाबाट छुट्कारा माँग्दछन् । अर्थात् अल्लाहको इबादत तथा आज्ञाकारितामा कुनै प्रकारको गर्भ तथा घमण्ड हुनुहुँदैन । यस भावलाई अन्य स्थानमा यसप्रकार वर्णन गरिएको छ ।

إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾

(६६) निश्चय नै त्यो ठाउँ बस्ने दृष्टिले पनि नराम्रो छ तथा स्थानको दृष्टिले पनि ।

وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

(६७) तथा जो व्यय गर्ने समयमा पनि न त अपव्यय गर्दछन्, न कंजूसी (कृपण) बरु यी दुबैका बीचका मध्यम मार्ग हुन्छ ।[1]

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾

(६८) तथा जो अल्लाहसँग कुनै अन्य देवतालाई पुकारदैनन् तथा न नाहक कुनै जीवलाई जसको हत्या गर्नुलाई अल्लाहले हराम गरेको छ, हत्या गर्दछन्[2] न उनीहरु व्यभिचारी

﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ﴾

"तथा ती मानिसहरु जो केही दिन्छन् तथा उनका हृदय भयभीत छन् कि उनी आफ्ना प्रभुतिर फर्कने छन् ।" (सूर अल-मोमिनून-६०)

भय यस कुराको मात्र होइन कि उनीहरु अल्लाहको दरबारमा उपस्थित हुनु छ, बरु त्यसको साथै यस कुराको पनि भय छ कि उनका दान-पुण्य स्वीकार हुन्छ अथवा हुन्न ? हदीसमा आयतको व्याख्याको सम्बन्धमा चर्चित छ कि आदरणीय आयशाले रसूल सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित यस आयतको विषयमा सोध्नुभयो कि के यसबाट तात्पर्य ती मानिसहरु हुन्, जो रक्सी पिउँछन् तथा चोरी गर्दछन् ? उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, "होइन हे अबू बक्र कि पुत्री ! बरु यी त्यसता मानिसहरु हुन् जो व्रत बस्दछन्, नमाज़ पढ्दछन् तथा दान गर्दछन्, परन्तु त्यसका उपरान्त तर्सन्छन् कि कहीं उनका अस्वीकृत यी कर्म नभइहालून् ।" (जामेअ तिर्मिजी किताबुल तफ़सीर सूरः अल-मोमिनून)

[1]अल्लाहको अवज्ञामा व्यय गर्नु, अपव्यय तथा अल्लाहको आज्ञा पालनमा व्यय नगर्नु कंजूसी तथा अल्लाहका आदेश एवं निर्देश अनुसार व्यय गर्नु, अल्लाहको मार्गमा सन्तुलन हो । (फ़तहुल क़दीर) यसैप्रकार आवश्यक व्यय एवं अनिश्चितमा मध्यम सीमाभन्दा बढ्नु पनि अपव्ययमा आउन सक्छ, यसकारण त्यहाँ पनि सावधानी एवं मध्य मार्ग अपनाउनु अति आवश्यक छ ।

[2]तथा हकका साथ हत्या गर्नुका तीन अवस्थाहरु छन् । इस्लामका पश्चात कोही पुनः कुफ़्रमा हिंडोस्, जसलाई 'इर्तेदाद' भन्दछन्, अथवा विवाहित भएर व्यभिचार गरोस् अथवा कसैको हत्या गरिदेओस् । यी तीनवटै परिस्थितिहरुमा हत्या गरिदिइने छ ।

हुन्छन्,[1] तथा जोसुकै यो कर्म गर्दछ, त्यसले कडा यातना भोग्नेछ ।

يُضٰعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَيَخْلُدْ فِيْهٖ مُهَانًا ﴿٦٩﴾

(६९) त्यसलाई क़ेयामतका दिन दोब्बर यातना दिइनेछ तथा त्यो अपमान तथा अनादरका साथ सधैं त्यसमा रहनेछ ।

اِلَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ يُبَدِّلُ اللّٰهُ سَيِّاٰتِهِمْ حَسَنٰتٍ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٧٠﴾

(७०) उनीहरुका अतिरिक्त जो क्षमा माँग्दछन् तथा ईमान स्थापित गर्दछन् तथा सत्कर्म गर्दछन्[2] यस्ता मानिसहरुका पापलाई अल्लाह (तआ़ला) पुण्यमा बदलिदिन्छ ।[3] अल्लाह तआ़ला अत्यन्त क्षमाशील दयालु छ ।

---

[1]हदीसमा वर्णित छ कि रसूलुल्लाहु सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमसित प्रश्न गरियो, कुनचाहिं पाप सबभन्दा ठूलो छ ? उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, यो हो कि तिमी अल्लाहसँग कसैलाई सम्मिलित गर्दछौ, जबकि वास्तवमा उसले तिमीलाई पैदा गऱ्यो । उसले सोध्यो कि त्यसका पश्चात कुनचाहिं ठूलो पाप हो ? भन्नुभयो, आफ्नो सन्तानको यस भयले हत्या गर्नु कि त्यसले तिमीसित खानेछ । उसले सोध्यो त्यसपछि कुनचाहिं ? उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो कि तिमी आफ्नो छिमेकीकी पत्नीसित व्यभिचार गर । अनि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो कि यी कुराहरुको पुष्टि यस आयतबाट हुन्छ । त्यसपछि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले यसै आयतको पाठ गर्नुभयो । (अल-बुख़ारी तफ़सीर सूर: अल-बक़र: र मुस्लिम किताबुल ईमान, बाबु कौनिश्-शिर्के अकबहुज़ जूनूब)

[2]यसबाट ज्ञात भयो कि संसारमा शुद्ध मनले क्षमा माँग्नाले प्रत्येक पापबाट क्षमा प्राप्त हुनसक्छ, चाहे त्यो जति ठूलो होस् । तथा सूर: निसाको आयत ९३ मा जुन ईमान भएकाको हत्याको दण्ड नरक भनिएको छ, त त्यो यस परिस्थितिमा हुनेछ जब हत्याराले शुद्ध मनले क्षमा नमाँगेको हुनेछ तथा क्षमा नमाँगेको अवस्थामा मृत्यु भएको होस् । अन्यथा हदीसमा छ कि सय मानिसहरुको हत्याराले पनि क्षमा माँग्यो त अल्लाहले त्यसलाई पनि क्षमा गरिदियो । (सहीह मुस्लिम किताबुत तौबा)

[3]यसको एउटा अर्थ त यो हो कि अल्लाह तआ़ला त्यसको अवस्था बदलदिन्छ, इस्लाम धर्म स्वीकार गर्नुका पूर्व त्यसले नराम्रो कर्म गर्दथ्यो, अब केवल एक ईष्ट अल्लाहको इबादत गर्दछ, पहिले काफ़िरहरुका साथमा सम्मिलित भई मुसलमानहरुसित लड्थ्यो, अब मुसलमानहरुको तर्फबाट काफ़िरहरुसित लड्थ्यो, अब मुसलमानहरुको तर्फबाट काफ़िरहरुसित लड्छ, इत्यादि । दोस्रो अर्थ यो हो कि त्यसका दुष्कर्महरुलाई पुण्यमा

وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾

(७१) तथा जो व्यक्ति क्षमा माँगदछ तथा पुण्यका कार्य गर्दछ त त्यो वास्तवमा अल्लाह (तआला) तिर सत्य प्रवृत्ति (झुकाव) राख्दछ ।[1]

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾

(७२) तथा जो मानिस असत्य गवाही (साक्ष्य) दिंदैन,[2] तथा जब उनी कुनै व्यर्थका निकटबाट गुज्रन्छन्, त श्रेष्ठताले गुज्रिहाल्छन् ।[3]

परिणत गरिदिन्छ । यसको पुष्टि हदीसबाट पनि हुन्छ । रसूल अल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, "म त्यस व्यक्तिलाई जान्दछु जो सबभन्दा अन्त्यमा स्वर्गमा प्रवेश गर्नेछ तथा सबभन्दा अन्त्यमा नरकबाट निस्कने छ । यो त्यो व्यक्ति हुनेछ कि केयामतका दिन त्यसका स-साना पाप प्रस्तुत गरिनेछन् तथा ठूला-ठूला पाप एकातिर राखिनेछन् । उसित भनिनेछ कि तिमीले अमूक-अमूक दिन अमूक-अमूक कार्य गरेका थियौ ? त्यसले सकारात्मक उत्तर दिनेछ, अस्वीकार गर्ने त्यसमा शक्ति हुनेछैन । यसका अतिरिक्त त्यो यस कुराबाट पनि भयभीत हुनेछ कि अहिले त ठूला पाप पनि प्रस्तुत गरिनेछन् । यसैबीच उसित भनिनेछ कि जो तेरा लागि प्रत्येक कुकर्मको लागि एउटा पुण्य छ । अल्लाहको दया देखेर त्यो भन्नेछ, कि अझै त मेरा धेरैजसो कर्म यस्ता छन् कि म तिनलाई यहाँ देख्दिन, यो वर्णन गरेर रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम हाँस्नुभयो, यहाँसम्मकि उहाँका दाँत प्रकट भइहाले ।"(सहीह मुस्लिम किताबुल ईमान, बाब अदना, अहलिल, जन्नते मंजिलतुन फीहा)

[1]पहिलो क्षमाको सम्बन्ध कुफ्र तथा शिर्क (अल्लाहको हक-अधिकारमा अरुलाई समावेश गर्नु) सित छ, यस क्षमाको सम्बन्ध अन्य कुकर्म तथा त्रुटिहरुसित छ ।

[2] زور (जूर) को अर्थ हो झूठ । प्रत्येक असत्य वस्तु पनि झूठ हो, यसकारण झूठा गवाही (साक्ष्य) देखि लिएर कुफ्र तथा शिर्क एवं हरेक प्रकारका गलत कुराहरु जस्तै खेलकूद, गाना, तथा अन्य व्यर्थ मूर्खतापूर्ण रीति-रिवाज यसैमा सम्मिलित छन् तथा अल्लाहको उपासना गर्नेहरुको यो पनि विशेषता हो कि उनीहरु कुनै पनि झूठमा तथा झूठा संघमा उपस्थित हुँदैन ।

[3]बेकार (व्यर्थ) प्रत्येक त्यो कुरा तथा कार्य हो जसमा धर्मानुसार कुनै लाभ नहोस् । अर्थात् यस्ता कार्य तथा कुरामा पनि उनीहरु भाग लिंदैनन् बरु शान्तिका साथ सम्मान सहित निस्केर जान्छन् ।

وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾

(७३) तथा जब उनीहरुलाई उनका प्रभु (का कथन र प्रवचन) का आयतहरु सुनाइन्छन्, त उनी अन्धा, बहिरा भई तिनीमाथि लड्दैन ।[1]

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾

(७४) तथा उनीहरु यो दुआ (विनय) गर्दछन् कि हे हाम्रा प्रभु ! तिमी हामीलाई हाम्रा पत्नी तथा सन्तानहरुबाट आँखालाई शीतलता प्रदान गर[2] तथा हामीलाई सदाचारीहरुका अगुवा बनाइदेउ ।[3]

أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾

(७५) यी नै त्यसता मानिसहरु हुन् जसलाई उनका धैर्य (सहन) का फलस्वरुप (स्वर्गका उच्च) स्थानहरु प्रदान गरिनेछन्, जहाँ उनीहरुलाई आशिर्वाद तथा सलाम पुऱ्याइनेछ ।

خَالِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾

(७६) यसमा उनीहरु सधैं रहनेछन्, त्यो निकै नै राम्रो ठाउँ एवं सुखद स्थान हो ।

قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

(७७) भनिदिनुस् ! यदि तिम्रो विनम्र प्रार्थना नभएको भए मेरो प्रभुले तिम्रो कदापि चिन्ता गर्दैनथ्यो ।[4] किनकि तिमीहरुले झुठ्लायौ ।

---

[1] अर्थात् उनी तिनीबाट मुख फर्काउँदैनन् तथा विमुखता दर्शाउँदैनन्, मानौं उनी बहिरा हुन् कि सुन्दैनन् अथवा अन्धा हुन् कि देख्दैनन् । बरु उनीहरु ध्यान लगाएर सुन्छन् तथा कानको शोभा तथा प्राण यन्त्र बनाउँदछन् ।

[2] अर्थात् उनीहरुलाई आफ्नो आज्ञाकारी बनाउ तथा हाम्रो पनि आज्ञापालक, जसबाट हाम्रा आँखा शीतलता प्राप्त गरुन् ।

[3] अर्थात् यस्तो राम्रो नमूना कि पुण्यमा उनीहरु हाम्रा अनुगामी होऊन् ।

[4] दुआ तथा विन्तीको अर्थ अल्लाहलाई पुकार्नु तथा उसको इबादत (उपासना) गर्नु हो तथा अर्थ यो हो कि तिम्रो उत्पत्तिको उद्देश्य अल्लाहको इबादत हो । यदि यो हुँदैन भने अल्लाहको चिन्ता तिमीलाई हुनेछैन अर्थात् अल्लाहका सदनमा मुनष्यको मान-सम्मान त्यसबाट अल्लाहमा ईमान स्थापित गर्नु तथा उसको इबादत गर्नुका कारण नै हो ।

त्यसको दण्ड तिमीलाई टाँसिने खालको हुनेछ ।[1]

सूरतुश्शुअरा-२६

سُورَةُ الشُّعَرَاءِ

सूरः शुअरा मक्कामा अवतरित भयो तथा यसमा दुई सय सत्ताईस आयत तथा एघार रूकूअ छन् ।

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त कृपालु तथा अपार दयालु छ ।

طسم ①

(१) ता.सीन.मीम.

تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ②

(२) यी आयतहरु ज्योर्तिमय किताबका हुन् ।

لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ③

(३) उनीहरुद्वारा ईमान स्थापित नगरेमा शायद तपाईंले आफ्नो प्राण त्यागदिनु हुनेछ ।[2]

إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ④

(४) यदि हामीले चाहेको भए उनीमाथि आकाशबाट कुनै यस्तो प्रतीक उतारिदिन्थ्यौं कि जसका समक्ष उनका गर्दनहरु झुक्थे ।[3]

[1]यसमा काफिरहरुलाई सम्बोधन छ कि तिमीले अल्लाहलाई झुठ्लाएछौ, त अब त्यसको दण्ड पनि अवश्य तिमीले भोग्नु पर्नेछ । अतः संसारमा यो दण्ड बद्रको पराजयका रुपमा उनीहरुलाई पुग्यो तथा परलोकको नरकमा स्थाई यातना पनि उनीहरुले भोग्नु पर्नेछ ।

[2]नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई मानवसित जुन सहानुभूति र जुन शुभचिन्ता तथा उनका मार्गदर्शनका निम्ति जुन तडप थियो, यसमा त्यसको प्रदर्शन छ ।

[3]अर्थात् जसलाई नमानी तथा जसमाथि ईमान कायम नगरी कुनै उपाय हुँदैनथ्या ।

परन्तु यसप्रकार दबावको पक्ष सम्मिलित हुन जान्थ्यो, जबकि हामीले मनुष्यलाई इच्छा तथा मान्ने-नमान्ने कुराको स्वाधीनता प्रदान गरेका छौं, ताकि उसको परीक्षा लिन सकियोस् । यसकारण हामीले यस्तो निशानी (प्रतीक) पनि उतारेनौं कि जसबाट हाम्रो कानुन प्रभावित होस् । तथा केवल नबी, तथा रसूल पठाउने एवं किताबहरु (धर्मशास्त्र) उतार्नु नै ठीक सम्झ्यौं ।

(५) तथा उनी छेउ दयालुको तर्फबाट जुन पनि नयाँ शिक्षाहरु आउँछन्, यिनीहरु त्यसबाट मुख फर्काइहाल्छन् ।

وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ إِلَّا كَانُوا عَنْهُ مُعْرِضِينَ ⑤

(६) उनीहरुले भ्रुठ्लाएका छन्, अब उनको पासमा शीघ्र नै त्यसका सूचनाहरु आइहाल्नेछन्, जो सँग उनीहरु उपहास गरि राखेका छन् ।[1]

فَقَدْ كَذَّبُوا فَسَيَأْتِيهِمْ أَنبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ⑥

(७) के उनीहरुले धर्तीतिर देखेनन् ? कि हामीले त्यसमा हरेक प्रकारका सुन्दर जोगी कति पैदा गरेका छौं ।[2]

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الْأَرْضِ كَمْ أَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ⑦

(८) निःसन्देह त्यसमा अवश्य प्रतीक छ,[3] तथा उनीहरुमध्ये अधिकतर ईमान (विश्वास) स्थापित गर्ने छैनन् ।[4]

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ⑧

(९) तथा तिम्रो प्रभु निःसन्देह त्यही नै प्रभावशाली

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ⑨

[1]अर्थात् भ्रुठ्लाउनुका परिणाम स्वरुप हाम्रो प्रकोप निकट भविष्यमा उनीहरुलाई आफ्नो पकडमा लिइहाल्नेछ, जसलाई उनीहरु असम्भव ठानी उपहास गर्दछन् । यो प्रकोप संसारमा पनि सम्भव छ जस्तो कैयन् समुदाय नाश भए, अन्य अवस्थामा आखिरतमा त त्यसबाट कुनै अवस्थामा छुट्कारा हुनेछैन । ما كانوا به يستهزؤن भनेन वरु ما كانوا عنه معرضين भन्यो । किनभने उपहास एक त मुख फर्काउनु एवं भ्रुठ्लाउनुभन्दा पनि अधिक ठूलो अपराध हो । (फ़तहुल क़दीर)

[2]زَوْجٌ को अर्को अर्थ यहाँ भेद तथा प्रकार गरिएका छन् । अर्थात् प्रत्येक प्रकारका वस्तु पैदा गऱ्यो जुन उत्तम छन् अर्थात मनुष्यका लागि लाभकारी छन् अर्थात् अधिक मात्रामा छन् जुनप्रकार अन्न, फल, शुष्क फलहरु तथा जीव-जन्तु आदि छन् ।

[3]अर्थात् जब अल्लाह तआला मृत धर्तीबाट यी कुरा पैदा गर्न सक्दछ, त के त्यसले मनुष्यहरुलाई पुनः जीवित गर्न सक्दैन ।

[4]अर्थात् त्यसको महान सामर्थ्यलाई देख्नुका उपरान्त अधिकतर मानिसहरु अल्लाह तथा रसूललाई मात्र भ्रुठ्लाउँदैन, विश्वास (ईमान) पनि गर्दैन ।

तथा कृपालु छ ।[1]

وَاِذْ نَادٰى رَبُّكَ مُوْسٰۤى اَنِ ائْتِ الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٠﴾

(१०) तथा जब तपाईंको प्रभुले मुसालाई पुकारे कि तिमी अत्याचारीहरुको पासमा जाउ ।[2]

قَوْمَ فِرْعَوْنَ ؕ اَلَا يَتَّقُوْنَ ﴿١١﴾

(११) फ़िरऔनका समुदायको पासमा, के उनीहरुले सदाचार गर्ने छैनन् ।

قَالَ رَبِّ اِنِّیْۤ اَخَافُ اَنْ يُّكَذِّبُوْنِ ﴿١٢﴾

(१२) मूसाले भने मेरो प्रभु ! मलाई न भय छ कि कहीं उनीहरुले मलाई झुठ्लाइनदेऊन ।

وَيَضِيْقُ صَدْرِیْ وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِیْ فَاَرْسِلْ اِلٰى هٰرُوْنَ ﴿١٣﴾

(१३) तथा मेरो छाती (हृदय) संकुचित भइर खिको छ,[3] मेरो जिब्रो चलिराखेको छैन,[4] अत: तिमी हारुनतिर पनि प्रकाशना (वह्‌य) पठाउ ।[5]

---

[1]अर्थात् प्रत्येक कुरोमाथि उसको प्रभुत्व तथा बदला लिनमा हरेक प्रकारको सामर्थ्य छ, परन्तु त्यो दयालु पनि छ यसकारण तुरुन्त पकड गर्दैन बरु पूरा अवसर दिन्छ तथा त्यसपछि पकड गर्दछ ।

[2]यो प्रभुको त्यस समयको पुकार हो जब आदरणीय मूसा मदयनबाट आफ्नी पत्नीका साथ फर्किराखेका थिए, मार्गमा उनलाई ताप्नको निम्ति अग्निको आवश्यकता प्रतीत भयो, त आगोको खोजीमा तूर पर्वतसम्म पुगिहाले, जहाँबाट आकाशवाणीले उनको स्वागत गर्‍यो तथा उनलाई नबूअतको पदबाट शुशोभित गरियो तथा अत्याचारीहरुसम्म अल्लाहका सन्देश पुर्‍याउने कर्तव्य उनलाई सुम्पियो ।

[3]यस भयले कि त्यो अत्यन्त क्रुर छ, मलाई झुठ्लाउने छ। यसबाट ज्ञात भयो कि प्राकृतिक भय नबीहरुलाई पनि हुनसक्छ ।

[4]यो संकेत हो यस कुरातिर कि आदरणीय मूसा अधिक धारा प्रभावमा कुरा गर्दैनथे । अथवा त्यसतिर कि जिभ्रोमाथि आगोको डल्लो राख्नुको कारण उच्चारणमा त्रुटि उत्पन्न भइहालेको थियो, जसलाई व्याख्याकारहरु वर्णित गर्छन् ।

[5]अर्थात् उनीतिर जिब्रीललाई प्रकाशना (वह्‌य) दिएर पठाउ तथा उनलाई पनि प्रकाशना तथा नबूअतबाट सुशोभित गरी मेरो सहायक बनाउ ।

وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنۢبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ⑭

(१४) तथा उनीहरुले ममाथि मेरो एउटा त्रुटिको (दाबी) पनि छ, मलाई भय छ कि कहीं उनीहरुले मलाई मारिनहालून् ।[1]

قَالَ كَلَّا فَاذْهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآ إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ ⑮

(१५) अल्लाहले भन्यो कि कहिल्यै यस्तो हुनेछैन, तिमी दुबै हाम्रा निशानीहरु लिएर जाउ ।[2] हामी स्वयं सुन्ने तिम्रा साथमा छौं ।[3]

فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَٰلَمِينَ ⑯

(१६) तिमी दुबै फ़िरऔनका पासमा गई भन कि निःसन्देह हामी विश्वका पालनकर्ताद्वारा पठाइएका हौं ।

[1]यो संकेत हो त्यस हत्यातिर जुन आदरणीय मूसाबाट अज्ञानतामा भइहालेको थियो तथा मृतक 'क़िबती' अर्थात फ़िरऔनको जातिको थियो, यसकारण फ़िरऔन त्यसको प्रतिशोधमा आदरणीय मूसाको हत्या गरिदिन चाहन्थ्यो, जसको सूचना पाएर आदरणीय मूसा मिश्रबाट मदयन गइहालेका थिए । यो घटना भएको यद्यपि कैयन् वर्ष व्यतीत भइसकेका थिए, परन्तु फ़िरऔनको पासमा जानुमा वास्तवमा यसको सम्भावना थियो कि फ़िरऔनले उनलाई समाति यस अपराधका कारण हत्याको दण्ड दिन प्रयास गरोस् । यसकारण यो भय पनि निराधार थिएन ।

[2]अल्लाह तआलाले सान्त्वना दियो कि तिमी दुबै जाउ, मेरा सन्देश उसलाई पुऱ्याउ, तिमीलाई जुन सम्भावनाको भय छ त्यसबाट हामीले तिम्रो रक्षा गर्नेछौं । आयातबाट तात्पर्य तर्क एवं स्पष्ट निशानीहरु हुन् जसबाट प्रत्येक पैग़म्बरलाई परिचित गराइन्छ अथवा ती चमत्कार हुन् जुन आदरणीय मूसालाई दिइएका थिए, जस्तै हात ज्योर्तिमय हुनु तथा छडी ।

[3]अर्थात् तिमीले जे-जति भन्नेछौ तथा उत्तरमा त्यसले जे-जति भन्नेछ, हामी सुनिराखेका हुनेछौं । यसकारण आत्तिनुको कुनै आवश्कता छैन । हामीले तिमीलाई रिसालतको दायित्व दिएर निश्चिन्त हुने छैनौं । बरु हाम्रो सहायता तिम्रो साथ छ । साथ हुनुको अर्थ सहायता एवं समर्थन दिनु हो ।

اَنۡ اَرۡسِلۡ مَعَنَا بَنِيۡۤ اِسۡرَآءِيۡلَ ؕ﴿۱۷﴾

(१७) कि तिमी हाम्रो साथमा इस्राईलका सन्तानलाई पठाइदेउ ।[1]

قَالَ اَلَمۡ نُرَبِّكَ فِيۡنَا وَلِيۡدًا وَّلَبِثۡتَ فِيۡنَا مِنۡ عُمُرِكَ سِنِيۡنَ ۙ﴿۱۸﴾

(१८) (फ़िरऔनले) भन्यो कि के हामीले तिमीलाई तिम्रो बाल्यवस्थामा आफूकहाँ पोषण गरेका थिएनौं ?[2] तथा तिमीले आफ्नो आयुका धेरै वर्षहरु हामीमा व्यतीत गरेनौं ?[3]

وَفَعَلۡتَ فَعۡلَتَكَ الَّتِيۡ فَعَلۡتَ وَاَنۡتَ مِنَ الۡكٰفِرِيۡنَ ﴿۱۹﴾

(१९) तथा तिमीले आफ्नो त्यो काम गर्‍यौ, जुन गर्‍यौ तथा तिमी कृतघ्नमध्ये हौ ।[4]

قَالَ فَعَلۡتُهَاۤ اِذًا وَّاَنَا مِنَ الضَّآلِّيۡنَ ؕ﴿۲۰﴾

(२०) (आदरणीय मूसाले) उत्तर दिए कि मैले यस कार्यलाई त्यस समय गरेको थिएँ जबकि म मार्ग बिर्सिएका मध्ये थिएँ ।[5]

[1]अर्थात् एउटा कुरो यो भन कि हामी आफ्नो इच्छाले तिम्रो पासमा आएका होइनौं, बरु सर्वलोकको प्रभुका प्रतिनिधि तथा त्यसका रसूलका रुपमा आएका हौं तथा अर्को कुरा यो हो कि तिमीले (चार सय वर्षदेखि) इस्राईलका सन्तानलाई दास बनाएर राखेका छौ, उनीहरुलाई स्वतन्त्र गरिदेउ, ताकि म उनीहरुलाई सीरियाको धर्तीमा लिएर जाउँ जसको अल्लाहले उनीहरुसित वाचा गरेको छ ।

[2]फ़िरऔनले आदरणीय मूसाको आमन्त्रण एवं माँगमाथि विचार गर्नुको सट्टा, उनको अपमान तथा अनादर गर्न प्रारम्भ गरिदियो तथा भने कि के तिमी त्यही हौ जो हाम्रो काखमा तथा हाम्रो घरमा पालित-पोषित भयो, जबकि हामीले इस्राईलका सन्तानका बालकहरुको हत्या गरिदिन्थ्यौं ।

[3]केही विद्वानहरु भन्छन् कि अठार वर्ष फ़िरऔनको भवनमा व्यतीत गरे, केही ज्ञाताहरुका निकट तीस तथा केहीका निकट चालीस वर्ष । अर्थात् यति आयु व्यतीत गर्नुका पश्चात, केही वर्ष यताउता रही अब तिमी नबूअतको दावा गर्न लागेका छौ ?

[4]अनि हाम्रै खाएर हाम्रै जातिको एक व्यक्तिको हत्या गरी हाम्रो कृतघ्नता व्यक्त गर्‍यौ ।

[5]अर्थात् त्यो हत्याको प्रयास थिएन बरु एक घूसा नै थियो, जुन उसलाई हानेका थिए, जसबाट उसको मृत्यु भइहाल्यो । यसका अतिरिक्त यो घटना पनि नबूअत भन्दा पूर्वको हो, जबकि मलाई ज्ञानको यो प्रकाश दिइएको थिएन ।

فَفَرَرْتُ مِنكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾

(२१) अनि जब मलाई तिम्रो भय भयो त म तिमीकहाँबाट भागिहालें अनि मलाई मेरो प्रभुले आदेश तथा ज्ञान प्रदान गऱ्यो तथा मलाई आफ्ना पैग़म्बरहरुमा सम्मिलित गरिदिए ।[1]

وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٢﴾

(२२) तथा ममाथि के तिम्रो यही त्यो उपकार हो जसलाई तिमी प्रदर्शित गरिराखेका छौ कि तिमीले इस्राईलका सन्तानलाई दास बनाएका छौ ।[2]

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٣﴾

(२३) फ़िरऔनले भन्यो समस्त विश्वको प्रभु के हो ?[3]

قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٢٤﴾

(२४) (आदरणीय मूसाले) भने कि त्यो आकाशहरु तथा धर्ती एवं उनका मध्य भएका सबै कुराको प्रभु हो, यदि तिमी विश्वास गर्ने हौ भने ।

قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾

(२५) (फ़िरऔनले) आफ्ना निकटवर्तीहरुसित

[1]अर्थात् पहिला जे-जति भयो, त्यो आफ्नो ठाउँमा, परन्तु अब म अल्लाहको रसूल हूँ, यदि मेरो अनुकरण गर्नेछौ भने बाँचिहाल्नेछौ अन्य परिस्थितिहरुमा विनाश तिम्रो भाग्यमा लेखिसकिएको छ ।

[2]अर्थात् यो राम्रो उपकार हो जो तिमी मलाई जताइराखेका छौ कि मलाई नि:सन्देह दास बनाएनौं तथा स्वतन्त्र छाड्यौ, परन्तु मेरा सम्पूर्ण समुदायलाई दास बनाएर राखेका छौ । यस महाअत्याचारका सापेक्ष यस उपकारको के महत्व छ ?

[3]यो त्यसले प्रश्न सोधेको होइन, बरु गर्भको प्रदर्शन तथा अस्वीकृत रुपमा भन्यो किनकि उसको दावा त यो थियो ।

﴿مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي﴾

"म आफू अतिरिक्त तिम्रो लागि कुनै अन्य देवता जान्दै जान्दिन ।" (सूर: अल-कसस-३८)

भन्यो कि के तिमी सुन्दैनौ ?[1]

قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَآئِكُمُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٢٦﴾

(२६) (आदरणीय मूसाले) भने त्यो तिम्रो तथा तिम्रा पूर्वजहरुको प्रभु हो ।

قَالَ اِنَّ رَسُوْلَكُمُ الَّذِيْٓ اُرْسِلَ اِلَيْكُمْ لَمَجْنُوْنٌ ﴿٢٧﴾

(२७) (फ़िरऔनले) भन्यो (मानिसहरु) ! तिम्रो यो रसूल जो तिमीहरुतिर पठाइएको छ, त्यो त निश्चित नै दिवाना (पागल) छ ।

قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۭ اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿٢٨﴾

(२८) (आदरणीय मूसाले) भने त्यही पुर्व तथा पश्चिमको तथा उनका मध्य भएका सबै कुराको प्रभु हो,[2] यदि तिमी केही बुद्धि भएका हौ भने ।

قَالَ لَىِٕنِ اتَّخَذْتَ اِلٰهًا غَيْرِيْ لَاَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُوْنِيْنَ ﴿٢٩﴾

(२९) (फ़िरऔन) भन्नथाल्यो (सुनिहाल) यदि तिमीले म बाहेक कसैलाई पूज्य बनायौ भने मैले तिमीलाई बन्दीहरुमध्ये राखिदिनेछु ।[3]

قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُّبِيْنٍ ﴿٣٠﴾

(३०) (मूसाले) भने चाहे म तिम्रो पासमा कुनै प्रत्यक्ष वस्तु ल्याइदिऊँ तैपनि ?[4]

---

[1]अर्थात् के तिमीहरु यसको कुरामा आश्चर्य चकित हुँदैनौ कि म बाहेक पनि अन्य कोही पूज्य छ ।

[2]अर्थात् जसले पूर्वलाई पूर्व बनायो, जसबाट ताराहरु उदय हुन्छन् तथा पश्चिमलाई पश्चिम बनाए जसमा ताराहरु अस्त हुन्छन् । यसप्रकार उनका बीच जे-जति छ, तिनका प्रभु तथा तिनका प्रबन्ध गर्ने पनि त्यही हो ।

[3]फ़िरऔनले जब देख्यो कि मूसा अलैहिस्सलाम विभिन्न प्रकारले सर्वलोकका प्रभुको पूर्ण प्रभुत्वको स्पष्टीकरण गरिराखेका छन् जसको कुनै उचित उत्तर त्यसबाट बनिराखेको छैन, त उसले तर्कहरुलाई छाडि धम्की दिन प्रारम्भ गरिदियो तथा मूसालाई जेलमा थुनिदिने कुरोबाट तर्सायो ।

[4]अर्थात् यस्तो कुनै वस्तु अथवा चमत्कार जसबाट यो स्पष्ट होस् कि म सच्चा तथा वास्तविक रुपमा अल्लाहको रसूल हूँ तैपनि तिमीले मेरो सत्यतालाई स्वीकार गर्ने छैन ?

قَالَ فَأْتِ بِهِۦٓ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣١﴾

(३१) फ़िरऔनले) भन्यो यदि तिमी सत्यवादीहरुमध्ये हौ भने त्यसलाई प्रस्तुत गर ।

فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾

(३२) तपाईंले (त्यतिखेरै) आफ्नो लट्ठी बजार्नुभयो जो एक्कासि खुल्लम-खुल्ला (निकै ठूलो) अजिंगर बनिहाले ।[1]

وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾

(३३) तथा आफ्ना हात तन्काएर निकाल्नु भयो त त्यो पनि त्यसैबेला प्रत्येक देख्नेलाई उज्जवल प्रकाश भएको देखिन थाले ।[2]

قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾

(३४) (फ़िरऔन) आफ्ना निकटवर्ती नाइकेहरुसित भन्यो कि यो त कुनै निकै ठूलो दक्ष जादूगर हो ।[3]

يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾

(३५) यो त चाहन्छ कि आफ्नो जादूको शक्तिले तिमीहरुलाई तिम्रा धर्तीबाट निष्काशित गरिदेओस्, भन अब तिमी के सुझाव दिन्छौ ?[4]

[1]कतिपय ठाउँहरुमा ثُعبان (सर्प) लाई حَيَّة (नाग) तथा कतिपय ठाउँहरुमा جَان भनिएको छ । ثُعبان त्यो सर्प हुन्छ जुन ठूलो तथा جَان सानो सर्पलाई भन्छन् तथा حَيَّة साना-ठूला दुबै प्रकारका सर्पलाई भनिन्छ । (फ़तहुल क़दीर) अर्थात् यो चमत्कार दिंदाखेरि छडीले पहिला सर्पको रुप धारण गऱ्यो अनि हेर्दा-हेर्दै अजिंगर बनिहाल्यो । والله أعلم

[2]अर्थात् खल्तीबाट हात झिके त त्यो चन्द्रमाको टुक्रा जस्तै चम्कन्थ्यो । यो दोस्रो चमत्कार मूसाले प्रस्तुत गरे ।

[3]फ़िरऔनले यसको साटो कि यी चमत्कारहरुलाई देखेर, आदरणीय मूसाको पुष्टि गर्दथ्यो तथा ईमान ल्याउँदथ्यो, त्यसले झुठ्लाउने तथा द्वेषको मार्ग अपनायो तथा आदरणीय मूसाको विषयमा भन्यो कि यो कुनै दक्ष जादूगर हो ।

[4]अनि आफ्नो सम्प्रदायलाई झन् अधिक भड्काउनको लागि भन्यो कि त्यो यी जादूद्वारा तिमीहरुलाई यहाँबाट निकालेर स्वयं यसमाथि अधिकतर गर्न चाहन्छ । अब भन ! तिम्रो के विचार छ ? अर्थात् यससँग के व्यवहार गरियोस् ।

قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿٣٦﴾

(३६) ती सबैले भने तपाईं यसलाई तथा यसको भाइलाई स्थगित गर्नुस् तथा सबै नगरहरुमा एकत्रित गर्नेहरुलाई पठाइदिनुस्।

يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾

(३७) ताकि तपाईंको पासमा जुन दक्ष जादूगरहरु छन्, तिनीहरुलाई ल्याऊन्।[1]

فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾

(३८) अनि एउटा निश्चित दिनको निश्चित समयमा सबै जादूगरहरु एकत्रित गरियून्।[2]

وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم

(३९) तथा जनमानससित पनि भनियो

[1]अर्थात् यी दुवैलाई हाललाई यिनकै अवस्थामा छोडिदेउ, तथा सबै नगरहरुबाट जादूगर एकत्रित गरी उनीहरुमा प्रतियोगिता गराइयोस् ताकि तिनका जादूको उत्तर तथा तिम्रो समर्थन एवं विजय भइहालोस्। तथा यो अल्लाहतिरबाटै आफ्नो योजना थियो ताकि मानिसहरु एकै स्थानमा एकत्रित होऊन् तथा यी निशानी तथा चमत्कारहरुको प्रत्यक्ष स्वयं दर्शन गरुन् जुन अल्लाह तआला्ले आदरणीय मूसालाई प्रदान गरेको थियो।

[2]अत: जादूगरहरुको एउटा ठूलो संख्या मिश्र तथा त्यसका निकटवर्ती क्षेत्रहरुबाट एकत्रित गरियो, उनीहरुको संख्या बाह्र हजार, सत्र हजार, तीस हजार, तथा अस्सी हजार (विभिन्न कथनानुसार) भनिन्छ। वास्तविक संख्या अल्लाह नै उचित रुपमा जान्दछ। किनभने कुनै प्रमाणित कथनमा संख्याको वर्णन छैन। यसको विस्तृत वर्णन सूर: आराफ, सूर: ताहामा पनि गुज्रिसकेको छ। अर्थात् फ़िरऔनको सम्प्रदाय किब्त, ले त अल्लाहको दिव्य ज्योतिलाई आफ्ना मुखले निभाउन चाहेका थिए, परन्तु अल्लाह तआ्ला आफ्नो दिव्य ज्योतिलाई पूर्ण गर्न चाहन्थ्यो। अत: कुफ़्र तथा ईमानको संघर्षमा सधैं यस्तै हुँदै आएको छ कि जुनबेला पूर्ण तत्परताका साथ ईमानको मुकाबिलामा आउँछ त ईमानलाई अल्लाह तआ्ला सम्मानित तथा प्रभावशाली पार्दछ। जस्तो कि अल्लाहको आदेश छ:

﴿ بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَى ٱلْبَٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ﴾

"बरु हामी सत्यबाट असत्यमाथि तीब्र प्रहार गर्दछौं, अत: त्यसले उसको टाउको फुटालिदिन्छ तथा असत्य त्यतिखेर समाप्त भएर जान्छ।" (सूर: अल-अंबिया-१८)

مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

कि तिमी पनि एकत्रित हुनेछौ ।[1]

لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِن كَانُوا هُمُ الْغَٰلِبِينَ ﴿٤٠﴾

(४०) ताकि यदि जादूगरहरु प्रभावशाली हुन्छन् भने हामी उनीहरुकै अनुकरण गर्नेछौं ।

فَلَمَّا جَآءَ السَّحَرَةُ قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَٰلِبِينَ ﴿٤١﴾

(४१) अनि जब जादूगर आए त उनीहरुले फ़िरऔनसित भने कि यदि हामी विजयी भयौं भने के हामीलाई केही उपहार पनि प्राप्त हुनेछ ।

قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾

(४२) (फ़िरऔनले) भन्यो, हो ! (अत्यन्त प्रसन्नताले) बरु यस्तो परिस्थितिमा तिमी मेरा विशेष दरबारिया बन्नेछौ ।

قَالَ لَهُم مُّوسَىٰٓ أَلْقُوا مَآ أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٤٣﴾

(४३) (आदरणीय) मूसाले जादूगरहरुसित भने जे-जति तिमीहरुले गर्नुछ गर ।[2]

فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ الْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾

(४४) उनीहरुले आफ्ना डोरी तथा लट्ठी हाले तथा भन्नथाले फ़िरऔनको सम्मानको कसम हामी अवश्य विजयी हुनेछौं ।[3]

[1]अर्थात् जनतालाई पनि सावधान गरिंदैछ कि तिमीहरुलाई पनि यो प्रतियोगिता हेर्न अवश्य उपस्थित हुनुछ ।

[2]आदरणीय मूसातिरबाट जादूगरहरुलाई प्रथम आफ्ना खेल देखाउनका लागि भन्नुमा यो विशेषता ज्ञात हुन्छ कि प्रथम त उनीहरुलाई यो स्पष्ट होस् कि अल्लाहको पैग़म्बर यिनीहरुका यति ठूलो संख्या तथा उनका जादूई खेलहरुबाट अलिकति पनि भयभीत छैनन् । द्वितीय यो उद्देश्य पनि हुनसक्छ कि जब पछि अल्लाहको आदेशले यी सारा जादूई खेल एकै क्षणमा समाप्त भइहाल्नेछन् त दर्शकहरुमाथि राम्रा प्रभाव पर्नेछन् तथा शायद यसप्रकार अधिक मानिसहरु अल्लाहमा ईमान क़ायम गर्नेछन् । अत: यस्तै भयो, बरु जादूगर नै सर्वप्रथम ईमान कायम गरे जस्तो कि अगाडी वर्णन आइराखेको छ ।

[3]जस्तो कि सूर: अल-आराफ़ तथा सूर: ताहामा गुज्रिसकेको छ कि ती जादूगरहरुले आफ्ना विचारमा निकै ठूलो जादू प्रस्तुत गरेका थिए । ﴿سَحَرُوٓا أَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ﴾ 'त मानिसहरुलाई त्यसको नजरबन्दी' (सूर: आराफ-११६)

فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ۝٤٥

(४५) अब (आदरणीय) मूसाले पनि आफ्नो लठ्ठी हाले, जसले त्यतिखेरै उनका असत्यले रचेका खेललाई निल्न प्रारम्भ गरिदिए ।

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ۝٤٦

(४६) यो हेर्नासाथ जादूगरहरु सजदा (नतमस्तक) गरे ।

قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ۝٤٧

(४७) तथा उनीहरुले स्पष्ट रुपमा भनिहाले कि हामी त समस्त लोकको प्रभुमा ईमान सुदृढ गर्‍यौं ।

رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ۝٤٨

(४८) अर्थात् मूसा तथा हारुनको प्रभुमा ।

قَالَ آمَنتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۚ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ

(४९) (फ़िरऔनले) भन्यो कि मेरो आज्ञाभन्दा पूर्व तिमी त्यसमाथि ईमान कायम गरिहाल्यौ । निःसन्देह यही तिम्रो प्रमुख (ठूलो कुरो) हो जसले तिमी सबैलाई जादू सिकाएको छ,[1] त तिमीहरुलाई अहिले ज्ञात भइहाल्नेछ, अवश्य मैले पनि

यहाँसम्मकि आदरणीय मूसाले पनि आफ्नो हृदयमा भयको आभास गरे ﴿فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُّوسَىٰ﴾ (सूरः ताहा-६७) अर्थात ती जादूगरहरुलाई आफ्नो सफलता तथा श्रेष्ठतामा अति विश्वास थियो, जस्तो कि यहाँ यी शब्दहरुबाट स्पष्ट छ तर अल्लाह तआलाले आदरणीय मूसालाई सान्त्वना दिनुभयो कि भयभीत हुने आवश्यकता छैन । अलि आफ्नो लठ्ठी धर्तीमा फ्याँक अनि हेर । अतः लठ्ठी धर्तीमा फ्याँक्नासाथ त्यसले एउटा भयानक अजिगंरको रुप धारण गर्‍यो तथा एक-एक गरी उनका सम्पूर्ण जादूई खेलहरुलाई निलिहाल्यो । जस्तो कि आगामी आयतमा छ ।

[1]फ़िरऔनका लागि यो घटना विचित्र एवं अत्यन्त आश्चर्यजनक थियो जुन जादूगरहरुद्वारा त्यसले विजय एवं सफलताको आशा गरेर बसेको थियो, तिनीहरु नै न केवल पराजित भए, बरु त्यतिखेरै उनीहरुले त्यस प्रभुमा ईमान क़ायम गरे जसले आदरणीय मूसा तथा हारुनलाई प्रमाण तथा चमत्कार दिएर पठाएको थियो, तर यो कुराको साटो कि फ़िरऔनले पनि विचार तथा चिन्तन गरी ईमान ल्याउन्थ्यो, उसले गर्व तथा घमण्डको मार्ग अपनायो तथा जादूगरहरुलाई तर्साउन, धम्काउन प्रारम्भ गरिदियो तथा भन्यो कि तिमी सबै यसका शिष्य (चेला) हौ । तिम्रो उद्देश्य समभमा आउँछ कि यस षड्यन्त्रद्वारा कि तिमीहरु हामीलाई यहाँबाट निष्काशित गरिदेउ ।﴿إِنَّ هَٰذَا لَمَكْرٌ مَّكَرْتُمُوهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا﴾ (सूरः अल-आराफ-१२३)

خِلَافٍ وَّلَأُوصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾

तिम्रा हात-खुट्टा उल्टा रुपमा काटिदिनेछु तथा तिमी सबैलाई फाँसीमा झुण्ड्याइदिनेछु ।[1]

قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾

(५०) उनीहरुले भने कि कुनै चिन्ता छैन,[2] हामी त आफ्नो प्रभुतिर फर्केर जाने नै छौं ।

إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَن كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾

(५१) यस आधारमा कि हामी सर्वप्रथम ईमान भएका बनेका छौं,[3] हामीलाई आशा हुन्छ कि हाम्रो प्रभुले हाम्रा सबै त्रुटिहरु क्षमा गरिदिनेछ ।

وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾

(५२) तथा हामीले मूसालाई प्रकाशना (वह्य) गर्‍यौं कि रातारात मेरा भक्तहरुलाई निकाली लग, तिमी सबै पछ्याउने छौ ।[4]

فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٥٣﴾

(५३) फ़िरऔनले नगरहरुमा एकत्रित गर्नेहरुलाई पठाइदियो ।

إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾

(५४) कि निःसन्देह यो गुट साह्रै अल्प

[1]उल्टा हात-खुट्टा काट्नुको अर्थ, दाहिने हात बायाँ खुट्टा अथवा बायाँ हात दायाँ खुट्टा हो, यसबाहेक फाँसीमा चढ्नु अलग । अर्थात् हात-खुट्टा काट्नाले पनि उसको क्रोधको अग्नि चिसो भएन भने, उसले फाँसीमा झुण्ड्याइदिने घोषणासम्म गर्‍यो ।

[2]لا ضير कुनै कुरो छैन अथवा हामीलाई कुनै चिन्ता छैन । अर्थात् अब जुन दण्ड दिन चाहन्छ देओस्, ईमानबाट विमुख हुन सक्दैनौं ।

[3]प्रथम ईमान भएका यसकारण भन्यो कि फ़िरऔनका समुदायका मानिसहरु मुसलमान भएनन् तथा उनीहरुले ईमान स्वीकार गर्नमा प्राथमिकता गरे ।

[4]जब मिश्र देशमा आदरणीय मूसाको निवास अधिक समयसम्म भइहाल्यो तथा हरप्रकारले उनले फ़िरऔन तथा उसका दरबारियाहरुलाई प्रमाणित गरिदिए, परन्तु त्यसका उपरान्त उनीहरु ईमान कायम गर्न तयार भएनन्, तसर्थ अब त्यसका अतिरिक्त कुनै मार्ग शेष रहेको थिएन कि उनीहरुलाई यातना तथा प्रकोपबाट पीडित गरियोस् । अतः अल्लाह तआ़लाले मूसालाई आदेश दिनुभयो कि रातारात इस्राईलका सन्तानलाई लिएर यहाँबाट निस्किहालून्, तथा भन्नुभयो कि फ़िरऔन तिम्रो पछि लाग्नेछ, नआत्तिनु ।

संख्यामा छ ।[1]

وَاِنَّهُمْ لَنَا لَغَآئِظُوْنَ ﴿٥٥﴾

(५५) तथा त्यसमाथि यिनीहरु हामीलाई अत्यन्त क्रोधित गरिराखेका छन् ।[2]

وَاِنَّا لَجَمِيْعٌ حٰذِرُوْنَ ﴿٥٦﴾

(५६) तथा निःसन्देह हामी बहुसंख्यक छौं, उनीबाट सावधान रहनेहरु ।[3]

فَاَخْرَجْنٰهُمْ مِّنْ جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ﴿٥٧﴾

(५७) अन्ततः हामीले उनीहरुलाई बाग़ तथा स्रोतहरुबाट निकाली बाहिर गरिदियौं ।

وَّكُنُوْزٍ وَّمَقَامٍ كَرِيْمٍ ﴿٥٨﴾

(५८) तथा कोषहरुबाट र राम्रा-राम्रा स्थानहरुबाट ।[4]

كَذٰلِكَ ؕ وَاَوْرَثْنٰهَا بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ﴿٥٩﴾

(५९) यसैप्रकार भयो, तथा हामीले ती (सबै कुरा) को उत्तराधिकारी इस्राईलका सन्तानलाई बनाइदियौं ।[5]

[1]यो अपमानित गर्ने उद्देश्यले भन्यो, अन्यथा उनीहरुको संख्या ६ लाख भनिन्छ ।

[2]अर्थात् मेरो आज्ञा बिना उनीहरु यहाँबाट भागिहाल्नु हाम्रो लागि क्रोधको कारण छ ।

[3]यसैले तिनीहरुको यस षड्यन्त्रलाई असफल पार्नका लागि तत्पर रहनुको आवश्यकता छ ।

[4]अर्थात् फ़िरऔन तथा त्यसको सेना इस्राईलको सन्तानको पिछा गर्नको लागि यसरी निस्क्यो कि पुनः फर्केर आफ्ना घर तथा बाग़हरुमा आउने सौभाग्य नै भएन । यसप्रकार अल्लाह तआलाले आफ्नो दूरदर्शीता एवं योजनानुसार उनीहरुलाई सबै सुख-सुविधाहरुबाट बञ्चित गरी उनका उत्तराधिकारी अरुहरुलाई बनाइदियो ।

[5]अर्थात जुन राज्य तथा अधिपत्य फ़िरऔनलाई प्राप्त थियो, त्यो त्यसबाट खोसेर हामीले इस्राईलका सन्तानलाई दिइहाल्यौं । कुनै-कुनै व्याख्याकार भन्दछन् कि यसबाट तात्पर्य मिश्रको जस्तै राज्य तथा संसारिक सुख हामीले इस्राईलका सन्तानलाई पनि प्रदान गर्‍यौं । तर इस्राईलको सन्तान मिश्रबाट निस्केर गए पश्चात पुनः मिश्र फर्केर आएन । यसका अतिरिक्त सूरः दुखानमा भनिएको छ ﴿وَاَوْرَثْنٰهَا قَوْمًا اٰخَرِيْنَ﴾ "हामीले त्यसको उत्तराधिकारी कुनै अन्यलाई बनायौं ।" (ऐसरुत्तफ़ासीर) प्रथम वर्णनको विषयमा ज्ञानीहरु भन्दछन् कि قوماً آخرين मा قوم शब्द यद्यपि सामान्यरुपले प्रयोग भएको छ तर यहाँ सूरः अल शुअरमा जब इस्राईलका सन्तानलाई उत्तराधिकारी

(६०) अर्थात् फ़िरऔनका अनुयायी सूर्योदयदेखि नै उनलाई पछ्याउन निस्किहाले ।[1]

فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ٦٠

(६१) अत: जब दुबैले एक-अर्कालाई देखिहाले, त मुसाका साथीहरुले भने, हामी त नि:सन्देह समातिहालियौं ।[2]

فَلَمَّا تَرَاءَا الْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَابُ مُوسَىٰ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ٦١

(६२) (मूसाले) भने कदापि होइन । विश्वास गर, मेरो प्रभु मसँग छ, जसले अवश्य मलाई देखाउनेछ ।[3]

قَالَ كَلَّا ۖ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ٦٢

(६३) हामीले मूसातिर प्रकाशना (वह्य) पठायौं कि समुद्रको पानीमा आफ्नो छडी

فَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنِ اضْرِب

बनाउने विषयमा स्पष्ट शब्दहरुमा आइहाल्यो, त यसबाट तात्पर्य इस्राईलका सन्तानको समुदाय नै हुनेछ । परन्तु स्वयं कुर्आनमा स्पष्ट शब्दहरुमा भए अनुसार मिश्रबाट निस्के पश्चात इस्राईलका सन्तानलाई 'पवित्र धर्ती' मा प्रवेशको आदेश भयो । तथा उनीहरुले अस्वीकार गर्नाले ४० वर्षहरुसम्मका लागि प्रवेशमा विलम्ब गरेर 'तीह' नामक मैदानमा विचलित पारियो । त्यसका पश्चात उनीहरु 'पवित्र धर्ती' मा प्रवेश प्राप्त गरे । अत: आदरणीय मूसा अलैहिस्सलामको कब्र (चिहान) सहीह हदीस अनुसार "बैतुल मोकद्दस" को निकट नै छ । यसकारण सही अर्थ यो हो कि जस्तो सुख-सुविधाहरु अब इस्राईलका सन्तानलाई प्रदान गरियो । परन्तु मिश्रमा होइन फ़िलिस्तीनमा ।

[1]अर्थात् जब प्रात: भयो तथा फ़िरऔनले थाहा पायो कि इस्राईलका सन्तान रातारात यहाँबाट निस्केर गइसकेछ, त त्यसको राज्यअधिकारलाई ठूलो आघात पुग्यो । तथा सूर्योदय हुनासाथ उनको खोजीमा निस्किहाल्यो ।

[2]अर्थात् फ़िरऔनको सेनालाई देख्नासाथ उनीहरु आत्तिहाले कि अगाडी समुद्र छ तथा पछाडी फ़िरऔनको सेना, अब सुरक्षा कुन प्रकारले सम्भव छ ? अब पुन: त्यही फ़िरऔन तथा त्यसको दासता हुनेछ ।

[3]आदरणीय मूसाले सान्त्वना दिए कि तिम्रो अनुमान ठीक छैन, अब पुन: फ़िरऔनको पकडमा जाने छैन । मेरो प्रभुले अवश्य सुरक्षित मार्गतिर संकेत गर्नेछ ।

بِعَصَاكَ الْبَحْرَ فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾

हाने,[1] त त्यसै समयमा समुद्र च्यातियो तथा प्रत्येक पानीको भाग ठूला पर्वत समान भइहाले ।[2]

وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ الْآخَرِينَ ﴿٦٤﴾

(६४) तथा हामीले त्यसै स्थानमा अरुहरुलाई निकट ल्याइ उभ्याइदियौं ।[3]

وَأَنْجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَنْ مَعَهُ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾

(६५) तथा मूसालाई तथा त्यसका सबै साथीहरुलाई मुक्ति प्रदान गर्‍यौं ।

ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٦٦﴾

(६६) अनि अरु सबैलाई डुबाइदियौं ।[4]

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾

(६७) नि:सन्देह यसमा ठूलो शिक्षा छ, तथा उनीहरुमध्ये अधिकतर ईमान कायम गर्नेहरु छैनन् ।[5]

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾

(६८) तथा नि:सन्देह तपाईंको प्रभु अत्यन्त प्रभावशाली एवं दयालु छ ।

[1]अत: अल्लाहले यो मार्गदर्शन तथा संकेत दियो कि आफ्नो लठ्ठी समुद्रको पानीमा बझार, जसबाट दायाँतिरको पानी दायाँ तथा बायाँतिरको पानी बायाँतिर रोकियो तथा दुबैका मध्य मार्ग बनिहाल्यो ।

[2] فِرق को अर्थ हो समुद्रको भाग, طود को अर्थ हो पर्वत । अर्थात् पानीको प्रत्येक भाग ठूलो पर्वतको रुपमा उभिहाले । यो अल्लाह तआ़लाको तर्फबाट चमत्कारको प्रदर्शन थियो ताकि मूसा तथा उनका समुदाय फ़िरऔनबाट छुटकारा पाउन सकून्, अल्लाहको यस समर्थन बिना फ़िरऔनबाट छुटकारा सम्भव थिएन ।

[3]यसबाट तात्पर्य फ़िर्औन तथा त्यसको सेना हो अर्थात् हामीले अरुहरुलाई समुद्रका निकट पारिदियौं ।

[4]मूसा तथा उनीमाथि ईमान राख्नेहरुलाई हामीले छुटकारा दिलायौं तथा फ़िरऔन एवं त्यसको सेना जब तिनै मार्गहरुबाट गुज्रिन थाल्यो त हामीले समुद्रलाई पूर्वत स्थितिमा प्रवाहित गरिदियौं, जसले गर्दा फ़िरऔन आफ्नो सेना सहित डुब्यो ।

[5]अर्थात् यद्यपि यस घटनामा जुन अल्लाह शर्वशक्तिमान हुने कुरोको द्योतक छ, ठूलो निशानी छ, परन्तु यसका उपरान्त पनि अधिकतर मानिसहरु ईमान सुदृढ गर्दैनन् ।

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَاهِيمَ ﴿٦٩﴾

(६९) तथा उनीहरुलाई इब्राहीमको घटना पनि सुनाइदियो ।

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾

(७०) जबकि उनले आफ्नो पिता तथा आफ्नो समुदायसित भने कि तिमी कसको इबादत गर्दछौ ?

قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَاكِفِينَ ﴿٧١﴾

(७१) उनीहरुले भने हामी मूर्तिहरुको इबादत गर्दछौं, हामी त निरन्तर उनका पूजारी बनिसकेका छौं ।[1]

قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾

(७२) उहाँ (अलैहिस्सलाम) ले भन्नुभयो कि जब तिमी उनीहरुलाई पुकार्दछौ त के उनीहरु सुन्दछन् पनि ?

أَوْ يَنْفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾

(७३) अथवा तिमीहरुलाई लाभ-हानि पनि पुऱ्याउन सक्छन् ।[2]

قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾

(७४) उनीहरुले भने यो (हामी केही पनि जान्दैनौं) हामीले त आफ्ना पूर्वजहरुलाई यसप्रकार गरिराखेका पायौं ।[3]

قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾

(७५) (उहाँले) भन्नुभयो केही जान्दछौ पनि,[4] जसलाई तिमी पूजिराखेका छौ ।

[1]अर्थात् रात-दिन उनीहरुको पूजा गर्दछौं ।

[2]अर्थात् तिमी उनका पूजा छाडिदेउ, त के उनीहरु तिमीलाई हानि पुऱ्याउँछन् ?

[3]जब उनीहरु आदरणीय इब्राहीमका प्रश्नको कुनै उत्तर दिन सकेनन् त यो भनेर छुट्कारा प्राप्त गरिहाल्यो । जस्तो आज पनि मानिसहरुलाई कुर्आन तथा हदीसका कुरा भनिन्छ त य.ही तर्क प्रस्तुत गर्दछन् कि हाम्रो परिवारमा हाम्रा पूर्वजहरुका समयदेखि यही सब हुँदै आइराखेको छ, हामी त्यसलाई छोड्न सक्दैनौं ।

[4] أفرأيتم को अर्थ यहाँ देख्नु, चिन्तन तथा विचार गर्नु हो ।

(७६) तिमी तथा तिम्रा पूर्व पिता,

أَنتُمْ وَآبَاؤُكُمُ الْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾

(७७) उनी सबै मेरा शत्रु हुन्[1] सत्य अल्लाह (तआला) बाहेक जो सबै लोकहरुको पालनहार हो ।[2]

فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾

(७८) जसले मलाई पैदा गरेको छ तथा त्यही मेरो मार्गदर्शन गर्दछ ।[3]

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾

(७९) त्यही हो जसले मलाई खुवाउँछ, पिलाउँछ ।[4]

وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾

(८०) तथा जब म रोगी हुन्छु त मलाई निरोग गर्दछ ।[5]

وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾

(८१) तथा त्यसैले मलाई मार्नेछ, अनि जीवित गर्नेछ ।[6]

وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾

[1]यसकारण कि तिमी सबै अल्लाहलाई छाडि अरुहरुको पूजा गर्दछौ । केही व्याख्याकारहरुले यसको अर्थ यो वर्णन गरेका छन् कि जसको तिमी तथा तिम्रा पूर्वज पूजा गर्दै आइराखेका छन्, ती सबै देवता मेरा शत्रु हुन् अर्थात् म उनीबाट अत्यन्त विमुख छु ।

[2]अर्थात् त्यो शत्रु होइन, बरु त्यो त यस लोक तथा परलोकमा मेरो संरक्षक एवं मित्र हो ।

[3]अर्थात् सांसारिक एवं धार्मिक हितहरु एवं लाभतिर ।

[4]अर्थात् विभिन्न प्रकारको जीविका प्रदान गर्ने, तथा जुन पानी हामी पिउँछौं, त्यसलाई उपलब्ध गराउने पनि त्यही अल्लाह हो ।

[5]रोगलाई समाप्त गरी स्वास्थ्य प्रदान गर्ने पनि त्यही हो । अर्थात् औषधिहरुमा स्वास्थ्य प्रदानको शक्ति प्रदान गर्नुको आदेश पनि त्यही दिन्छ । अन्यथा औषधिहरु पनि अप्रभावी सिद्ध हुन्छन् । रोग पनि अल्लाहका आदेश एवं इच्छाले आउँछ । परन्तु यसको सम्बन्ध अल्लाहसित स्थापित गर्न सकिन्न बरु आफूतिर गऱ्यो । यो अर्थ अल्लाहको वर्णनमा त्यसको आदर तथा सम्मानको पक्ष सुरक्षित राख्यो ।

[6]अर्थात् केयामतका दिन जब त्यसले सम्पूर्ण मानिसहरुलाई पुनः जीवित गरी एकत्रित गर्नेछ, मलाई पनि जीवित गर्नेछ ।

وَالَّذِيٓ أَطۡمَعُ أَن يَغۡفِرَ لِي خَطِيٓـَٔتِي يَوۡمَ ٱلدِّينِ ﴿٨٢﴾

(८२) तथा जससित आशा गाँसिएको छ कि त्यसले प्रतिफल प्रदान गर्ने दिनमा मेरा पापलाई क्षमा गर्नेछ ।[1]

رَبِّ هَبۡ لِي حُكۡمٗا وَأَلۡحِقۡنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٣﴾

(८३) हे मेरो प्रभु ! मलाई प्रवोध प्रदान गर[2] तथा मलाई पवित्र मानिसहरुमा सम्मिलित गराइदेउ ।

وَٱجۡعَل لِّي لِسَانَ صِدۡقٖ فِي ٱلۡأٓخِرِينَ ﴿٨٤﴾

(८४) तथा मेरो पवित्र याद आगामी मनुष्यहरुमा पनि शेष राख ।[3]

وَٱجۡعَلۡنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٨٥﴾

(८५) तथा मलाई सुखहरु भएको स्वर्गका उत्तराधिकारीहरुमध्ये बनाइदेउ ।

وَٱغۡفِرۡ لِأَبِيٓ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٨٦﴾

(८६) तथा मेरो पितालाई क्षमा गरिदेउ, नि:सन्देह त्यो विचलित हुनेहरुमध्ये थियो ।[4]

---

[1]यहाँ 'असा'; विश्वासको अर्थमा छ। किनभने कुनै महाशक्तिबाट आशा, विश्वासको समकक्ष हुन्छ, तथा अल्लाह त सम्पूर्ण विश्वको सर्वमहान अस्तित्व हो, त्योसँग सम्वन्धित 'असा' विश्वास किन हुनेछैन ? यसैकारण व्याख्याकारहरु भन्दछन् कि कुर्आनमा जहाँपनि अल्लाहको लागि शब्द عسى प्रयोग भएको छ, त्यो विश्वासको अर्थमा नै छ। خَطِيٓـَٔتِي शब्दमा خَطِيئَة एक वचन छ परन्तु خطايا बहुवचन को अर्थमा छ। अंबिया अलैहिस्सलाम यद्यपि निष्पाप हुन्छन्, यसकारण उनीहरुबाट कुनै महापाप घटित हुनु सम्भव छैन। परन्तु तैपनि आफ्ना केही कर्महरुलाई आलस्य ठानी अल्लाहको सदनमा क्षमा याचना गर्नेछन् ।

[2]आदेश तथा विज्ञानबाट तात्पर्य ज्ञान तथा समझ अथवा नबूअत तथ रिसालत अथवा अल्लाहको आज्ञा तथा विधानको जानकारी हो ।

[3]अर्थात् जुन मानिसहरु म पश्चात केयामतसम्म आउनेछन्, तिनीहरु मेरो स्मरण राम्रा शब्दहरुमा गरिरहून् । यसबाट ज्ञात भयो कि पुण्यहरुको प्रतिफल अल्लाह तआला संसारमा राम्रा शब्दहरु तथा उत्तम प्रशंसाको रुपमा प्रदान गर्दछ । जस्तो आदरणीय इब्राहीमको स्मरण राम्रा शब्दहरुमा सबै धर्मका मानिसहरु गर्दछन्, कसैलाई पनि उनको मान-सम्मानबाट इन्कार छैन ।

[4]यो दुआ (प्रार्थना) त्यस समय गरेका थिए, जब उनलाई ज्ञात थिएन कि मुश्रिक (अल्लाहको शत्रु) का लागि मोक्षको प्रार्थना गर्नु निषेध छ, जब अल्लाह तआलाले यो स्पष्ट गरिदियो त उनले आफ्नो पिताबाट पनि अलगावको प्रदर्शन गरिदिए । (सूर:अत-तौबा-११४)

وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾

(८७) तथा जुन दिन मानिसहरु पुनः जीवित गरिन्छन् मलाई अपमानित नगर ।[1]

يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾

(८८) जुन दिन कि धन तथा पुत्र केही काम आउने छैन ।

إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾

(८९) परन्तु (लाभप्रद त्यही हुनेछ,) जो अल्लाहका समक्ष निर्दोष हृदय लिएर जान्छ ।[2]

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾

(९०) तथा सदाचारीहरु (परहेज़गार) का लागि स्वर्ग अत्यन्त निकट ल्याइदिनेछ ।

وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ ﴿٩١﴾

(९१) तथा विचलितहरुका लागि नरक प्रत्यक्ष गरिदिइनेछ ।[3]

وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَمَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾

(९२) तथा उनीहरुसित सोधिनेछ कि तिमी जसको पूजा गरिरहेका थियौ तिनीहरु कहाँ छन् ।

---

[1]अर्थात् सबै सृष्टिका समक्ष मेरो पकड गरेर अथवा यातना दिएर । हदीसमा वर्णित छ कि केयामतका दिन जब आदरणीय इब्राहीम आफ्ना पिताको नराम्रो अवस्था देख्नेछन्, त एकपटक फेरि अल्लाह समक्ष उनको लागि प्रार्थना गर्नेछन्, हे अल्लाह ! यसभन्दा अधिक मेरो लागि अपमान के होला ? अल्लाह तआलाले भन्नेछ कि मैले स्वर्ग क़ाफिरहरुका लागि निषेध (हराम) गरिदिएको छु । त्यस पश्चात उनका पितालाई फोहोरमा मुछिएको बिज्जू जस्तै उनलाई नरकमा हालिदिइनेछ । (सहीह बुख़ारी सूरः अल शूअरा, किताबुल अंबिया, बाब कौलिल्लाह वत्तख़ज़ल्लाहु इब्राहीम ख़लीला)

[2]स्वच्छ हृदय अथवा निर्दोष हृदयबाट तात्पर्य त्यो हृदय हो जुन शिर्कबाट शुद्ध हुन्छ । अर्थात् ईमान भएको हृदय यसकारण कि काफ़िर तथा द्वयवादीको हृदय रोगी हुन्छ । केही ज्ञाताहरु भन्दछन् : विदअतबाट शून्य तथा सुन्नतबाट सन्तोष हृदय, केही विद्वानका निकट माया-मोहबाट शुद्ध हृदय तथा केहीका निकट मूर्खताको अन्धकार तथा नैतिक पतनबाट स्वच्छ हृदय, यी सबै भावार्थ ठीक हुन सक्दछन् किनभने ईमान भएकाको हृदय वर्णित सबै नराम्रा कुराबाट शुद्ध हुन्छ ।

[3]अर्थ यो हो कि स्वर्ग अथवा नरकमा प्रवेशभन्दा पूर्व उसलाई उनका समक्ष प्रस्तुत गरिदिइनेछ, जसबाट क़ाफ़िरहरुको दुखमा तथा ईमान भएकाको प्रसन्नतामा अझै अधिकता हुनेछ ।

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ هَلْ يَنْصُرُوْنَكُمْ اَوْ يَنْتَصِرُوْنَ ؕ ﴿٩٣﴾

(९३) जो अल्लाह (तआ़ला) का अतिरिक्त थिए, के उनीहरु तिम्रो सहायता गर्दछन् ? अथवा कुनै बदला लिन सक्छन् ?

فَكُبْكِبُوْا فِيْهَا هُمْ وَالْغَاوٗنَ ۙ ﴿٩٤﴾

(९४) अत: ती सबै तथा सबै विचलित भएकाहरु नरक्मा माथि-तल हालिदिइनेछन् ।

وَجُنُوْدُ اِبْلِيْسَ اَجْمَعُوْنَ ؕ ﴿٩٥﴾

(९५) तथा इब्लीसका सबै सेना पनि ।[३]

قَالُوْا وَهُمْ فِيْهَا يَخْتَصِمُوْنَ ۙ ﴿٩٦﴾

(९६) उनीहरु त्यहाँ एक-आपसमा लड्दै-झगड्दै भन्नेछन् ।

تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ۙ ﴿٩٧﴾

(९७) अल्लाहको सौगन्ध ! नि:सन्देह हामी त खुल्ला रुपमा पथ-भ्रष्ट थियौं ।

اِذْ نُسَوِّيْكُمْ بِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٩٨﴾

(९८) जबकि तिमीलाई सब लोकको प्रभु समान भन्ठानेका थियौं ।[४]

وَمَاۤ اَضَلَّنَاۤ اِلَّا الْمُجْرِمُوْنَ ﴿٩٩﴾

(९९) तथा हामीलाई त कुकर्मीहरु बाहेक कुनै अन्यले पथ-भ्रष्ट गरेको थिएन ।[५]

[१] अर्थात् तिमीबाट यातना समाप्त गर्दछन् अथवा स्वयं आफूलाई बचाउँदछन् ।

[२] अर्थात् देवता एवं पूजारीहरु सबैलाई मालको गाँठो जस्तै एक-अर्कामाथि हालिदिनेछ ।

[३] यसबाट तात्पर्य त्यो सेना हो जुन मानिसहरुलाई विचलित गर्दथ्यो ।

[४] संसारमा वस्तुकलाको आधारमा काटिएको पत्थर तथा कब्रमाथि बनेको आकर्षक गुम्वत, मुश्रिरकहरुलाई दैवी शक्ति प्रतीत हुन्छ । परन्तु केयामतका दिन थाहा हुन्छ कि यो त स्पष्ट विचलन थियो कि उनीहरुलाई प्रभु समान ठान्थे ।

[५] अर्थात् त्यहाँ गएर थाहा हुनेछ कि हामीलाई अरु अपराधीहरुले विचलित पारे । संसारमा उनीहरुलाई बारम्बार सतर्क गराइयो कि अमूक-अमूक कार्य विचलन हो, धर्मको नाममा अधर्म हो, शिर्क हो त मान्दैनन्, सोच-विचार गर्दछन् कि सत्य तथा असत्य उनलाई प्रष्ट हुनसकोस् ।

فَمَا لَنَا مِن شَافِعِينَ ﴿١٠٠﴾

(१००) अब त हाम्रो कोही सिफारिश गर्ने पनि छैन ।

وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾

(१०१) तथा न कोही (सच्चा) शुभ-चिन्तक मित्र ।[1]

فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾

(१०२) यदि हामीलाई एक पटक पुन: जाने अवसर प्राप्त हुने भए हामी पक्का सच्चा ईमान भएका बनिहाल्थ्यौं ।

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

(१०३) कि यो कुरा नि:सन्देह एउटा अत्यन्त ठूलो निशानी हो ।[2] उनीहरुमा अधिकतर मानिस ईमान भएका छैनन् ।[4]

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾

(१०४) तथा नि:सन्देह तपाईंको प्रभु नै प्रभावशाली दयालु छ ।

كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾

(१०५) नूहका सम्प्रदायले पनि नबीहरुलाई झुठ्लाए ।[5]

---

[1]पापी मुसलमानहरुको सिफारिश त अल्लाहको आज्ञा पश्चात अम्बिया पुण्यात्माहरु विशेषरुपले नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले गर्नुहुनेछ । परन्तु काफ़िर तथा मुश्रिकको सिफारिश गर्नुको आज्ञा कसैलाई पनि हुनेछैन, न साहस, तथा न त्यहाँ मित्रता नै काम आउनेछ ।

[2]काफ़िर तथा मुश्रिक क़ेयामतका दिन पुन: संसारमा आउने कामना गर्नेछन् ताकि उनीहरुले अल्लाहको आज्ञाको पालना गरेर अल्लाहलाई प्रसन्न गर्न सकून् । परन्तु अल्लाह तआलाले अन्य स्थानमा भन्नुभएको छ कि यिनीहरुलाई पुन: संसारमा पठाए पनि त्यहीं सबैकुरा गर्नेछन् जुन पहिला गर्दैआइराखेका थिए ।

[3]अर्थात् आदरणीय इब्राहीमको मूर्तिको विषयमा आफ्ना समुदायसित विवाद तथा तर्क-वितर्क एवं अल्लाह एक हुने कुरोको प्रमाण यो यस कुरोको स्पष्ट निशानी हो कि अल्लाह बाहेक कोही पूज्य छैन ।

[4]केही ज्ञाताहरुले यसको सम्बन्ध मक्काका मूर्तिपूजक अर्थात् क़ुरैशसित भनेका छन् अर्थात् उनको वहुमत ईमान कायम गर्ने होइनन् ।

[5]नूहका समुदायले यद्यपि केवल आफ्नो पैग़म्बर आदरणीय नूहलाई झुठ्लाएका थिए । परन्तु एक नबीलाई झुठ्लाउन सबै नबीहरुलाई झुठ्लाउनु सरह तथा सूचक छ । यसैकारण भने कि नूहका समुदायले पैग़म्बरहरुलाई झुठ्लाए ।

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾

(१०६) जबकि उनका भाई नूहले[1] भने कि के तिमीलाई अल्लाहको भय छैन ?

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾

(१०७) (सुन,) म तिमीतिर अल्लाहको न्यासिक रसूल हूँ ।[2]

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾

(१०८) अत: तिमी अल्लाहसित तर्सनु पर्छ तथा मेरो कुरा मान्नुपर्छ ।[3]

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٩﴾

(१०९) तथा म तिमीसित त्यसमा कुनै पारितोषिक चाहन्न, मेरो पारिश्रमिक त केवल सर्वलोकको प्रभुको पासमा छ ।[4]

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾

(११०) अत: तिमी अल्लाहको भय राख तथा मेरो अनुपालन गर ।[5]

قَالُوا أَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ الْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾

(१११) (समुदायले) उत्तर दिए कि के हामी तिमीमाथि विश्वास गरौं ! तिम्रा अनुकरण गर्ने त पतितहरु हुन् ।[6]

---

[1]भाई यसकारण भने कि आदरणीय नूह उनैका वंशका एक व्यक्ति थिए ।

[2]अर्थात् अल्लाहले जुन आदेश दिएर मलाई पठाउनु भएको छ, त्यो बिना घटी तथा थप गरी तिमीसम्म पुऱ्याउने छु, यसमा कमी-बृद्धि गर्दिन ।

[3]अर्थात् म तिमीलाई जुन अल्लाहमाथि ईमान कायम गर्ने तथा शिर्क नगर्ने कुराको आमन्त्रण दिइरहेको छु, त्यसमा मेरो कुरा मान ।

[4]म तिमीलाई जुन सावधान गरिराखेको छु, त्यसको कुनै पारिश्रमिक तिमीसित माँग्दिन, बरु त्यसको पारिश्रमिक समस्त जगतका प्रभुको जिम्मामा छ, जुन केयामतका दिन त्यसले प्रदान गर्नेछ ।

[5]यो बलदिने स्वरुप छ तथा अलग-अलग कारणहरुका आधारमा पनि, प्रथम अनुकरणको आमन्त्रण ईमान्दारीको आधारमा थियो, अब अनुकरणको आमन्त्रण विना कुनै लोभ छ ।

[6] الأرذلون बहुवचन हो أرذل को । धन-वैभव नभएका, तथा त्यसका कारण समाजमा हीन सम्झनेहरु । तथा तिनैमा ती मानिसहरु पनि आउँछन् जो हीन सम्झिने व्यवसायसित सम्बन्धित छन् ।

قَالَ وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾

(११२) उहाँले भन्नुभयो, मलाई के थाहा कि उनीहरु पहिला के गर्दै थिए ?[1]

إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾

(११३) उनको हिसाब त मेरो प्रभुमाथि छ[2] यदि तिमीलाई प्रबोध छ भने ।

وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾

(११४) तथा म ईमान्दारहरुलाई धपाउने (धक्का दिने) होइन ।[3]

إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿١١٥﴾

(११५) म त स्वच्छ रुपले तर्साउने (सावधान गर्ने) हूँ ।[4]

قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾

(११६) उनीहरुले भने कि हे नूह ! यदि तिमी रोकिएनौं भने अवश्य तिमीलाई ढुङ्गाहरुले हानी मारिदिइनेछ ।

قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾

(११७) (उहाँले) भन्नुभयो मेरो प्रभु ! मेरो समुदायले मलाई झुठ्लाइदिए ।

فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

(११८) अथवा तिमीले म तथा उनीहरुबीच कुनै निश्चित निर्णय गरिदेउ तथा मलाई तथा मेरा ईमान भएका साथीहरुलाई मुक्ति प्रदान गरिदेउ ।

[1]अर्थात् मलाई यस कुराको प्रभारी बनाइएको छैन कि म मानिसहरुका वंश तथा जाति, धनवान तथा निर्धन तथा उनका व्यवसायको खोजी गरुन्, बरु मेरो कर्तव्य त केवल यति छ कि म ईमानको आमन्त्रण दिउँ तथा जो उसलाई स्वीकार गर्दछ, त्यो चाहे जुन व्यवसायसित सम्बन्धित होस्, त्यसलाई आफ्नो गुटमा सम्मिलित गरिहालूँ ।

[2]अर्थात् उनका अन्त: करण तथा कर्मको खोजी गर्नु, यो अल्लाहको कार्य हो ।

[3]यो उनको यस इच्छाको उत्तर हो कि हीन वर्गका मानिसहरुलाई आफूबाट टाढा गरिदेउ, अनि हामी तिम्रो समूहमा सम्मिलित भइहाल्नेछौं ।

[4]अत: जो अल्लाहसित भयको मेरो अनुकरण गर्नेछ, त्यो मेरो हो तथा म त्यसको हूँ, चाहे संसारको दृष्टिमा त्यो सम्मानति होस् अथवा अपमानित, श्रेष्ठ होस् अथवा हीन ।

فَأَنجَيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿١١٩﴾

(११९) अत: हामीले उसलाई तथा उसका साथीहरुलाई गरिएको डुङ्गामा (सवार गरेर) स्वाधीनता प्रदान गर्‍यौं ।

ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ ٱلْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾

(१२०) अनि त्यसको पश्चात शेष सबैलाई हामीले डुबाइदियौं ।[1]

إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾

(१२१) नि:सन्देह यसमा निकै ठूलो शिक्षा छ । तथा उनीहरुमध्ये अधिकतर मानिसहरु ईमान स्थापित गर्नेहरु थिएनन् पनि ।

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾

(१२२) तथा नि:सन्देह तपाईंको प्रभु अवश्य त्यही हो अत्यन्त दया गर्ने ।

كَذَّبَتْ عَادٌ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾

(१२३) 'आद' (सम्प्रदाय) ले पनि रसूलहरुलाई झुठ्लाए ।[2]

إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾

(१२४) जबकि उनीसित उनका भाई हूद[3] ले भने कि के तिमी तर्सन्नौ ?

---

[1]यही विवरण केही पूर्व पनि गुज्रिसकेका छन् तथा केही अगाडी पनि आउने छन् कि आदरणीय नूहका साढे नौं सय वर्षको धर्म-प्रचारका पश्चात पनि उनका समुदायका मानिसहरु दुर्व्यवहार तथा विमुख नै रहे, अन्त्यमा आदरणीय नूहले शाप दिए, अल्लाह तआलाले डुङ्गा बनाउन तथा त्यसमा ईमान भएका, पशुहरु र आवश्यक सामानहरुलाई राख्न आदेश दियो र यसप्रकार ईमान भएकालाई वचाइहालियो तथा शेष सबैलाई, यहाँसम्मकि पत्नी तथा पुत्रलाई पनि जो ईमान स्थापित गरेका थिएनन्, डुबाइदियो ।

[2]'आद' उनका परम पूर्वजको नाम थियो, जसको नाममा उनका समुदायको नाम पर्‍यो । यहाँ आदलाई क़बीला मानेर كَذَّبَتْ (स्त्रीलिगं रुप) प्रयोग गरिएको छ ।

[3]हूदलाई पनि आदको भाई यसकारण भनिएको छ कि प्रत्येक नबी त्यस समुदायको व्यक्ति हुन्थ्यो तथा त्यसै आधारमा उनलाई त्यस समुदायको भाइ भनिएको छ, जस्तो कि अगाडी पनि आउनेछ तथा नबी तथा रसूलहरुको यो मानवीय रुप पनि उनीबाट ईमान क़ायम गर्नुमा बाध्य रहेको छ । उनको विचार थियो कि नबी मनुष्य होइन, मनुष्यभन्दा उच्च हुनुपर्छ । आज पनि यस पूर्ण सत्यसित अपरिचित मानिसहरु इस्लामका पैग़म्बर नबी करीम सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾

(१२५) म तिम्रो अमानतदार (विश्वसनीय) पैग़म्बर (सन्देशवाहक) हूँ ।

فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾

(१२६) अत: अल्लाहसित तर्स तथा मेरो भनाई मान ।

وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٧﴾

(१२७) तथा म त्यस सम्बन्धमा तिमीसित कुनै पारिश्रमिक माँग्दिन, मेरो मजदूरी समस्त लोकको प्रभुसित नै छ ।

أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾

(१२८) के तिमी प्रत्येक उच्च स्थानमा खेल (क्रिडा) को रुप तमाशाको प्रतीक (चिन्ह) बनाइराखेका छौ ।[1]

وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾

(२९) तथा ठूला भव्य महल बनाइराखेका छौ, मानौं तिमी सधैं यही रहने छौ ।[2]

وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾

(१३०) तथा जब कसैमाथि हात प्रहार गर्दछौ त निर्दयी एवं क्रुरताले प्रहार गर्दछौ ।[3]

मनुष्यभन्दा उच्च सिद्ध गर्नमा लागेका छन्, यद्यपि उहाँ पनि कुरैश वंशका एक व्यक्ति हुनुहुन्थ्यो, जसतिर प्रथम उनलाई पैग़म्बर बनाएर पठाइएको थियो ।

[1] ريع बहुवचन हो ريعة को । पहाडी, उच्च स्थान, पर्वत घाटी, यिनीहरु ती मार्गमा कुनै भवन निर्मित गर्दथे भने आकर्षण तथा सुन्दरता अद्वितीय अर्थात् श्रेष्ठतम् हुन्थ्यो । परन्तु यसको उद्देश्य त्यसमा रहनु हुन्नथ्यो, बरु केवल खेलकुद हुन्थ्यो । आदरणीय हूदले यसलाई मनाही गरे कि यो तिमी यस्तो कार्य गर्दछौ, जसमा समय तथा साधनको हानि छ तथा त्यसको उद्देश्य पनि यस्तो छ जसबाट धार्मिक तथा सांसारिक कुनै लाभ सम्बन्धित छैन । बरु त्यसको व्यर्थ तथा हानिकारक हुने कुरोमा कुनै सन्देह छैन ।

[2] यसैप्रकार उनी ठूला सुदृढ तथा भव्य भवन निर्मित गर्दथे, मानौं उनीहरु सधैं तिनै भवनमा रहनेछन् ।

[3] यो उनका अत्याचार क्रुरता तथा शक्ति एवं साधनतिर संकेत छ ।

فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَ اَطِيْعُوْنِ ﴿١٣١﴾

(१३१) अल्लाहसित तर्स तथा मेरो कुरा मान ।[1]

وَ اتَّقُوا الَّذِيْٓ اَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُوْنَ ﴿١٣٢﴾

(१३२) तथा त्योसित तर्स जसले ती वस्तुहरुबाट तिम्रो सहायता गऱ्यो जसलाई तिमी जान्दछौ ।

اَمَدَّكُمْ بِاَنْعَامٍ وَّ بَنِيْنَ ﴿١٣٣﴾

(१३३) उसले तिम्रो सहायता गऱ्यो धन तथा सन्तानद्वारा ।

وَ جَنّٰتٍ وَّ عُيُوْنٍ ﴿١٣٤﴾

(१३४) तथा बगैंचा एवं स्रोतहरुबाट ।

اِنِّيْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿١٣٥﴾

(१३५) मलाई त तिमीमाथि ठूलो दिनको यातनाको भय छ ।[2]

قَالُوْا سَوَآءٌ عَلَيْنَآ اَوَعَظْتَ اَمْ لَمْ تَكُنْ مِّنَ الْوٰعِظِيْنَ ﴿١٣٦﴾

(१३६) (उनीहरुले) भने कि तपाईं भाषण दिनुस् अथवा भाषण दिनेहरुमध्ये नहुनुस्, हामीलाई समान छ ।

اِنْ هٰذَآ اِلَّا خُلُقُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٣٧﴾

(१३७) यो त प्राचीन कालका मानिसहरुको धर्म हो ।[3]

وَ مَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِيْنَ ﴿١٣٨﴾

(१३८) तथा हामी कदापि यातनाग्रस्त हुने छैनौं ।[4]

[1]जब उनका दुर्गुणहरुको वर्णन गरे जुन उनका संसारमा क्रुरता तथा अत्याचार एवं अन्यायका द्योतक थिए, त पुन: उनीहरुलाई अल्लाहसित भय गर्न तथा आफ्नो अनुकरण गर्ने आमन्त्रण दिए ।

[2]अर्थात् यदि तिमीले आफ्नो कुफ्रमाथि दुराग्रह गऱ्यौ तथा अल्लाहले जे तिमीलाई यी सुख प्रदान गरेका छन्, त्यसमा कृतज्ञता व्यक्त गरेनौं भने त तिमी अल्लाहको यातनाका अधिकारी हुनेछौ । यो प्रकोप संसारमा पनि आउन सक्छ । परलोक त छ नै यातना एवं पुण्यका लागि । त्यहाँ यातनाबाट छुटकारा पाउनु सम्भव नै हुनेछैन ।

[3]अर्थात् ती नै कुरा हुन् जो प्रचीनकालमा पनि मानिसहरु गर्दैआएका हुन् अथवा यो अर्थ हो कि हामी जुन धर्म तथा रीति-रिवाजमा दृढ छौं, ती तिनै हुन् जुन हाम्रा पूर्वज गर्दैआइरहेका छन्, दुवैको अर्थ यही हो कि हामी आफ्ना पैतृक धर्मलाई छाड्न सक्दैनौं ।

[4]जब उनीहरुले यस कुरालाई व्यक्त गरे कि हामी आफ्ना पैतृक धर्मलाई त्याग्न सक्दैनौं र यसमा आखिरतमाथि विश्वासलाई अस्वीकार गर्नु पनि थियो । यसकारण उनीहरुले प्रकोपबाट पीडित हुने कुरोको सम्भावनालाई पनि

فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَٰهُمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾

(१३९) किनकि 'आद' का समुदायले (आदरणीय) हूदलाई झुठ्लाए, यसकारण हामीले उनीहरुलाई ध्वस्त गरिदियौं,[1] नि:सन्देह त्यसमा निशानी छ, तथा उनीहरुमा अधिकतर ईमान भएका थिएनन् ।

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾

(१४०) तथा नि:सन्देह तपाईंको प्रभु प्रभावशाली दयालु हो ।

كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾

(१४१) 'समूद' का समुदायका मानिसहरुले[2] पनि पैग़म्बरलाई झुठ्लाए ।

अस्वीकार गऱ्यो । किनकि अल्लाहको प्रकोपको सम्भावना त्यसलाई हुन्छ, जो अल्लाहलाई मान्ने हुन्छ तथा निर्णायक दिनलाई स्वीकार गर्नेहुन्छ ।

[1]आदको समुदाय संसारको अत्यन्त सुदृढ एवं अत्यन्त शक्तिशाली समुदाय थियो, जसका विषयमा अल्लाहले भन्नुभयो :

﴿الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ﴾

"त्यस जस्तो समुदाय पैदा नै गरिएन ।" (सूर: अल-फज्र-८)

अर्थात् जो शक्ति एवं अत्यन्त बल तथा स्फूर्तिमा त्यस जस्तो होस् । यसैकारण उनीहरु भन्ने गर्दथे : ﴿مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً﴾

"को शक्तिमा हामीभन्दा अधिक छ ?" (सूर: हा.मीम.अस्सजद:-१५)

तर जब त्यस समुदायले पनि कुफ्रको मार्ग त्यागेर ईमान तथा अल्लाहको भयको मार्ग अपनाएनन् ? त अल्लाह तआलाले प्रचण्ड वायुहरुका रुपमा उनीमाथि प्रकोप उताऱ्यो, जुन उनीमाथि पुरै सात राति तथा आठ दिनसम्म निरन्तर आच्छादित रहयो । तीव्र गतिको हावा आउँथ्यो तथा मानिसलाई उडाएर माथि लैजान्थ्यो अनि टाउको तल पारी धर्तीमा बजारिदिन्थ्यो । जसबाट उनका टाउका फुट्थ्यो, तथा टाउको नभएका उनका लासहरु यस्तो परेको हुन्थ्यो मानौं धर्तीमा ख़जूरका खोक्ला रुखहरु ढलेका होऊन् । उनीहरुले पर्वत गुफ़ा तथा घाटीहरुमा ठूला सुदृढ भवन बनाएका थिए, पिउनका लागि पानीका गहिरा इनारहरु खनेका थिए, बग़ैचा अधिक संख्यामा थिए । परन्तु जब अल्लाहको प्रकोप आयो त कुनै कुरो उनको काम आएन तथा उनलाई सधैंका लागि धर्तीबाट मेटाइयो ।

[2]समूदको निवास स्थान 'हिज्र' को क्षेत्र थियो जुन हिजाज़को उत्तर दिशामा छ । आजकल त्यसलाई 'मदायेन स्वालेह' भन्दछन् । (ऐसरुत्तफ़ासीर) यिनी अरब थिए । नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम तबूक जाँदाखेरि ती वस्तीहरुबाट भएर

اِذۡ قَالَ لَهُمۡ اَخُوۡهُمۡ صٰلِحٌ اَلَا تَتَّقُوۡنَ ۝١٤٢

(१४२) जब उनका भाई 'स्वालेह' ले उनीसित भने कि के तिमी अल्लाहसित तर्सन्नौ ?

اِنِّیۡ لَکُمۡ رَسُوۡلٌ اَمِیۡنٌ ۝١٤٣

(१४३) म तिम्रा लागि अल्लाहको अमानतदार (विश्वसनीय) पैग़म्बर हूँ ।

فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَ اَطِیۡعُوۡنِ ۝١٤٤

(१४४) तसर्थ तिमी अल्लाहसित तर्स तथा मैले भने अनुसार गर ।

وَ مَاۤ اَسۡـَٔلُکُمۡ عَلَیۡهِ مِنۡ اَجۡرٍ اِنۡ اَجۡرِیَ اِلَّا عَلٰی رَبِّ الۡعٰلَمِیۡنَ ۝١٤٥

(१४५) तथा म त्यसको निम्ति तिमीसित कुनै पारिश्रमिक माँगिदन, मेरो पारिश्रमिक त सर्वलोकको प्रभुकै जिम्मामा छ ।

اَتُتۡرَکُوۡنَ فِیۡ مَا هٰهُنَاۤ اٰمِنِیۡنَ ۝١٤٦

(१४६) के ती वस्तुहरुमा जो यहाँ छन् तिमी शान्तिसँग छाडिदिइने छौ ?[1]

فِیۡ جَنّٰتٍ وَّ عُیُوۡنٍ ۝١٤٧

(१४७) (अर्थात्) के ती बगैंचा एवं स्रोतहरुमा ।

وَّ زُرُوۡعٍ وَّ نَخۡلٍ طَلۡعُهَا هَضِیۡمٌ ۝١٤٨

(१४८) तथा ती खेत एवं ती खजूरहरुका बगैंचामा जसका गुच्छाहरु (बोझका कारण) लच्किन्छन् ।[2]

जानुभएको थियो, जस्तो कि अघि वर्णन भइसकेको छ ।

[1]अर्थात् यी सुख के तिमीलाई सधैं प्राप्त रहनेछन्, न तिम्रो मृत्यु हुनेछ न यातना ? प्रश्न नकारात्मक तथा चेतावनीको लागि छ अर्थात यस्तो हुनेछैन बरु प्रकोप अथवा मृत्युद्वारा, जब अल्लाहले चाहनेछ, तिमी यी सुखहरुबाट बञ्चित हुनेछौ । यसमा शिक्षा छ कि अल्लाहद्वारा प्रदान गरिएका सुखहरुको कृतज्ञता व्यक्त गर तथा त्यसमा विश्वास गर तथा चेतावनी छ कि विनाश तिम्रो भाग्यमा छ ।

[2]यो ती सुखहरुको वर्णन हो जुन उनलाई प्राप्त थिए, طَلۡع खजूरका ती गुच्छाहरुलाई भन्दछन् जो प्रथम फसलमा निस्कन्छ अर्थात विकसित हुन्छ त्यसको पश्चात खजूरको फल بلح अनि بُسۡر अनि رُطَب तथा त्यसका पश्चात تَمۡر भनिन्छ । (ऐसरुत्तफासीर) बगैंचाहरुमा अन्य फलहरुका साथ खजूरको फल पनि आउँछ । परन्तु अरबहरुमा खजूरको बडो महत्व छ यसकारण यसको विशेषरुपले पनि

وَتَنۡحِتُونَ مِنَ الۡجِبَالِ بُيُوتًا فٰرِهِينَ ﴿١٤٩﴾

(१४९) तथा तिमी पर्वतहरुलाई काटेर (सुन्दर) आकर्षक भवनहरुको निर्माण गरिरहेका छौ ।[1]

فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيۡعُوۡنِ ﴿١٥٠﴾

(१५०) अत: अल्लाहसित तर्स तथा मेरो अनुकरण गर ।

وَلَا تُطِيۡعُوۡۤا اَمۡرَ الۡمُسۡرِفِيۡنَ ﴿١٥١﴾

(१५१) तथा सीमा उल्लंघन गर्नेहरुको[2] अनुकरणबाट रोकिइहाल ।

الَّذِيۡنَ يُفۡسِدُوۡنَ فِى الۡاَرۡضِ وَلَا يُصۡلِحُوۡنَ ﴿١٥٢﴾

(१५२) जो धर्तीमा उपद्रव मच्चाइराखेका छन् तथा सुधार गर्दैनन् ।

قَالُوۡۤا اِنَّمَاۤ اَنۡتَ مِنَ الۡمُسَحَّرِيۡنَ ﴿١٥٣﴾

(१५३) (उनीहरु) भने कि तिमी त उनीहरुमध्ये हौ जसमाथि जादू गरिएको छ ।

مَاۤ اَنۡتَ اِلَّا بَشَرٌ مِّثۡلُنَا ۖۚ فَاۡتِ بِاٰيَةٍ اِنۡ كُنۡتَ مِنَ الصّٰدِقِيۡنَ ﴿١٥٤﴾

(१५४) तिमी त हामी जस्तै मनुष्य हौ । यदि तिमी साँचोमध्ये हौ भने कुनै चमत्कार ल्याउ ।

قَالَ هٰذِهٖ نَاقَةٌ لَّهَا شِرۡبٌ وَّلَكُمۡ شِرۡبُ يَوۡمٍ مَّعۡلُوۡمٍ ﴿١٥٥﴾

(१५५) (उहाँले) भन्नुभयो यो हो ऊँटनी । पानी पिउने एउटा पालो यसको तथा एक निर्धारित दिनको पानी पिउने पालो तिम्रो ।[3]

वर्णन गरियो । هضيم का अन्य पनि कैयन् अर्थ वर्णन गरिएका छन् । जस्तै सुन्दर, तथा कोमल पत्रमाथि पत्र आदि ।

[1] فارهين अर्थात् आवश्यकताभन्दा अधिक बनावटी, कारीगरी तथा कलात्मक प्रदर्शन गर्दै अथवा घमण्ड, तथा गर्व गर्दै । जस्तो आजभोलिका मानिसहरुको जस्तो दशा छ । आज पनि भवनहरुमा अनावश्यक कलाकृतिहरुको अत्याधिक प्रदर्शन भइराखेको छ तथा त्यसद्वारा एक-अर्कामाथि श्रेष्ठता तथा गर्व एवं घमण्डको प्रदर्शन पनि ।

[2] مُسۡرِفِين सित तात्पर्य ती धनवान तथा मुखिया जो कुफ्र तथा शिर्कको प्रचार-प्रसार गर्ने तथा सत्यको विरोध गर्नमा अग्रणीय थिए ।

[3] यो त्यही ऊँटनी थियो जो उनको माग भए बमोजिम पत्थरका चट्टानबाट चमत्कारको रुपमा निस्केको थियो । एकदिन ऊटनीका लागि तथा एक दिन उनका लागि पानी निर्धारित गरिएको थियो, तथा उनीसित भनिएको थियो कि जुन दिन तिम्रो पानीको पालो हुनेछ ।

وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأۡخُذَكُمۡ عَذَابُ يَوۡمٍ عَظِيمٍ ١٥٦

(१५६) तथा सावधान यसलाई कष्ट पुऱ्याउने हेतु हात नलगाउनु, अन्यथा एउटा ठूलो दिनको प्रकोपले तिमीलाई समातिहाल्नेछ।

فَعَقَرُوهَا فَأَصۡبَحُواْ نَٰدِمِينَ ١٥٧

(१५७) तैपनि उनीहरुले त्यसका खुट्टा काटिहाले, अनि तिनीहरु पश्चाताप गर्नेहरु भए।

فَأَخَذَهُمُ ٱلۡعَذَابُۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗۖ وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ ١٥٨

(१५८) तथा प्रकोपले उनीहरुलाई आई समात्यो। नि:सन्देह यसमा शिक्षा छ। तथा उनीहरुमध्ये अधिकतर ईमान भएका थिएनन्।

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ١٥٩

(१५९) तथा नि:सन्देह तपाईंको प्रभु अत्यन्त शक्तिशाली एवं दयालु छ।

त्यसदिन ऊटनी घाटामा आउने छैन तथा जुनदिन ऊटनीको पानी पिउने दिन हुनेछ, तिमीलाई घाटमा जानुको आज्ञा छैन।

[1]दोस्रो कुरा उनीहरुसित यो भनियो कि कोही पनि ऊटनीलाई कुविचारले हात नलगाओस्, न उसलाई हानि पुऱ्याओस्। अत: यो ऊटनी यसप्रकार उनीहरुका बीच रहयो। घाटबाट पानी पिउँथ्यो तथा घाँस-चारा खाएर निर्वाह गर्दथ्यो तथा भनिन्छ कि समूदका समुदायका मानिसहरुले त्यसको दूध दुहन्थे तथा त्यसबाट लाभ उठाउँथे। परन्तु केही समय व्यतीत भए पश्चात उनीहरुले त्यसलाई मार्नुको योजना बनाए।

[2]अर्थात् यस कुराको उपरान्त कि त्यो ऊटनी अल्लाहको सामर्थ्यको एक प्रतीक एवं पैगम्बरको सत्यताको प्रमाण थियो, समूदका समुदायका मानिसहरु ईमान कायम गरेनन् तथा कुफ्र तथा शिर्कको मार्गमा अग्रसर रहे तथा उनको अवहेलना यहाँसम्म बढ्यो कि अल्लाहको जीवित प्रतीक ऊटनीका खुट्टा घायल पारिदिए, जसको कारण त्यो बसिहाल्यो तथा पछि त्यसलाई मारिहाले।

[3]यो त्यस समय भयो जब ऊटनीको हत्या पश्चात आदरणीय स्वालेहले भने कि अब तिमीलाई तीन दिनको अवसर छ, चौथो दिन तिमीलाई सत्यनाश गरिदिइनेछ। त्यसको पश्चात जब वास्तवमा प्रकोपका लक्षण प्रकट हुनथाले, त पछि उनीहरुको तर्फबाट पनि खेदको प्रदर्शन हुनथाल्यो। परन्तु प्रकोपका लक्षण देखिहाले पश्चात खेद प्रकट गर्नु तथा क्षमा माँग्नुको कुनै लाभ छैन।

[4]यो प्रकोप धर्तीबाट भूकम्प तथा माथिबाट अति तीव्र चित्कारको रुपमा आयो, जसबाट सबै मरिहाल्यो।

(१६०) लूतका समुदायले[1] पनि नबीहरुलाई झुठ्लाए ।	كَذَّبَتۡ قَوۡمُ لُوطٍ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ١٦٠
(१६१) जब उनीसित उनका भाइ लूतले भने कि तिमी अल्लाहसित भय गर्दैनौ ?	إِذۡ قَالَ لَهُمۡ أَخُوهُمۡ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ ١٦١
(१६२) म तिम्रा लागि अमानतदार रसूल हूँ।	إِنِّي لَكُمۡ رَسُولٌ أَمِينٞ ١٦٢
(१६३) अत: तिमी अल्लाह (तआला) सित तर्स तथा मेरो अनुसरण गर ।	فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ١٦٣
(१६४) तथा म तिमीसित त्यसको कुनै पारिश्रमिक माँग्दिन, मेरो पारिश्रमिक त केवल सबलोकको पालनकर्तासित छ ।	وَمَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍۖ إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٦٤
(१६५) के संसारका मानिसहरुमध्ये तिमी नै पुरुषहरुका पास गमन गर्दछौ ।	أَتَأۡتُونَ ٱلذُّكۡرَانَ مِنَ ٱلۡعَٰلَمِينَ ١٦٥
(१६६) तथा तिम्रा जुन स्त्रीहरुलाई अल्लाह (तआला) ले तिम्रा पत्नी बनाएको छ, उनलाई छाडिदिन्छौ,[2] कुरा यो छ कि तिमी छौ नै	وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمۡ رَبُّكُم مِّنۡ أَزۡوَٰجِكُمۚ بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٌ عَادُونَ ١٦٦

[1]आदरणीय लूत, आदरणीय इब्राहीमका भाइ हारान बिन आज़रका पुत्र थिए । उनलाई आदरणीय इब्राहीमका जीवनकालमा नै नबी बनाएर पठाइएको थियो । उनको समुदाय 'सदूम' तथा 'अमुरया' मा निवास गर्दथ्यो । यी वस्तीहरु सीरियाका क्षेत्रमा थिए ।

[2]यो लूतका समुदायका मानिसहरुको अत्यन्त नराम्रो बानी थियो, जसको प्रारम्भ यसै समुदायवाट भएको थियो, यसकारण यस कुकर्मलाई अरबी भाषामा لواطة (लवातत) भनिन्छ अर्थात त्यो कुकर्म जसको प्रारम्भ लूतका समुदायबाट भयो । परन्तु अब यो कुकर्म सम्पूर्ण संसारमा सामान्य रुपले व्याप्त छ, बरु यूरोपीय देशहरुमा यसलाई वैधानिक मान्यता प्राप्त छ अर्थात् उनीकहाँ अब यो पाप रहेन । जुन समाजको व्यवहार यति बिग्रिसकेको हुन्छ कि स्त्री-पुरुषका अनुचित शारीरिक सम्बन्ध (जबकि त्यो दुबैको आपसी प्रसन्नताले हुन्छ) उनका निकट अपराध छैन त दुई पुरुषहरुका आपसी कुकर्म गर्नु कुन प्रकारले पाप तथा अमान्य हुनसक्दछ ?

सीमा उल्लंघन गर्नेहरु ।[1]

قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾

(१६७) (उनीहरुले) उत्तर दिए कि हे लूत ! यदि तिमी रोकिएनौं भने अवश्य निकालिदिइनेछौ ।[2]

قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُم مِّنَ الْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾

(१६८) (उहाँले) भन्नुभयो कि म तिम्रा कर्मसित अत्याधिक खिन्न छु ।[3]

رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾

(१६९) मेरा प्रभु ! मलाई तथा मेरा परिवार लाई यस (दुष्कर्म) बाट बचाइहाल जुन यिनीहरु गर्दछन् ।

فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾

(१७०) अत: हामीले उसलाई तथा उसका सम्बन्धीहरु सबैलाई बचाइहाल्यौं ।

إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٧١﴾

(१७१) एक बृद्धा बाहेक कि त्यो पछि पर्नेहरु मध्यकी भइहाली ।[4]

ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٧٢﴾

(१७२) अनि हामीले (शेष) अन्य सबैलाई नाश गरिदियौं ।

[1] عَادُون बहुवचन हो عاد को अरबी भाषामा عاد को अर्थ हो सीमाको उल्लंघन गर्ने व्यक्ति । अर्थात् सत्यलाई छाडी असत्य तथा उचित (हलाल) लाई छाडी अनुचित (हराम) लाई अपनाउने मानिस । अल्लाह तआलाले धार्मिक विधानले गरिएका विवाहद्वारा स्त्रीको भोगबाट आफ्नो काम इच्छाको तृप्ति गर्नलाई औचित्य (हलाल) प्रदान गरेको छ तथा यसका निम्ति पुरुषका गुदाद्वारलाई निषेध (हराम) । लूतका समुदायले स्त्रीहरुको भोग छाडेर पुरुषका गुदाद्वारलाई यस कामका लागि प्रयोग गरे र यसप्रकार सीमा उल्लंघन गरे ।

[2] अर्थात् आदरणीय लूतका भाषण तथा शिक्षाहरुको उत्तरमा उसले भन्यो तिमी बडो पवित्र बन्दै हिंडेका छौ । याद राख ! यदि तिमी आफ्नो यस कार्यबाट रोकिएनौं भने हामीले तिमीलाई बस्तीमा बस्न दिने छैनौं । आज पनि कुकर्मीहरुको यति प्रभाव छ कि सत्कर्म मुख लुकाएर हिंड्छ तथा सत्कर्मीहरुका लागि जीवन व्यतीत गर्नु कष्टदायक बनाइयो ।

[3] अर्थात् म यसलाई प्रिय ठान्दिन तथा यसबाट अत्यन्त दुखी छु ।

[4] यसबाट तात्पर्य लूतकी बृद्धा पत्नी हुन् जो मुसलमान भएकी थिइनन्, अत: तिनी पनि आफ्नो समुदायका साथ ध्वस्त गरिइन् ।

(१७३) तथा हामीले उनीमाथि एक विशेष प्रकारका वर्षा गर्‍यौं, त्यो अत्यन्त नराम्रो वर्षा थियो जो सचेत गराइएको मानिसहरुमाथि वर्षियो ।[1]

وَ اَمۡطَرۡنَا عَلَيۡهِمۡ مَّطَرًا ۚ فَسَآءَ مَطَرُ الۡمُنۡذَرِيۡنَ ﴿۱۷۳﴾

(१७४) अवश्य यसमा पनि सर्वथा शिक्षाप्रद छ। उनीहरुमध्ये पनि अधिकतर मुसलमान थिएनन् ।

اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ لَاٰيَةً ؕ وَمَا كَانَ اَكۡثَرُهُمۡ مُّؤۡمِنِيۡنَ ﴿۱۷۴﴾

(१७५) निःसन्देह तिम्रो प्रभु त्यही हो प्रभावी दयालु ।

وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الۡعَزِيۡزُ الرَّحِيۡمُ ﴿۱۷۵﴾

(१७६) एयका मानिसहरुले[2] पनि रसूलहरुलाई झुठ्लाए ।

كَذَّبَ اَصۡحٰبُ لۡـئَيۡكَةِ الۡمُرۡسَلِيۡنَ ۖۚ ﴿۱۷۶﴾

(१७७) जबकि उनीसित शोएबले भने कि के तिमीलाई (अल्लाहको) भय तथा त्रास छैन ?

اِذۡ قَالَ لَهُمۡ شُعَيۡبٌ اَلَا تَتَّقُوۡنَ ﴿۱۷۷﴾

[1]अर्थात् चिन्हित रोडा-ढुङ्गाको वर्षाले हामीले उनलाई नाश गरिदियौं र उनका वस्तीहरुलाई उनीमाथि पल्टाइदियौं, जस्तो कि सूरः हूद-८२ तथा ८३ मा वर्णन भयो ।

[2] أيكة वन तथा जङ्गललाई भन्दछन् । यसबाट आदरणीय शोएबको समुदाय एवं वस्ती मदयनका निकटवर्ती क्षेत्रका निवासीहरुसित तात्पर्य छ । तथा भनिन्छ कि أيكة को अर्थ घना वृक्ष तथा यस्तो एउटा वृक्ष मदयनका निकटवर्ती क्षेत्रको आवादीमा थियो, जसको पूजा-पाठ हुन्थ्यो । त्यहाँका वासिन्दाहरुलाई أصحاب الأيكة भनिएको छ । यस आधारमा ऐकाका मानिसहरु तथा मदयनका निवासीहरुका पैग़म्बर एउटै हुन् अर्थात् आदरणीय शोएब तथा यो एउटै पैग़म्बरको समुदाय थियो । أيكة किनभने समुदाय होइन, बरु वृक्ष थियो यसकारण भाइको सम्बन्धमा आदरणीय शोएबको नाम लिइएको छैन, जुनप्रकार अन्य अम्बियाको विषयमा छ, परन्तु जहाँ मदयनका साथ आदरणीय शोएबको नाम लिइएको छ त्यहाँ उनको सम्वन्ध भाईको रुपमा व्यक्त गरिएको पाइन्छ, किनभने मदयन समुदायको नाम हो ।﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا﴾ (सूरः अल-आराफ़-८५) केही व्याख्याकारहरुले ऐकाका वासिन्दा तथा मदयनलाई अलग-अलग वस्तीहरु भनी भनेका छन् कि यी दुबै भिन्न समुदाय हुन्, जसतिर क्रमश आदरणीय शोएबलाई पठाइयो । एक पटक मदयनतिर तथा दोस्रो पटक ऐकावालाहरुतिर । (परन्तु इमाम इब्ने क़सीरले भनेका छन् कि उचित कुरो यही छ कि यो एउटै सम्प्रदाय हो أوفوا الكيل و الميزان को जुन भाषण मदयनका निवासीहरुलाई दिइयो, यही भाषण यहाँ ऐकावालाहरुलाई गरिँदैछ, जसबाट साफ स्पष्ट छ कि यो एउटै सम्प्रदाय हो दुईटा होइन ।

(१७८) म तिम्रा लागि अमानतदार रसूल हूँ ।	إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾
(१७९) तसर्थ तिमी अल्लाहसित तर्स तथा मेरो आज्ञाको पालना गर ।	فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾
(१८०) तथा म त्यसको निम्ति तिमीसित कुनै पारिश्रमिक माँगिदन, मेरो पारिश्रमिक समस्त लोकका प्रभुको जिम्मामा छ ।	وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾
(१८१) नाप-तौल पूरा गर र कम दिनेहरुमा सम्मिलित नहोउ ।[1]	أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾
(१८२) तथा सोझो (सही) तराजूसित जोख्ने गर ।[2]	وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾
(१८३) तथा मानिसहरुलाई उनका वस्तुहरु कमी गरी नदेउ,[3] र (निर्भय भई) धर्तीमा उपद्रव मच्चाउँदै नहिंड ।[4]	وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾
(१८४) तथा त्यस (अल्लाह) को भय गर जसले	وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ

[1]अर्थात् तिमी जब मानिसहरुलाई जोखेर दिन्छौ त त्यसैप्रकार पूरा देउ, जुनप्रकार लिंदाखेरि तिमी पूरा जोखेर लिन्छौ । लेन-देनका लागि दुई मापदण्ड नराख कि दिंदाखेरि कम देउ तथा लिंदाखेरि पूरा लेउ ।

[2]यसैप्रकार तौलमा डाणी नमार, बरु पूरा सही जोखेर देउ ।

[3]अर्थात् मानिसहरुलाई नाप अथवा तौलमा कमी नगर ।

४अर्थात् अल्लाह तआलाको अवज्ञा नगर, यसबाट धर्तीमा उपद्रव फैलिन्छ । केही ज्ञाताहरुले यसबाट तात्पर्य त्यो डकैती लिएका छन्, जुन यो समुदायले गर्दथ्यो, जस्तो कि अन्य स्थानमा छ ।

﴿وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ﴾

"मार्गहरुमा मानिसहरुलाई भयभीत गर्नका लागि नबस ।" (सूरः अल-आराफ़-८६) (इब्ने कसीर)

الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾

स्वयं तिमीलाई तथा पूर्व सृष्टिलाई[1] पैदा गऱ्यो ।

قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾

(१८५) उनीहरुले भने तिमी त उनीहरु मध्येका हौ जसमाथि जादू गरिदिइन्छ ।

وَمَآ أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿١٨٦﴾

(१८६) तथा तिमी त हामी जस्तै एउटा मनुष्य हौ तथा हामी त तिमीलाई झूठ बोल्नेहरु मध्येकै ठान्दछौं ।[2]

فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٨٧﴾

(१८७) यदि तिमी साँचो मानिसहरुमध्ये हौ भने हामीमाथि आकाशको कुनै टुकडा खसालिदेउ ।[3]

قَالَ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾

(१८८) उनले (भने) कि मेरा प्रभु राम्ररी जान्दछ जे-जति तिमीहरु गरिराखेका छौ ।[4]

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ

(१८९) अतः उनीहरुले उसलाई झुठ्लाए त उनीहरुलाई

---

[1] جبلّة तथा جِبِلّ सृष्टिको अर्थमा छ, जुनप्रकार अन्य स्थानमा शैतानको विषयमा भनेको छ :

﴿ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ﴾

यसले अत्याधिक सृष्टिलाई भ्रमित पाऱ्यो । (सूरः यासीन-६२)

यसको प्रयोग ठूलो समूहको लागि हुन्छ । (फ़तहुल क़दीर)

[2] अर्थात् तिमी जुन दावा गर्दछौ कि मलाई अल्लाहले प्रकाशना (वह्य) तथा रिसालतवाट सुशोभित गरेको छ हामी तिमीलाई यस दावामा झुठा ठान्दछौं, किनकि तिमी पनि हामी जस्तै मनुष्य हौ । अनि तिमी यो श्रेष्ठता कसरी प्राप्त गर्न सक्दछौ ?

[3] यो आदरणीय शोएबका शिक्षाहरुको उत्तरमा उनले भने कि यदि तिमी वास्तवमा साँचो हौ, त जाउ हामी तिमीलाई मान्दैनौं, हामीमाथि आकाशको टुक्रा खसालेर देखाउ ।

[4] अर्थात् तिमी जुन कुफ्र तथा शिर्क गरिराखेका छौ, सबै अल्लाहको ज्ञानमा छ तथा त्यसैले यसको पारिश्रमिक तिमीलाई दिनेछ, यदि चाहन्छ भने संसारमा पनि दिइहाल्नेछ, यो यातना तथा दण्ड उसैको अधिकारमा छ ।

يَوْمِ الظُّلَّةِ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾

छायाँ भएको दिनको प्रकोपले समातिहाल्यो,[1] त्यो बडो ठूलो दिनको प्रकोप थियो ।

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾

(१९०) निःसन्देह त्यसमा ठूलो निशानी छ तथा त्यसमाका अधिकतर मुसलमान थिएनन् ।

وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾

(१९१) तथा निःसन्देह तिम्रो प्रभु त्यही प्रभावी दयावान छ ।

وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾

(१९२) तथा निःसन्देह यो (कुरआन) सम्पूर्ण विश्वका पोषकद्वारा अवतरित गरिएको छ ।

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾

(१९३) यसलाई अमानतदार फरिश्ता लिएर आएको छ ।

[1]उनीहरुले पनि मक्काका मूर्तिपूजकहरुजस्तै आकाशबाट प्रकोप माँगेका थिए, अल्लाहले त्यसअनुसार उनीमाथि प्रकोप पायौ तथा त्यो यसप्रकारका केही कथनहरुका अनुसार सात दिनसम्म उनीहरुमाथि निरन्तर कडा गर्मी तथा धूप रहयो, त्यसका पश्चात वादलहरुको एउटा छायाँ आयो तथा यी सबै गर्मीको व्याकलताबाट बाँच्नका लागि त्यसमुनि एकत्रित भए, तथा केहीले सुखका साँस फेरे परन्तु केही क्षणहरु पश्चात नै आगोका ज्वालाहरु आकाशबाट वर्षन थाले, धर्ती भूकम्पले काम्न थाल्यो तथा तीव्र चित्कारले उनीहरुलाई सधैंका लागि मृत्युको निद्रामा सुताइदियो । यसप्रकार उनीहरुमाथि तीन प्रकारको प्रकोप आयो तथा यो त्यस दिन आयो जुन दिन बादल छायो, यसकारण भन्यो कि छायाँ भएको दिनको प्रकोपले उनीहरुलाई समातिहाल्यो ।

इमाम इब्ने कसीर भन्नुहुन्छ कि अल्लाह तआलाले तीन स्थानमा शोएबका समुदायको विनाशको वर्णन गरेको छ । सूरः अल-आराफ-८८ मा भूकम्पको वर्णन, सूरः हूद-९४ चित्कारको तथा यहाँ शूअरामा आकाशबाट टुक्राहरु खस्नुको । अर्थात तीन प्रकारको प्रकोप यस समुदायमाथि आयो ।

[2]मक्काका मूर्तिपूजकहरुले कुरआनलाई अल्लाहको प्रकाशना तथा अल्लाहको तर्फबाट अवतरित हुने कुरोलाई अस्वीकार गरे तथा यसै आधारमा मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको रिसालत (दूतत्व) तथा आमन्त्रणलाई पनि अस्वीकार गरिदिए । अल्लाह तआलाले नबीहरुका कथाहरुको वर्णन गरी यो स्पष्ट गरिदियो कि यो कुरआन वास्तवमा अल्लाहको प्रकाशना हो तथा मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अल्लाहका सच्चा रसूल हुन् किनभने यस्तो नभएको भए त यो पैगम्बर जो पढ्न सक्दैनन् तथा

عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ١٩٤

(१९४) तपाईंको (हृदयमा) (अवतरित भएको छ,)[1] ताकि तपाईं सतर्क गर्नेहरु मध्येबाट हुनुहोस् ।[2]

بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ ١٩٥

(१९५) स्वच्छ अरबी भाषामा छ ।

وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ١٩٦

(१९६) तथा अघिका नबीहरुका किताबहरुमा पनि यस (कुरआन) को चर्चा छ ।[3]

أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ آيَةً أَن يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ ١٩٧

(१९७) के उनीहरुलाई यो निशानी पर्याप्त छैन कि (कुरआनको सत्यतालाई) त इस्राईलका सन्तानका विद्वान पनि जान्दछन् ।[4]

وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ١٩٨

(१९८) तथा यदि हामीले कुनै (अरबी भाषीका अतिरिक्त) कुनै गैरअरबी माथि अवतरित गरेको भए ।

न लेख्न सक्छ पूर्वकालिक नबीहरुका घटनाहरु कसरी वर्णन गर्न सक्दछ ? यसकारण यो कुरआन निश्चित रुपमा सम्पूर्ण जगतका प्रभुकै तर्फबाट अवतरित छ, जसलाई एक अमानतदार फरिश्ता अर्थात् जिब्रील लिएर आए ।

[1]हृदयको विशेषरुपले यसकारण वर्णन गरिएको छ कि शारीरिक अङ्गमा हृदय सबभन्दा अधिक संवेदन एवं स्मरण गर्ने शक्ति राख्दछ ।

[2]यो कुरआनको अवतरित हुनुको कारण हो ।

[3]अर्थात् जुनप्रकार संसारका अन्तिम पैग़म्बर (रसूलुल्लाह सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) को आगमन तथा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमका सहगुणहरुका वर्णन अन्य ग्रन्थहरुमा छ, त्यसैप्रकार यस कुरआनको अवतरण हुने कुरोको शुभ-सूचना ती किताबहरुमा दिइएको थियो । एउटा अन्य अर्थ यो गरिएको छ कि यो कुरआन मजीद ती आदेशहरुका अनुसार जसमा सबै धर्म विधानहरुमा एकता रहेको छ । आदि ग्रन्थहरुमा पनि विद्यमान रहेको छ ।

किनकि यी किताबहरुमा उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको तथा कुरआनको चर्चा विद्यमान छ । यी मक्काका मूर्तिपूजक धार्मिक समस्याहरुमा यहूदीहरुसित विचार-विमर्श गर्दथे । यस आधारमा भन्यो कि के उनीहरु यो कुरा जान्नु तथा भन्नु यस कुराको प्रमाण होइन कि मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अल्लाहका सच्चा रसूल हुन् तथा यो कुरआन अल्लाहतिरबाट अवतरित गरिएको छ, अनि यी यहूदीहरुको यस कुरालाई स्वीकार गर्दै पैग़म्बरमा ईमान किन कायम गर्दैनन् ?

فَقَرَأَهُۥ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾

(१९९) त यदि त्यसले उनका समक्ष त्यसको पाठ गर्दथ्यो भने तैपनि त्यसलाई मान्ने थिएन ।[1]

كَذَٰلِكَ سَلَكْنَٰهُ فِى قُلُوبِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾

(२००) यसैप्रकार हामीले पापीहरुका हृदयमा (इन्कार) लाई सञ्चित गरिदिएका छौं ।[2]

لَا يُؤْمِنُونَ بِهِۦ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾

(२०१) उनीहरु जबसम्म दुखदायी यातनाको दर्शन गर्दैनन् ईमान ल्याउने छैनन् ।

فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾

(२०२) अत: त्यो (यातना) सहसा आइहाल्ने छ र उनीहरुलाई त्यसको अनुमान पनि हुने छैन ।

فَيَقُولُوا۟ هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

(२०३) त्यस समय भन्नेछन् कि के हामीलाई केही अवसर प्रदान गरिनेछ ?[3]

أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾

(२०४) त के यिनीहरु हाम्रा प्रकोपको शीघ्रता मच्चाइराखेका छन् ?[4]

أَفَرَءَيْتَ إِن مَّتَّعْنَٰهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾

(२०५) के तिमीले केही विचार गऱ्यौ ? यदि हामीले उनीहरुलाई केही वर्षसम्म सुख भोग्न दियौं ।

ثُمَّ جَآءَهُم مَّا كَانُوا۟ يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾

(२०६) अनि उनीहरुलाई त्यो (प्रकोप) आइहाल्यो जसबाट उनीहरुलाई तर्साइन्थ्यो ।

---

[1]अर्थात् अरबी भाषाका अतिरिक्त कुनै अन्य भाषामा अवतरित गर्दथ्यौ भने यिनीहरु भन्थे कि यो त हाम्रो समझमा आउँदैन । जस्तो सूर: हा. मीम. अस्सजदा-४४ मा छ ।

[2]अर्थात् سلكناه सर्वनाम कुफ्र तथा झुठ्लाउनु एवं इन्कार तथा परिधितिर इंगित गर्दछ ।

[3]परन्तु प्रकोपको दर्शनका पश्चात अवसर प्रदान गरिदैन, न त्यस समयको क्षमा-याचना नै स्वीकार गरिन्छ । ﴿فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَٰنُهُمْ لَمَّا رَأَوْا۟ بَأْسَنَا﴾ (सूर: अल-मोमिन-८५)

[4]यो उनीहरुको माँगतिर संकेत हो जुन उनीहरु आफ्ना पैगम्बरसित गर्दैआएका छन् कि यदि तिमी साँचो हौ भने प्रकोप ल्याउ ।

مَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾

(२०७) तथा जुन सुख उनीहरुलाई प्राप्त भएको हुनेछ, त्यो उनीहरुलाई कुनै काम आउने छैन ।[1]

وَمَآ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾

(२०८) तथा हामीले कुनै वस्तीलाई ध्वस्त गरेका छैनौं, परन्तु त्यसै अवस्थामा कि त्यसका लागि सचेत गराउनेवाला थिए ।

ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٠٩﴾

(२०९) शिक्षाका रुपमा । र हामी अत्याचार गर्नेवाला होइनौं ।[2]

وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢١٠﴾

(२१०) तथा यस (कुर्आन) लाई शैतानहरुले ल्याएका होइनन् ।

وَمَا يَنۢبَغِى لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾

(२११) तथा न उनी यस योग्य छन्, न उनीहरुलाई यसको शक्ति छ ।

إِنَّهُمْ عَنِ ٱلسَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ ﴿٢١٢﴾

(२१२) बरु उनीहरु त सुन्नतबाट पनि बञ्चित गरिदिइएका छन् ।

[1]अर्थात् यदि हामीले उनीहरुलाई अवसर दिहालौं अनि फेरि उनीहरुलाई आफ्नो यातनाको पकडमा लिऔं त के संसारको धन उनलाई कुनै काम आउने छ, अर्थात् उनीहरुलाई प्रकोपबाट बचाउन सक्नेछ ? निश्चय होइन !

﴿وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِۦ مِنَ ٱلْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ﴾

"उनको हजार वर्षको आयुले उनीबाट यातनालाई हटाउन सक्दैन ।" (सूर: अल-बकर-९६)

﴿وَمَا يُغْنِى عَنْهُ مَالُهُۥٓ إِذَا تَرَدَّىٰٓ﴾

"जब त्यो ध्वसं भइहाल्छ त त्यसको धन उसलाई काम आउने छैन ।" (सूर: अल-लयल-११)

[2]अर्थात् रसूल नपठाइकन तथा सावधान नगरिकन यदि हामी कुनै वस्तीलाई ध्वस्त गर्दथ्यौं भने यो अत्याचार हुन्थ्यो, हामीले यस्तो अत्याचार गरेनौं, बरु न्यायका नियम अनुसार प्रथम उनीहरुलाई तर्सायौं तथा त्यस पश्चात जब उनीहरुले पैगम्बरको कुरा मानेनन्, त हामीले उनलाई नाश गरिदियौं । यही विषय सूर: बनी इस्राईल-१५ तथा सूर: अल-कसस-५९ आदिमा पनि वर्णन गरिएको छ ।

यी आयतहरुमा कुर्आनमा, शैतानी हस्तक्षेपबाट सुरक्षित हुनुको वर्णन छ । एक त यसकारण कि शैतानहरुबाट कुर्आन लिएर अवतरित हुनु, उनको योग्य छँदैछैन, किनभने उनको उद्देश्य उपद्रव, आलङ्क तथा नराम्रा कुराको प्रचार-प्रसार

(२१३) अतः तिमी अल्लाहका साथ कुनै अन्य कसैलाई नपुकार जसले कि तिमी पनि दण्ड पाउनेहरु मध्येका होउ ।

فَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَتَكُوْنَ مِنَ الْمُعَذَّبِيْنَ ﴿٢١٣﴾

(२१४) तथा आफ्ना निकटवर्ती सम्बन्धीहरुलाई सचेत गर ।[१]

وَاَنْذِرْ عَشِيْرَتَكَ الْاَقْرَبِيْنَ ﴿٢١٤﴾

गर्नु हो, जबकि कुरआनको उद्देश्य पुण्यको आदेश तथा प्रचार तथा नराम्रो कुराहरुबाट बचावका विधिहरुको प्रचार हो । अर्थात दुबै एक-अर्काका विलोम तथा परस्पर विरोधी हुन् । दोस्रो कुरो यो कि शैतान यसको शक्ति नै राख्दैन, तेस्रो यो कि कुरआन अवतरित हुँदा शैतानहरुलाई यसलाई सुन्नबाट टाढा तथा बञ्चित राखियो । आकाशहरुमा ताराहरुको चौकीदार बनाइएको थियो जुन शैतान पनि माथि जान्थ्यो यी ताराहरु त्यसमाथि बिजुली बनेर खस्थे तथा भस्म गरिदिन्थे । यसप्रकार अल्लाहले कुरआनलाई सुरक्षित राख्नुको विशेष प्रबन्ध गऱ्यो ।

[१]पैग़म्बरहरुको आमन्त्रण मात्र सम्बन्धिहरुसम्म सीमित होइन, बरु सारा समुदायको लागि हुन्छ तथा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम सम्पूर्ण मानव जातिका लागि मार्गदर्शक एवं निर्देशक बनेर आएका थिए । निकटवर्ती सम्बन्धिहरुलाई ईमानको आमन्त्रण जनसामान्यलाई आमन्त्रण दिनुको विपरीत होइन, बरु त्यसको एक अङ्ग अथवा त्यसको वरीयता प्राप्त पक्ष हो । जुनप्रकार आदरणीय इब्राहीमले सर्वप्रथम एकेश्वरवादको आमन्त्रण आफ्नो पिता आज़रलाई दिएका थिए । यस आदेशका पश्चात नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम 'सफ़ा' पर्वतमा चढे तथा يَا صَبَاحَاه! भनेर आवाज दिनुभयो । यो शब्द त्यस समय भनिन्छ, जब शत्रु सहसा आक्रमण गरिदिन्छ, यसद्वारा समुदायका मानिसहरुलाई सतर्क गरिन्छ । यो शब्द सुनेर मानिसहरु एकत्रित भइहाले, उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले कुरैशका प्रत्येक क़बीलाको नाम लिएर भन्नुभयो, "भन ! यदि म तिमीसित यो भन्छु कि यस पर्वतको पछाडी शत्रुको सेना उपस्थित छ, जो तिमीमाथि आक्रमण गर्न गइराखेको छ, त के तिमी मान्नेछौ ?" सबैले उत्तर दिए, "हो, अवश्य हामी मान्नेछौं ।" उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो, कि मलाई अल्लाहले सचेत गराउने बनाएर पठाएको छ, म तिमीलाई एउटा अत्यन्त कडा यातनाबाट सावधान गर्दछु, यो सुनेर अबु लहवले भन्यो "تَبًّا لك أما دعوتنا إلا لهذا" "तिम्रो नाश हो, के तिमीले हामीलाई यसैकारण बोलाएका थियौ ?" (सहीह बुख़ारी तफ़सीर सूरः मसद)

यसपछि सूरः तब्बत यदा अवतरित भयो । उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले आफ्नी पुत्री फातिमा, तथा आफ्नी फुफी आदरणीय सफ़ियालाई पनि सम्बोधित गर्नुभयो, तिमी अल्लाहकहाँ बचावको प्रबन्ध गरिहाल, म त्यहाँ तिम्रो काम आउन सक्ने छैन । (सहीह मुस्लिम किताबुल ईमान बाब वा अंजिर अशीरतकल अक़्बीन)

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢١٥﴾

(२१५) तथा त्यससँग नम्रताले प्रस्तुत होउ, जो ईमान कायम गरी तिम्रो अधीन हुन्छ ।

فَإِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢١٦﴾

(२१६) यदि यिनीहरु तिम्रो अवज्ञा गर्दछन् भने तिमी घोषणा गरिदेउ कि म यी कुराहरुबाट अलग्ग छु जुन तिमी गरिराखेका छौ ।

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾

(२१७) तथा आफ्नो पूर्ण विशवास प्रभावशाली कृपालुमाथि गर ।

الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾

(२१८) जो तिमीलाई देखिरहन्छ, जबकि तिमी उभिन्छौ ।

وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ ﴿٢١٩﴾

(२१९) तथा सजदा (नमन) गर्नेहरुका बीच तिम्रो घुमफिर गर्नु पनि ।[1]

إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾

(२२०) निःसन्देह त्यो अत्यन्त श्रोता तथा अत्यन्त ज्ञाता छ ।

هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ ﴿٢٢١﴾

(२२१) के म तिमीलाई भनूँ कि शैतानहरु कसमाथि अवतरित हुन्छन् ?

تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٢٢٢﴾

(२२२) उनी प्रत्येक झुठा पापीमाथि अवतरित हुन्छन् ।[2]

يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾

(२२३) उनीहरु कानमाथि सुनेका कुरा पुऱ्याउन्छन्

[1]अर्थात् जब तिमी एक्लो हुन्छौ त्यतिखेर पनि अल्लाह देख्दछ तथा जब मानिसहरुमध्ये हुन्छौ त्यतिखेर पनि ।

[2]अर्थात् यस कुर्आनको अवतरणमा शैतानको कुनै हात छैन किनकि शैतान त झुठा तथा पापीहरु (अर्थात् भविष्यवक्ता एवं ज्योतिषिहरु आदि) माथि उत्रन्छन् न कि नबीहरु एवं पुण्य कार्य गर्नेहरुमाथि ।

तथा उनीहरुका अधिकतर झुठा छन् ।[1]

وَالشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ ۝٢٢٤

(२२४) तथा कविहरुको अनुकरण तिनीहरु नै गर्दछन् जो विचलित भएका हुन्छन् ।

اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ فِيْ كُلِّ وَادٍ يَّهِيْمُوْنَ ۝٢٢٥

(२२५) के तपाईंले देख्नु भएन कि घाटीहरुमा भ्रमित भई हिंड्छन् ।[2]

وَاَنَّهُمْ يَقُوْلُوْنَ مَا لَا يَفْعَلُوْنَ ۝٢٢٦

(२२६) तथा भन्दछन् त्यो जुन गर्दैनन् ।[3]

[1]अर्थात् एकाध कुरा जो कुनै प्रकार उनीहरु सुन्न सफल हुन्छन्, ती भविष्यवत्ताहरुलाई भन्दिन्छन्, जसमा उनीहरु सय झुठा कुरा अलगबाट सम्मिलित गर्दछन् । (जस्तो कि हदीसमा छ, हेर्नुस् सहीह बुख़ारी किताबुत्त तौहीद, सहीह मुस्लिम किताबुस्सलाम बाब तहरीमुल कहानः व इतयानुल कह्हान) يلقون السمع शैतान आकाशमा सुनिएका केही कुराहरु भविष्यवत्ताहरुलाई पुऱ्याइदिन्छन्, यस स्थितिमा سمع को अर्थ مسموع हुन्छ, परन्तु यदि यसको अर्थ कानले सुन्नु हो, त अर्थ हुनेछ कि शैतान आकाशहरुमा गई कान थापेर लुकिछिपी केही कुराहरु सुनेर आउँछन्, तथा त्यसपछि तिनलाई भविष्यवत्ताहरुसम्म पुऱ्याइ दिन्छन् ।

[2]अधिकांश कवि यस्ता हुन्छन् जो प्रशंसा एवं भर्त्सनामा नियमको पालन गर्नुको साटो मनगढन्त विचारहरुको प्रदर्शन गर्दछन् । यसका अतिरिक्त त्यसमा अतिश्योक्तिको प्रयोग गर्दछन् तथा कविताको कल्पनामा यताउता भौंतारिन्छन्, यसकारण भनियो कि यिनका पछि लाग्नेहरु पनि विचलित भएका हुन् । यसप्रकारका कविहरुका लागि हदीसमा भनियो कि,"पेटलाई रगत तथा पीपले भर्नु, जुन त्यसलाई खराब गर्दछ, कविताले भरिनुबाट उत्तम छ ।" (तिर्मिजी अबवाबुल आदाब, मुस्लिम आदि) यहाँ यसको वर्णनको अर्थ यो हो कि हाम्रो पैग़म्बर भविष्यवेत्ता अथवा कवि होइन यसकारण कि यी दुवै झुठा हुन् । अतः अन्य स्थानमा पनि उहाँ सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम कवि हुने कुराको खण्डन गरिएको छ । जस्तै सूरः यासीन-६९ तथा सूरः अलहाक़्क़ः-४०-४३)

[3]यसबाट ती कविहरुलाई अलग्ग गरिएको छ, जसको कविता सत्य तथा सत्यतामा आधारित छ । तथा यस्ता शब्दहरुबाट अलगाव गरेको छ जसबाट यो स्पष्ट हुन्छ कि ईमान्दार, पुण्यकारी तथा अल्लाहलाई अधिकतर स्मरण गर्ने कवि अनुचित कविता जसमा झुठ तथा अतिश्योक्तिको मिश्रण हुनै सक्दैन । यो उनीहरुकै कार्य हो जो ईमानको गुण विशेषबाट खाली हुन्छन् ।

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانتَصَرُوا مِن بَعْدِ مَا ظُلِمُوا ۗ وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

(२२७) ती होइनन् जो ईमान ल्याए तथा पुण्यका काम गरे तथा अधिक मात्रामा अल्लाह तआलाको प्रशंसाको वर्णन गरे तथा यसका पश्चात जबकि उनीमाथि अत्याचार गरियो त उनले त्यसको प्रतिकार गरे[1]। र जसले अत्याचार गरे उनीहरुलाई छिटै थाहा भइहाल्नेछ कि कुन ठाउँ पल्टन्छन् ।[2]

سُورَةُ النَّمْلِ

सूरतुन नमल-२७

सूर: नमल* ८ मक्कामा अवतरित भयो तथा यसका ९३ आयत तथा ७ रुकूअ छन् ।

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ गर्दछु जो अत्यन्त कृपालु तथा अपार दयालु छ ।

---

[1]अर्थात् यस्ता ईमान भएका कवि ती काफ़िर कविहरुलाई उत्तर दिन्छन् जसमा उनीहरुले मुसलमानहरुको निन्दा गरेका हुन् । जुनप्रकार आदरणीय हस्सान बिन साबित काफ़िरहरुका आक्षेपित कविताका उत्तर दिने गर्दथे तथा स्वयं नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम उनीसित भन्नुहुन्थ्यो कि “यी (काफ़िरहरु) को भर्त्सना गर जिब्रील पनि तिम्रो साथमा छन् ।” (सहीह बुख़ारी किताबु बदइल ख़लक़, बाबु ज़िक्रील मलायक: मुस्लिम फ़ज़ाएल अस्सहाब: बाबु फ़ज़ायल हस्सान बिन साबित) यसबाट ज्ञात भयो कि यस्तो कविता मान्य एवं उचित छ जसमा झुठ तथा अतिश्योक्ति नहोस् तथा जसद्वारा काफ़िर, झूठा मानिसहरुको उत्तर दिइयोस् तथा सत्य पक्ष एवं एकेश्वरवाद तथा सुन्नतको प्रचार-प्रसार गरियोस् ।

[2]अर्थात् أي مرجع يرجعون अर्थात् कुनचाहिं घाट उत्रन्छन् ? तथा त्यो नरक हो । यसमा अत्याचारीहरुका लागि कडा चेतावनी छ । जुनप्रकार कि हदीसमा पनि भनिएको छ तिमी अत्याचारबाट बाँच । यसकारण कि अत्याचार क़ेयामतका दिन अन्धकारको कारण हुनेछ ।” (सहीह मुस्लिम किताबुल बिर्रे, बाब तहरिमिज़ जुल्म)

*नमल अरबी भाषामा कमिलालाई भन्छन् । यस सूर:मा कमिलाहरुको घटनाको वर्णन छ जसले गर्दा यसलाई सूर: नमल भन्दछन् ।

طٰسٓ ۚ تِلْكَ اٰيٰتُ الْقُرْاٰنِ وَكِتَابٍ مُّبِيْنٍ ۙ﴿۱﴾

(१) ता.सीन.,यी आयत हुन् कुर्आनका (अर्थात् स्पष्ट) एवं दिव्य ज्योति भएको किताबका ।

هُدًى وَّبُشْرٰى لِلْمُؤْمِنِيْنَ ۙ﴿۲﴾

(२) मार्गदर्शक तथा शुभ-सूचना ईमान भएकाहरुका लागि ।

الَّذِيْنَ يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوْقِنُوْنَ ﴿۳﴾

(३) जो नमाज़ स्थापित गर्दछन् तथा ज़कात तिर्दछन् तथा आख़िरतमा विश्वास गर्दछन् ।[1]

اِنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ اَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿۴﴾

(४) जुन मानिसहरु क़ेयामतका ईमान ल्याउँदैनन् हामीले उनका लागि उनका कुकर्महरुलाई शोभनीय गरी देखाएका[2] छौं, अतः उनीहरु विचलित भई हिंड्छन् ।[3]

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ لَهُمْ سُوْٓءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُوْنَ ﴿۵﴾

(५) यी नै त्यसता मानिस हुन् जसका लागि नराम्रो यातना छ तथा आखिरतमा पनि उनी अत्याधिक हानि ग्रस्त छन् ।

---

[1]यो विषय विभिन्न स्थानहरुमा वर्णित छ कि कुर्आन करीम त्यसो त सम्पूर्ण मानव जातिका मार्गदर्शनका लागि अवतरित गरिएको छ, परन्तु यसबाट वास्तवमा मार्गदर्शन उनीहरुलाई नै प्राप्त हुनेछ जो मार्गदर्शन प्राप्त गर्न चाहेनन्, जुन मानिसहरु आफ्ना हृदय तथा मनका झ्यालहरुलाई सत्य देख्न तथा सुन्नबाट बन्द अथवा आफ्ना हृदयहरुलाई पापका अन्धकारहरुबाट बिगारिहाल्नेछन्, कुर्आनले उनीहरुलाई कुनप्रकार मार्गमा लगाउन सक्दछ ? उनीहरुको उदाहरण अन्धाहरुको जस्तो छ, जो सूर्यका प्रकाशबाट लाभान्वित हुन सक्दैनन् जबकि सूर्यको प्रकाश सम्पूर्ण जगत्‌लाई प्रकाशित गर्दछ ।

[2]यो पापहरुको परिणाम तथा प्रतिफल हो कि नराम्रा कुराहरु उनलाई प्रिय लाग्न थाल्छन् तथा आख़िरतमाथि ईमानबाट बञ्चित हुनु यसको आधारभूत कारण हो । यसको सम्बन्ध अल्लाहतिर यसकारण गरिएको छ कि प्रत्येक कार्य त्यसको इच्छा तथा आदेशले हुन्छ, तथा यसमा पनि त्यसको त्यही नियम लागू छ, कि पुण्यकारीहरुका लागि पुण्यको मार्ग तथा नराम्राका लागि नराम्रोको मार्ग सरल गरिदिइन्छ । परन्तु यी दुबै मार्गमध्येबाट कुनै एकको निर्वाचित गर्नु यो मनुष्यको आफ्नो इच्छामा आधारित छ ।

[3]अर्थात् विचलनको जुन मार्गमा उनीहरु हिंडिरहेका हुन्छन्, त्यसको वास्तविकतासित उनीहरु परिचित हुँदैनन् तथा सत्य-मार्गतिर पुग्दैनन् ।

وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ⑥

(६) तथा निःसन्देह तपाईंलाई यो कुरआन एक ठूलो तत्वदर्शी, ज्ञानवान् (प्रभु)तिरबाट सिकाइँदैछ)

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَآتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ⑦

(७) (याद गर,) जबकि मूसाले आफ्ना परिवारका मानिसहरुसित भने कि मैले आगो देखेको छु, म त्यहाँबाट या त कुनै सूचना लिएर अथवा आगोको कुनै बलिराखेको डल्लो लिएर अहिले तिम्रो सामु आउनेछु, ताकि तिमी ताप्न सक ।[1]

فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ أَن بُورِكَ مَن فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ⑧

(८) जब त्यहाँ पुगे त आवाज दिइयो कि शुभ होस् त्यो जे त्यस दिव्य ज्योतिमा छ तथा मंगलमय त्यो जो त्यसको छेउ-छाउमा छ,[2] तथा पवित्र छ अल्लाह जो सर्वलोकको प्रभु हो ।[3]

[1]यो त्यस समयको घटना हो जब आदरणीय मूसा मदयनबाट आफ्ना पत्नीलाई साथ लिएर फर्किरहेका थिए, रात्रिको अँध्यारोमा मार्गको ज्ञान थिएन तथा चिसोबाट बचावका लागि अग्निको आवश्यकता थियो ।

[2]टाढाबाट जहाँ आगोको ज्वाला देखिए, त्यहाँ पुगे अर्थात तूर पर्वतमाथि, त देखे कि एउटा हराभरा वृक्षबाट ज्वालाहरु निस्किराखेका छन् । यो वास्तवमा आगो थिएन, अल्लाहको दिव्य-ज्योति थियो, जो अग्नि जस्तै प्रतीत भइराखेको थियो । مَن فِي النَّار मा مَنْ बाट तात्पर्य अल्लाह तआला अर्थात त्यसको दिव्य प्रकाश हो तथा من حولها (त्यसका समीप) बाट तात्पर्य मूसा एवं फरिश्ताहरु हदीसमा अल्लाह तआलाका पर्दालाई प्रकाश तथा एउटा कथनमा अग्नि भनिएको छ कि "यदि स्वयंलाई साक्षात प्रकट गरिदिन्छ भने त्यसको प्रताप सम्पूर्ण सृष्टिलाई जलाएर भष्म गरिदिन्छ ।" (सहीह मुस्लिम किताबुल ईमान बाब इन्नल्लाह ला यनामु-फ़तावा इब्न तैमियः ५: ४६४)

[3]यहाँ अल्लाहको महिमा एवं पवित्रताको अर्थ यो हो कि यस आकाशवाणीबाट यो नबुझियोस् कि यस अग्नि अथवा वृक्षहरुमा अल्लाहले प्रवेश गरेको छ, जस्तो धेरैजसो मूर्तिपूजक ठान्दछन्, यो सत्य प्रदर्शनको एक-प्रकार हो जसबाट नबूअतको प्रारम्भमा नबीहरुलाई सामान्यतः सुशोभित गरिन्छ । कहिले फरिश्ताद्वारा

يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ
ٱلْحَكِيمُ ۝٩

(९) मूसा ! (सुन,) कुरो यो हो कि म नै अल्लाह हूँ [1] प्रभावशाली तथा तत्वदर्शी ।

وَأَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ
كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا
وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَٰمُوسَىٰ لَا تَخَفْ إِنِّى
لَا يَخَافُ لَدَىَّ ٱلْمُرْسَلُونَ ۝١٠

(१०) तथा तिमी आफ्नो लट्ठी फ्याँक, (मूसाले) जब त्यसलाई चलिराखेको देखे, यसप्रकार कि मानौं त्यो सर्प हो, त पिठ्यूँ फर्काइ भागे तथा मोडिएर पनि हेरेनन्, हे मूसा ! भयभीत नहोउ, [2] मेरा समक्ष पैग़म्बर तर्सने गर्दैनन् ।

إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًۢا بَعْدَ
سُوٓءٍ فَإِنِّى غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝١١

(११) परन्तु जुन मानिसहरु अत्याचार गर्दछन्, [3] अनि पछि त्यसको साटो फेरि पुण्य गर्दछन् त्यस कुकर्मका पछाडी त म पनि क्षमाशील, अत्यन्त दयावान छु । [4]

وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ تَخْرُجْ
بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ فِى تِسْعِ
ءَايَٰتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ

(१२) तथा आफ्नो हात आफ्नो खल्तीमा हाल त्यो उज्जवल (तथा प्रकाश भएको) भएर कुनै खराबी [5] बिना निस्कने छ । (तिमी) नौवटा निशानीहरु लिएर फ़िरऔन तथा उसका

तथा कहिले स्वयं अल्लाह तआ़ला आफ्नो दिव्य प्रकाश एवं स्वयं वार्ताबाट, जस्तो कि मूसाकासाथ घटित भयो ।

[1] वृक्षबाट आकाशवाणी हुनु आदरणीय मूसाका लागि आश्चर्यजनक थियो । (अल्लाह तआ़लाले भन्नुभयो, "मूसा ! आश्चर्य नगर, म नै अल्लाह हूँ ।"

[2] यसबाट ज्ञात भयो कि पैग़म्बरलाई गुप्त कुराहरुको ज्ञान हुँदैन, अन्यथा मूसा आफ्नो हातको लट्ठीबाट तर्सन्नथे । अर्को कुरो यो कि पैग़म्बरलाई पनि प्राकृतिक भय हुनसक्छ किनभने उनी पनि एउटा मनुष्य नै हुन्छन् ।

[3] अर्थात् अत्याचारीलाई त भय हुनु नै पर्छ कि अल्लाह तआ़ला उसको पकड नगरोस् ।

[4] अर्थात् अत्याचारीको क्षमा पनि स्वीकार गर्दछु ।

[5] अथवा बिना कुष्ठ अथवा कुनै प्रकारको चर्मरोग आदिका । यो लट्ठीसितको दोस्रो चमत्कार उनलाई प्रदान गरियो ।

كَانُوْا قَوْمًا فٰسِقِيْنَ ۝١٢

अनुयायीहरुका पासमा (जाउ,)[1] नि:सन्देह त्यो कुकर्मीहरुको गुट हो ।

فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ اٰيٰتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوْا هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ۝١٣

(१३) अत: जब उनको पासमा आँखा खोलिदिने[2] हाम्रा चमत्कार पुगे त उनीहरु भने कि यो त खुल्ला (निरा) जादू हो ।

وَجَحَدُوْا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَآ اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَّعُلُوًّا ۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِيْنَ ۝١٤

(१४) तथा उनीहरुले अस्वीकार गरिदिए, यद्यपि उनका हृदय विश्वास गरिसकेका थिए, केवल अत्याचार एवं घमण्डका कारण ।[3] अत: हेरिहाल्नुस् ती उपद्रवीहरुको परिणाम के भयो ?

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوٗدَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْمًا ۚ وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ

(१५) तथा हामीले नि:सन्देह दाऊद एवं सुलैमानले ज्ञान दिएका थियौं ।[4] तथा दुबैले

---

[1] في تسع آيات (नौ चमत्कार) अर्थात् यी दुई चमत्कार ती नौ निशानीहरुमध्ये हुन् जसद्वारा मैले तिम्रो सहायता गरेको हुँ तिनीहरुलाई लिएर फ़िर्औन तथा त्यसका अनुयायीहरुका पासमा जाउ । यी नौ निशानीहरुको विस्तृत जानकारीका लागि हेर्नुस् सूर: बनी इस्राईल आयत १०१ को व्याख्या ।

[2] مُبصِرَة स्पष्ट तथा प्रभावकारी अथवा यो संज्ञा कर्ता कारकको अर्थमा छ ।

[3] अर्थात् ज्ञान हुनुका उपरान्त जो उनीहरुले अस्वीकार गरे त त्यसको कारण उनको अत्याचार एवं घमण्ड थियो ।

[4] सूर:को प्रारम्भमा आदेश गरिएको थियो कि यो कुर्आन अल्लाहको तर्फबाट सिकाइन्छ, यसका प्रमाणका लागि तूरमाथि आदरणीय मूसाको घटनाको संक्षिप्त वर्णन गर्‍यो तथा अब दोस्रो प्रमाण आदरणीय दाऊद तथा सुलैमानको यो घटना हो । नबीहरुका यी घटनाहरुको वर्णन यस कुराको प्रमाण हो कि परम आदरणीय मुहम्मद सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम अल्लाहका सच्चा रसूल हुन् । ज्ञानबाट तात्पर्य नबूअतको ज्ञानका अतिरिक्त त्यो ज्ञान हो जसबाट आदरणीय दाऊद तथा सुलैमानलाई विशेषरुपले अलंकृत गरिएको थियो जस्तो आदरणीय दाऊदलाई इस्पात उद्योगको ज्ञान, तथा आदरणीय सुलैमानलाई पशुपंक्षीहरुको ज्ञान प्रदान गरिएको थियो । यी दुबै पिता-पुत्रलाई अन्य पनि धेरै कुरा प्रदान गरिएको थियो । परन्तु यहाँ केवल ज्ञानको वर्णन छ जसबाट स्पष्ट हुन्छ कि ज्ञान अल्लाहको सर्वोत्तम उपहार हो ।

فَضَّلَنَا عَلٰى كَثِيْرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٥﴾

भने, सबै प्रशंसा त्यस अल्लाहका लागि छ, जसले हामीलाई आफ्ना धेरै ईमान भएका भक्तहरुमाथि श्रेष्ठता प्रदान गरेको छ ।

وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوٗدَ وَقَالَ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ وَاُوْتِيْنَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ۭ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِيْنُ ﴿١٦﴾

(१६) तथा दाऊदका उत्तराधिकारी सुलैमान भए,[1] र भन्नलागे हे मानिसहरु ! हामीलाई पंक्षीहरुको बोली सिकाइएको छ ।[2] तथा हामी सबै मध्येबाट दिइएका छौं ।[3] नि:सन्देह यो अत्यन्त खुला रुपमा (अल्लाहको) उपकार हो ।

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُوْدُهٗ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوْزَعُوْنَ ﴿١٧﴾

(१७) तथा सुलैमानका समक्ष उनका सबै सेना जिन्नात, तथा मनुष्य एवं पंक्षी एकत्रित गरिए,[4] (प्रत्येक प्रकारका) अलग-अलग

[1]यसबाट तात्पर्य नबूअत तथा राज्यको उत्तराधिकार हो, जसका उत्तराधिकारी केवल सुलैमान नै भए । अन्यथा आदरणीय दाऊदका अन्य पुत्र पनि थिए, जो यस उत्तराधिकारबाट वञ्चित रहे । त्यसै पनि नबीहरुका उत्तराधिकार ज्ञानमा नै हुन्छ, जुन धन-सम्पत्ति उनी छाडेर जान्छन् त्यो दान हुन्छ, जस्तो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो । (अल-बुख़ारी किताबुल फ़रायेज़, तथा मुस्लिम किताबुल जिहाद)

[2]बोलीहरु त सबै पशुपंक्षीहरुका सिकाइएका थिए, परन्तु पंक्षीहरुको वर्णन विशेषरुपले यसकारण गरेको छ कि पंक्षी छायाँका लागि हरेक समय साथ रहन्थे । तथा केही व्याख्याकार भन्दछन् कि केवल पंक्षीहरुका बोली सिकाइएका थिए तथा कमिलाहरुको पनि पखेटा निस्कन्छन् । यसकारण उनीहरु पनि पंक्षीहरुमा सम्मिलित छन् । (फ़तहुल क़दीर)

[3]जसको उनलाई आवश्यकता थियो, जस्तो ज्ञान, नबूअत, नीति, धन, जिन्नात तथा मनुष्य एवं पशुपंक्षीहरुमाथि प्रभुत्व आदि ।

[4]यसमा आदरणीय सुलैमानको व्यक्तिगत विशेषता तथा महत्वको वर्णन छ, जसमा उनी सम्पूर्ण मानव इतिहासमा सर्वश्रेष्ठ छन्, कि उनको राज्य केवल मनुष्यहरुमाथि नै थिएन, बरु जिन्नात पशु एवं पंक्षीहरु यहाँसम्मकि हावालाई पनि उनका अधीन गरिदिइएको थियो, यसमा भनिएको छ कि सुलैमानको सम्पूर्ण सेना अर्थात् जिन्न, मनुष्य तथा पंक्षीहरुलाई एकत्रित गरियो । अर्थात कतै प्रस्थान गर्नका लागि यो सेना एकत्रित गरियो ।

حَتّٰۤى اِذَاۤ اَتَوۡا عَلٰى وَادِ النَّمۡلِ ۙ قَالَتۡ نَمۡلَةٌ يّٰۤاَيُّهَا النَّمۡلُ ادۡخُلُوۡا مَسٰكِنَكُمۡ ۚ لَا يَحۡطِمَنَّكُمۡ سُلَيۡمٰنُ وَجُنُوۡدُهٗ ۙ وَهُمۡ لَا يَشۡعُرُوۡنَ ﴿۱۸﴾

فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّنۡ قَوۡلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوۡزِعۡنِىۡۤ اَنۡ اَشۡكُرَ نِعۡمَتَكَ الَّتِىۡۤ اَنۡعَمۡتَ عَلَىَّ وَعَلٰى وَالِدَىَّ

उभ्याइयो ।[1]

(१८) जब उनी कमिलाहरुका मैदानमा पुगे त एउटा कमिलाले भन्यो, हे कमिलाहरु ! आ-आफ्ना घरहरुमा पसिहाल, (यस्तो नहोस् कि) असावधानीका कारण सुलैमान तथा उनका सेनाले तिमीलाई कुल्चिहालून् ।

(१९) त्यसको यो कुरामा (आदरणीय सुलैमान) मुस्कुराएर हाँसे तथा प्रार्थना गर्नथाले कि हे प्रभु ! तिमी मलाई सौभाग्य प्रदान गर कि म तिम्रा यी उपकारीहरुको कृतज्ञता व्यक्त

[1]यो अनुवादलाई विभाजनको अर्थमा लिएर गरिएको छ । अर्थात् सबैलाई अलग-अलग गुटहरुमा विभाजित (श्रेणीका रुपमा) गरिन्थ्यो । जस्तै मनुष्य, तथा जिन्नहरुका गुट पंक्षी एवं पशुहरुका गुट आदि-आदि । यसको अन्य अर्थ हो "अत: उनलाई रोकिने गरिन्थ्यो ।" अर्थात् यो सेना यति ठूलो संख्यामा हुन्थ्यो कि मार्गमा रोकि-रोकि उनीहरुलाई ठीक गरिन्थ्यो कि राज्यको सेना असंगठित एवं विभाजनको शिकार नहोस् । यो وزع – يزع बाट छ जसको अर्थ रोक्नुको हो । यस शब्दमा नकारात्मक हम्ज़ा लगाएर त أوزعني बनाइएको छ जो आयत संख्या १९ मा आइराखेको छ, अर्थात यस्ता कुरा मबाट टाढा पारिदेउ, जो मलाई तिम्रा उपकारहरुको कृतज्ञता व्यक्त गर्नबाट रोक्दछ ।

[2]यसबाट यो ज्ञात भयो कि जीवहरुमा एक विशेष प्रकारको संवेदन विद्यमान छ । यद्यपि त्यो मनुष्यभन्दा निकै कम तथा भिन्न छ । दोस्रो यो कि आदरणीय सुलैमान यति महान तथा महत्वपूर्ण व्यक्ति हुनुका पश्चात पनि उनलाई परोक्षको ज्ञान थिएन, यसैकारण कमिलाहरुलाई आभास भयो कि अन्जानमा उनीहरुले तिनीहरुलाई कुल्चिहालून् । तेस्रो यो कि जीव पनि यस सत्य विश्वाससित परिचित थिए कि अल्लाहका अतिरिक्त कोही पनि अप्रत्यक्षको ज्ञान राख्दैन । जस्तो कि आगामी आउने हुदहुद (चरा) को घटनाबाट अझ पुष्टि हुन्छ । चौथो यो कि आदरणीय सुलैमान पंक्षीहरुका अतिरिक्त अन्य जीवहरुका बोली पनि बुझ्दथे । यो ज्ञान अल्लाह तआलाले उनलाई प्रदान गरेको थियो, जुनप्रकार जिन्नात आदिका अधीन चमत्कारिक प्रतिष्ठा थियो चमत्कारका रुपमा ।

وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴿١٩﴾

गरूँ,[1] जुन तिमीले ममाथि उपकार गरेका छौ। तथा मेरा माता-पितामाथि तथा म यस्ता पुण्यका कार्य गरिरहूँ जसबाट तिमी प्रसन्न रह, तथा मलाई आफ्नो कृपाले आफ्ना पुण्यकारी भक्तहरुमा सम्मिलित गरिहाल।[2]

وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ ﴿٢٠﴾

(२०) तथा उहाँले पंक्षीहरुको निरीक्षण गर्नुभयो र भने यो कुरा हो कि म हुदहुदलाई देखिराखेको छैन ? के वास्तवमा त्यो अनुपस्थित छ ?[3]

لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٢١﴾

(२१) नि:सन्देह म त्यसलाई कडा दण्ड दिनेछु, अथवा त्यसलाई वध गरिहाल्नेछु अथवा मेरा समक्ष कुनै उचित कारण बताओस्।

فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍ بِنَبَإٍ

(२२) केही अधिक समय बितेको थिएन कि (आएर उसले भन्यो) म यस्तो कुरोको सूचना ल्याएको छु कि तिमीलाई त्यसको सूचना नै छैन।[4]

[1]कमिलाहरु जस्ता तुच्छ जीवको कुरा सुनेर बुझ्नाले आदरणीय सुलैमानका हृदयमा कृतज्ञता व्यक्त गर्नुको भावना उत्पन्न भयो कि अल्लाहले ममाथि कति उपकार गरेको छ।

[2]यसबाट ज्ञात भयो कि स्वर्ग जो ईमान्दारहरुकै घर हो, यसमा कोही पनि अल्लाहको कृपा बिना प्रवेश गर्न सक्ने छैन। यसैकारण हदीसमा नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमले भन्नुभयो : (सोझो तथा सत्यका निकट रह तथा यो कुरा जानीहाल कि कुनै व्यक्ति पनि केवल आफ्ना कर्महरुबाट स्वर्गमा जाने छैनन्। सहावाले सोधे, हे रसूलुल्लाह (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) तपाईं (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) पनि ? उहाँ (सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लम) ले भन्नुभयो : "हो म पनि त्यस समयसम्म स्वर्गमा जाने छैन, जबसम्म अल्लाहको दयाले मलाई आफ्नो छायाँमा ढाक्दैन।" (सहीह बुखारी संख्या ६४६७ तथा मुस्लिम संख्या २८१७)

[3]अर्थात् उपस्थिति त छ, म देखिराखेको छैन अथवा यहाँ उपस्थिति नै छैन।

[4] إحاطة को अर्थ हो कुनै वस्तुका विषयमा पूर्ण ज्ञान तथा परिचय प्राप्त गर्नु।

يَقِيْنٍ ﴿٢٢﴾

म 'सबा'[1] को एउटा साँचो सूचना तिम्रो पासमा ल्याएको छु ।

إِنِّيْ وَجَدْتُّ امْرَاَةً تَمْلِكُهُمْ وَاُوْتِيَتْ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَّلَهَا عَرْشٌ عَظِيْمٌ ﴿٢٣﴾

(२३) मैले देखें कि उनको बादशाह एउटा महिला गरिराखेकी छे,[2] जसलाई हरप्रकारको वस्तुबाट केही न केही प्रदान गरिएको छ तथा उसको सिंहासन पनि बडो भव्य छ ।

وَجَدْتُّهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُوْنَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطٰنُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيْلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُوْنَ ﴿٢٤﴾

(२४) मैले उसलाई तथा उसका समुदायलाई अल्लाहलाई छाडी सूर्यको सजदा गर्देरहेको पाएँ, शैतानले उनका कार्य उनलाई राम्रो पारेर देखाइ सत्य-मार्गबाट रोकिदिएको छ ।[3] अत: उनीहरु मार्ग-दर्शनमा आउँदैनन् ।

[1]सबा एक व्यक्तिको नाममा एक समुदायको नाम पनि थियो एवं एक नगरको पनि । यहाँ नगरसित तात्पर्य छ । यो सनआ (यमन) बाट तीन दिनको यात्राको दूरीमा छ तथा मआरिब यमनको नामले प्रसिद्ध छ । (फ़तहुल क़दीर)

[2]अर्थात् हुदहुदका लागि पनि यो कुरा आश्चर्यजनक थियो कि सबामा एउटी स्त्री राज्य गरिराखेकी छे । परन्तु आजभोलि भनिन्छ कि स्त्रीहरु पनि हरेक कुरामा पुरुषहरुका समान छन् । यदि पुरुष राज्य गर्न सक्दछ भने महिला किन गर्न सक्दैन ? जबकि यो दृष्टिकोण इस्लामिक शिक्षाहरुको विपरीत छ । केही मानिसहरु महारानी सबा (बिलकिस) को यस वाक्यसित अर्थ निकाल्दै भन्दछन् कि महिलाको नेतृत्व मान्य छ । यद्यपि कुर्‌आनले एक घटनाको रुपमा यसको वर्णन गरेको छ, यसबाट यसको मान्यता अथवा अमान्यताको कुनै सम्बन्ध नै छैन । महिला नेतृत्वको अमान्यतामा कुर्‌आन तथा हदीसमा स्पष्ट प्रमाण विद्यमान छ ।

[3]यसको अर्थ यो हो कि जुनप्रकार पंक्षीहरुको यो आभास छ नबीहरुलाई अप्रत्यक्षको ज्ञान हुँदैन, जस्तो कि हुदहुदले आदरणीय सुलेमानलाई भन्यो कि यस्तो समाचार ल्याएको छु । والله أعلم

ٱلَّا يَسْجُدُوا لِلّٰهِ ٱلَّذِى يُخْرِجُ ٱلْخَبْءَ فِى ٱلسَّمٰوٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾

(२५) कि मात्र उसै अल्लाहलाई सज्दा गरून्,[1] जो आकाशहरु तथा धर्तीका गुप्त वस्तुहरुलाई बाहिर निकाल्दछ ।[2] तथा जे-जति तिमी गुप्त राख्दछौ तथा प्रकट गर्दछौ, त्यो सबै जान्दछ ।

ٱللّٰهُ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ۩ ﴿٢٦﴾

(२६) (अर्थात्) अल्लाह ! त्यसका अतिरिक्त कोही पूजा योग्य छैन, त्यही विशाल अर्शको प्रभु हो ।[3]

قَالَ سَنَنظُرُ أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْكٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾

(२७) (सुलैमानले) भने कि अब हामी हेर्नेछौं कि तिमीले सत्य भन्यौ अथवा तिमी झूठा हौ ।

जसबाट तपाईं पनि अन्जान हुनुहुन्छ, त्यसैप्रकार उनी अल्लाह एक हुनुको प्रवधि एवं समझ पनि राख्दछन् । यसैले हुदहुदले आश्चर्य एवं विस्मयको रुपमा भन्यो कि यो महारानी तथा त्यसका समुदाय अल्लाहका अतिरिक्त सूर्यका पूजारी हुन् तथा शैतानको अनुकरण गरिराखेका छन्, जसले उनका लागि सूर्यको पूजालाई अलंकृत गरी देखाएको छ ।

[1] ألا يسجدوا त्यस को सम्बन्ध पनि زين सित छ । अर्थात् शैतानले यो पनि उनको लागि आकर्षक गरिदिएको छ कि उनी अल्लाहको सजदा नगरून् । अथवा यो لا يهتدون को कारक हो तथा لا अधिक छ । अर्थात् उनको बुद्धिमा यो कुरा आउँदैन कि सजदा त केवल अल्लाहलाई गरून् । (फ़तहुल क़दीर)

[2] अर्थात् आकाशबाट वर्षा गर्दछ तथा धर्तीबाट त्यसका योग्य वनस्पति खनिज एवं अन्य धर्तीका कोष प्रकट गर्दछ तथा निकाल्दछ ।

[3] अल्लाह त सम्पूर्ण सृष्टिको स्वामी हो, परन्तु केवल महान अर्शको वर्णन गर्‍यो, एक त यसकारण कि अल्लाहको सिंहासन (अर्श) सृष्टिको सबभन्दा ठूलो तथा सर्वश्रेष्ठ छ । दोस्रो कुरो यो स्पष्ट गर्नका लागि कि महारानी सबाको राजसिंहासन बहुत ठूलो छ, परन्तु त्यसको महान सिंहासनसित कुनै तुलना नै छैन, जुनप्रकार कि अल्लाह तआला आफ्नो महिमाका अनुसार आसीन छ । हुदहुदले एकेश्वरवादको पक्ष तथा शिर्कको खण्डन गरेको छ, तथा अल्लाहको महिमा तथा प्रशंसाको वर्णन गरेको छ, यसकारण हदीसमा वर्णित छ "चार जीवहरुको हत्या नगर कमिला, माहुरी, हुदहुद तथा लटूरा ।" (मुसनद अहमद भाग-१ पृष्ठ ३३२, अबु दाऊद किताबुल अदब, इब्ने माजा किताबु स्सैयद, बाब मा युन्हा अन कत्लेही) लटूरा, यसको टाउको ठूलो, पेट सेतो तथा पिठयूँ हरियो हुन्छ, यो साना-साना चराहरुको शिकार गर्दछ । (व्याख्या इब्ने कसीर)

اِذْهَبْ بِّكِتٰبِيْ هٰذَا فَاَلْقِهْ اِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُوْنَ ﴿٢٨﴾

(२८) मेरो यस पत्रलाई लगी उनीहरुलाई दिइदेउ, अनि उनका पासबाट हटेर आउ तथा हेर कि उनीहरु के उत्तर दिन्छन् ।[1]

قَالَتْ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَؤُا اِنِّيْٓ اُلْقِيَ اِلَيَّ كِتٰبٌ كَرِيْمٌ ﴿٢٩﴾

(२९) त्यसले भनी हे प्रमुखहरु ! मतिर एउटा प्रतिष्ठित पत्र पठाइएको छ ।

اِنَّهٗ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهٗ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ﴿٣٠﴾

(३०) जो सुलैमानको तर्फबाट छ तथा जो दया गर्ने अत्यन्त कृपालु अल्लाहको नामबाट प्रारम्भ छ ।

اَلَّا تَعْلُوْا عَلَيَّ وَاْتُوْنِيْ مُسْلِمِيْنَ ﴿٣١﴾

(३१) यो कि तिमी मेरा समक्ष उद्दण्डता नगर तथा मुसलमान बनेर मेरो पासमा आउ ।[2]

قَالَتْ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَؤُا اَفْتُوْنِيْ فِيْٓ اَمْرِيْ مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا حَتّٰى تَشْهَدُوْنِ ﴿٣٢﴾

(३२) त्यसले भनी हे मेरा प्रमुखहरु ! तिमी मेरो यस समस्यामा मलाई परामर्श देउ । म कुनै कुराको अन्तिम निर्णय जबसम्म तिम्रो उपस्थिति एवं राय हुँदैन, गर्दिन ।

قَالُوْا نَحْنُ اُولُوْا قُوَّةٍ وَّاُولُوْا بَاْسٍ شَدِيْدٍ ەۙ وَّالْاَمْرُ اِلَيْكِ فَانْظُرِيْ

(३३) ती सबैले उत्तर दिए कि हामी शक्तिशाली एवं शक्ति भएका अत्याधिक लड्ने-भिड्नेहरु हौं ।[3] यस अगाडी तपाईंलाई अधिकार छ

[1]अर्थात् एकातिर हटेर लुकिहाल तथा हेर कि उनीहरु आपसमा के वार्तालाप गर्दछन् ।

[2]जस्तो कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमलाई पनि राजाहरुलाई पत्र लेख्नु भएको थियो जसमा उनीहरुलाई इस्लाम धर्म स्वीकार गर्नुको आमन्त्रण दिइएको थियो । त्यसैप्रकार आदरणीय सुलैमानले पनि उसलाई पत्रद्वारा इस्लाम धर्म स्वीकार गर्न आमन्त्रण दियो । आजभोलि जसलाई पत्र लेखिन्छ, त्यसको नाम पहिले लेखिन्छ । परन्तु प्राचीन कालको विधि यो थियो, जुन आदरणीय सुलैमानले अपनाएका थिए कि पहिला आफ्नो नाम लेख्यो ।

[3]अर्थात् हाम्रो पासमा शक्ति तथा शस्त्र पनि छन् तथा युद्धका समय वीरतापूर्वक लड्नेहरु पनि छन्, यसकारण झुक्ने तथा दब्ने कुरोको आवश्यकता छैन ।

مَاذَا تَأْمُرِينَ ٣٣

तपाईं स्वयं विचार गर्नुस् कि तपाईं हामीलाई के आदेश दिनुहुन्छ ?[१]

قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً
أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا
أَذِلَّةً ۖ وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ٣٤

(३४) उनले भनिन् कि बादशाह जब कुनै वस्तीमा प्रवेश गर्दछन्,[२] त त्यसलाई उजाड दिन्छन् तथा त्यहाँका सम्मानित मानिसहरुलाई अपमानित गर्दछन् ।[३] तथा यिनीहरुले पनि यस्तै गर्नेछन् ।[४]

وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ
فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ٣٥

(३५) तथा म उनीहरुलाई उपहार पठाउने भएकी छु, अनि देख्नेछु कि राजदूत के उत्तर लिएर फर्कन्छन् ।[५]

فَلَمَّا جَاءَ سُلَيْمَانَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ
بِمَالٍ فَمَا آتَانِيَ اللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّا
آتَاكُم بَلْ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمْ

(३६) अत: (राजदूत) जब (आदरणीय) सुलेमानको पासमा पुग्यो त उहाँले भन्नुभयो, के तिमी धनबाट मलाई मद्दत दिन चाहन्छौ ?[६] मलाई त मेरो प्रभुले यसभन्दा अत्याधिक प्रदान गरेको छ ।

[१]यसकारण कि हामी त तपाईंको आदेशका अधीन छौं, जो तपाईंको आदेश हुनेछ, पालन गर्नेछौं ।

[२]अर्थात् शक्तिद्वारा विजय प्राप्त गर्दै ।

[३]अर्थात् हत्या तथा लूटपाट गरी बन्दी बनाएर ।

[४]केही व्याख्याकारहरुका निकट यो अल्लाहको कथन हो जो महारानी सबाको पक्षमा छ तथा केहीका निकट यो बिलकीस कै कथन हो तथा यसको विशिष्ट रुप छ एवं यदि पूर्व वाक्यका अधिक निकट छ ।

[५]यसबाट अनुमान भइहाल्नेछ कि सुलेमान कुनै सांसारिक राजा हुन् अथवा अल्लाहद्वारा पठाइएका नबी हुन्, जसको उद्देश्य अल्लाहका धर्मको प्रभुत्व स्थापित गर्नु हो । यदि उपहार स्वीकार गरेन त नि:सन्देह त्यसको उद्देश्य धर्मको प्रचार-प्रसार हो, अनि हामीलाई पनि अनुकरण नगरी कुनै उपाय हुनेछैन ।

[६]अर्थात् तिमी देखिराखेका छैनौं कि अल्लाहले मलाई प्रत्येक वस्तु प्रदान गरेको छ । अनि तिमी आफ्नो उपहारबाट मेरो धन-सम्पत्तिमा के बृद्धि गर्न सक्दछौ ? यो प्रश्न नकारात्मक हो अर्थात् कुनै बृद्धि गर्न सक्दैन ।

تَفْرَحُوْنَ ۝٣٦

जे उसले तिमीलाई दिएको छ, अत: तिमी नै आफ्नो उपहारमा प्रसन्न रह ।[1]

اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَاْتِيَنَّهُمْ بِجُنُوْدٍ لَّا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِّنْهَآ اَذِلَّةً وَّهُمْ صٰغِرُوْنَ ۝٣٧

(३७) जाउ उनीतिर फर्क[2] हामी उनका पासमा यस्ता सेना ल्याउनेछौं जसका सम्मुख आउनुको शक्ति उनमा छैन तथा हामीले उनीहरुलाई अपमानित एवं पराजित गरी त्यहाँबाट बाहिर निकाल्दिनेछौं ।[3]

قَالَ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَؤُا اَيُّكُمْ يَاْتِيْنِيْ بِعَرْشِهَا قَبْلَ اَنْ يَّاْتُوْنِيْ مُسْلِمِيْنَ ۝٣٨

(३८) (उहाँले) भन्नुभयो हे नाइकेहरु ! तिमीमध्ये कोही छ जो उनी मुसलमान भई पुग्नुभन्दा पहिला नै त्यसको सिंहासन मलाई ल्याएर देओस् ।[4]

[1]यो चेतावनीको रुपमा छ कि तिमी नै यस उपहारमाथि गर्व गर तथा प्रसन्न होउ, म त यसबाट प्रसन्न हुनेछैन, यसकारण कि एक त सांसारिक लाभ मेरो उद्देश्य होइन । दोस्रो यो कि अल्लाहले मलाई त्यो सबै प्रदान गरेको छ जो सम्पूर्ण संसारमा कसैले प्रदान गरेन । तेस्रो, मलाई नबुअतबाट पनि सुशोभित गरिएको छ ।

[2]यहाँ एक वचनबाट सम्बोधित गर्‍यो, जबकि यसभन्दा पूर्व बहुवचनले सम्बोधित गरेको थियो, किनकि सम्बोधनमा सम्पूर्ण पार्टीलाई ध्यानमा राखिएको छ कहिले नाइकेलाई ।

[3]आदरणीय सुलेमान केवल राज्यसित सम्बन्धित थिएनन्, अल्लाहका पैग़म्बर पनि थिए । यसकारण उनको तर्फबाट मानिसहरुलाई अपमानित गर्न सम्भव थिएन, परन्तु लडाईंको परिणाम यही हुन्छ किनकि युद्ध नाम नै रक्तपात तथा बन्दी बन्नु बनाउनुको हो तथा अपमान तथा अनादरसित तात्पर्य यही हो, अन्यथा अल्लाहका पैग़म्बर मानिसहरुलाई अनायास लज्जित तथा अपमानित गर्दैनन् । जुनप्रकार कि नबी सल्लल्लाहु अलैहि वसल्लमको व्यवहार एवं उत्तम आचार युद्धको अवसरमा रहयो ।

[4]आदरणीय सुलैमानका यस उत्तरबाट महारानीले यो अनुमान लगाईन् कि तिनले सुलैमानको सामना गर्नसक्ने छैनन् । अत: तिनले अधीन एवं अनुयायी बनेर आउनुको तयारी प्रारम्भ गरिन् । आदरणीय सुलैमानलाई पनि तिनको आगमनको सूचना प्राप्त भयो, त उहाँले तिनलाई आफ्नो अधिक चमत्कारिक प्रतिष्ठा देखाउनका लागि योजना बनाउनु भयो तथा तिनी पुग्नुभन्दा पूर्व नै तिनको राजसिंहासन आफ्नो पासमा मँगाउने प्रबन्ध गर्नुभयो ।

(३९) एउटा शक्तिशाली जिन्नले भन्यो, तपाईं आफ्नो यस स्थानबाट[1] उठ्नुभन्दा पूर्व नै म त्यसलाई तपाईंको पासमा ल्याइदिन्छु ।[2] विश्वास गर्नुहोस् मलाई यसको सामर्थ्य छ तथा छु पनि अमानतदार ।[3]

قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ الْجِنِّ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ ﴿٣٩﴾

(४०) जोसँग किताबको ज्ञान थियो, त्यसले भन्यो तपाईं आँखा चिम्म गर्नुभन्दा पूर्व म त्यसलाई तपाईंको पासमा पुऱ्याउन सक्छु ।[4]

قَالَ الَّذِي عِندَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ

[1]यसबाट त्यो सभा तात्पर्य छ जो वाद-विवादका सुनुवाइका लागि आदरणीय सुलैमान प्रात: कालदेखि मध्यान्हसम्म आयोजित गर्दथे ।

[2]यसबाट ज्ञात भयो कि त्यो अवश्य एउटा जिन्न थियो, जसलाई अल्लाहले मनुष्यहरुभन्दा अप्रत्यासित शक्तिहरुले युक्त गरेको छ। किनभने कुनै मनुष्यका लागि चाहे त्यो जति नै शक्तिशाली किन नहोस्, यो सम्भव छैन कि बैतुल मुकद्दसबाट मारिब यमन (सबा) जाओस् तथा त्यसपछि त्यहाँबाट राजसिंहासन उठाएर ल्याओस् । तथा डेढ हजार मिलको यो दूरी जसलाई दुबैतिरको गणना गरिंदा तीन हजार मील पुग्दछ। तीन-चार घण्टामा तय गरोस् । एउटा ठूलो शक्तिशाली मनुष्य पनि प्रथम त यति ठूलो सिंहासनलाई उचाल्नै सक्दैन तथा यदि त्यसले अन्य मानिसहरुबाट अथवा वस्तुहरुको सहायताले उचालि पनि हाल्दछ भने यति अल्पकालिक अवधिमा यति यात्रा कुन प्रकार सम्भव छ कि पूरा गर्न सकोस् ।

[3]अर्थात् म त्यसलाई उचालेर ल्याउन पनि सक्छु तथा त्यसको कुनै कुरामा परिवर्तन पनि गर्ने छैन ।

[4]यो को व्यक्ति थियो जसले यो भन्यो ? यो किताब कुन चाहिं थियो ? तथा यो ज्ञान कुन चाहिं थियो जसको शक्तिले यो दावा गरियो ? यसमा व्याख्याकारहरुका विभिन्न कथन छन् । यी तीनै वटाको पूर्ण वास्तविकता त अल्लाह तआला नै जान्दछ । यहाँ कुरआन करीमका शब्दहरुबाट जो ज्ञात हुन्छ, त्यो यति नै हो कि त्यो मनुष्य नै थियो, जोसित अल्लाहको किताबको ज्ञान थियो, अल्लाह तआलाले चमत्कार एवं अप्राकृतिक रूपले त्यसलाई यो शक्ति प्रदान गऱ्यो कि आँखा चिम्म गर्दैमा त्यसले सिंहासन ल्यायो । आचरण तथा चमत्कार नाम नै हो यस्ता कार्यहरुको, जो उपस्थिति साधन तथा सामान्य कुराहरुबाट एकदम विपरीत होस् । तथा ती कुरा अल्लाह तआलाका सामर्थ्य एवं इच्छाले नै प्रकट हुन्छन् । यसकारण न व्यक्तिगत शक्ति आश्चर्यजनक छ तथा न त्यस ज्ञानको खोजको आवश्यकता छ, जसको वर्णन यहाँ छ ।

जब तपाईंले त्यसलाई आफ्नो निकट उपस्थित पाउनुभयो त भन्नुभयो कि यही मेरो प्रभुको उपकार हो, ताकि त्यसले मलाई जाँचोस् कि म कृतज्ञता व्यक्त गर्ने हूँ अथवा कृतघ्न । कृतज्ञता व्यक्त गर्ने व्यक्ति आफ्नो लाभकै लागि कृतज्ञता व्यक्त गर्दछ तथा जो अकृतज्ञता व्यक्त गर्दछ, त मेरो प्रभु निस्पृह तथा महान छ ।

طَرْفُكَ ۚ فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهٗ
قَالَ هٰذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّيْ ۚ
لِيَبْلُوَنِيْٓ ءَاَشْكُرُ اَمْ اَكْفُرُ ۭ وَمَنْ
شَكَرَ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ
كَفَرَ فَاِنَّ رَبِّيْ غَنِيٌّ كَرِيْمٌ ﴿٤٠﴾

(४१) आदेश दिए कि त्यसका सिंहासनमा केही परिवर्तन गरिदेउ,[1] हामी हेर्नेछौं कि यसले मार्ग पाउँछ अथवा ती मध्ये हुनेछ जो मार्ग पाउँदैन ।[2]

قَالَ نَكِّرُوْا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ
اَتَهْتَدِيْٓ اَمْ تَكُوْنُ مِنَ الَّذِيْنَ
لَا يَهْتَدُوْنَ ﴿٤١﴾

(४२) अनि जब आइहाल्यो त उसित सोधियो कि यस्तै तिम्रो सिंहासन छ ? उसले उत्तर भनी कि यो त जस्तो त्यही हो ।[3] हामीलाई

فَلَمَّا جَاۗءَتْ قِيْلَ اَهٰكَذَا عَرْشُكِ ۭ
قَالَتْ كَاَنَّهٗ هُوَ ۚ وَاُوْتِيْنَا الْعِلْمَ

किनकि यो त्यस शक्तिको परिचय हो, जसद्वारा यो कर्म एकछिनमै भयो । अन्यथा वास्तवमा त यो अल्लाहको चाहना कै कारवाही थियो जसले क्षणमै जे चाहन्छ गर्न सक्दछ । आदरणीय सुलैमान पनि यस वास्तविकतासित परिचित थिए, यसकारण जब उनले देखे कि सिंहासन प्रस्तुत छ, त त्यसलाई आफ्नो प्रभुको कृपा नै भने ।

[1]अर्थात् त्यसका रङ्ग रूप अथवा आकारमा परिवर्तन गरिदेउ ।

[2]अर्थात् त्यो यस कुरासित परिचित हुन्छ कि यो सिंहासन उसैको हो अथवा उ त्यसलाई बुझ्न सक्दैनन् ? दोस्रो अर्थ यो हो कि त्यसले मार्गदर्शन पाउँछे अथवा पाउँदिन ? अर्थात् यति ठूलो चमत्कार देखेर पनि त्यसमा सत्यमार्ग खोल्दछ अथवा खोल्दैन ।

[3]परिवर्तनका कारण यसको आकारमा केही परिवर्तन आएको थियो, यसकारण त्यसले स्पष्ट शब्दहरुमा त्यसलाई आफ्नो हुने कुरो स्वीकार पनि गरिनन् तथा परिवर्तन उपरान्त मनुष्य तैपनि आफ्नो कुरोलाई चिन्दछ, यसकारण आफ्नो हुने कुरोलाई नकारेन पनि तथा यो पनि भने कि “जस्तो कि त्यही नै हो ।” यसमा स्वीकार छ न अस्वीकार । बरु अत्यन्त सतर्कतापूर्ण उत्तर छ ।

مِن قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ ﴿٤٢﴾

यसभन्दा पूर्व नै ज्ञान दिइएको थियो तथा हामी मुसलमान थियौं ।[1]

وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعْبُدُ مِن دُونِ
اللَّهِ ۖ إِنَّهَا كَانَتْ مِن قَوْمٍ
كَافِرِينَ ﴿٤٣﴾

(४३) तथा त्यसबारे उनले रोकिदिएका थिए जसको त्यसले अल्लाहका अरितरिक्त पूजा गर्दै आएकी थिइन् । नि:सन्देह त्यो काफ़िरहरु मध्येकी थिई ।[2]

قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ ۖ فَلَمَّا
رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَن
سَاقَيْهَا ۚ قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ
مِّن قَوَارِيرَ ۗ قَالَتْ رَبِّ إِنِّي

(४४) उसित भनियो कि महलमा प्रवेश गर अनि जब त्यसले देखी त त्यसलाई जलाशय ठान्यो। (अनि त्यसले आफ्नो लुगामाथि उचाली) यसरी आफ्नो दुईटा खुट्टा खोलिदिई[3] उनले भने, "यो त शीशाबाट निर्मित महल हो ।" भनी "हे मेरो प्रभु ! निश्चय नै मैले आफ्नो प्राणमाथि अत्याचार गरें ।

[1]अर्थात् यहाँ आउनुभन्दा पूर्व नै हामीले जानिसकेका थियौं कि तपाईं अल्लाहका नबी हुनुहुन्छ तथा तपाईंका अधीन एवं अनुयायी भइहालेका थियौं । परन्तु इमाम इब्ने कसीर तथा शौकानी आदिले यसलाई आदरणीय सुलैमानका कथन भनेका छन् कि हामीलाई अघि नै दिइहालिएको थियो कि महारानी सबा आज्ञाकारणी भई सेवामा उपस्थित हुनेछिन् ।

[2]यो अल्लाह तआलाको कथन हो तथा صَدَّهَا को कर्ता مَا كانت تعبد हो । अर्थात् त्यसलाई अल्लाहको इबादतबाट जुन कुरोले रोकिदिएको थियो, त्यो अल्लाहका अतिरिक्त अन्यको पूजा थियो, तथा यसको कारण यो थियो कि त्यसको सम्बन्ध एउटा काफिर समुदायसित थियो, यसकारण एकेश्वरको वास्तविकताबाट अन्जाम रहेकी थिई, केही ज्ञाताहरुले صَدَّهَا को कर्ता अल्लाहलाई तथा केहीले सुलैमानलाई भनेका छन् । अर्थात् अल्लाह अथवा अल्लाहका आदेशले सुलेमानले त्यसलाई अल्लाहका अतिरिक्त अन्यको पूजाबाट रोकिदिए । परन्तु प्रथम कथन अधिक उचित छ । (फ़तहुल क़दीर)

[3]यो महल शीशाबाट निर्मित थियो जसको आँगन तथा फर्श पनि शीशाको थियो ।لُجَّةً गहिरो पानी अथवा जलाशयलाई भन्दछन् । आदरणीय सुलेमानले आफ्नो नबूअतका लागि सम्मानसूचक चमत्कार देखाउनुका पश्चात उचित ठाने कि त्यसलाई आफ्नो सांसारिक वैभव एवं शोभाको एक झलक देखाइयोस्, जसमा अल्लाहले मानव इतिहासमा उनलाई विशेषता दिएको थियो । अत: त्यसलाई महलमा प्रवेश गर्नुको आदेश दिइयो, जब त्यो प्रवेश गर्नथाली, त त्यसले आफ्नो स्कर्ट माथि उचाली । शीशाको फर्श त्यसलाई पानी प्रतीत भयो, जसबाट आफ्ना वस्त्रहरुलाई बचाउनका लागि त्यसले आफ्ना सुरुवाल माथि उचाली ।

ظَلَمْتُ نَفْسِيْ وَاَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمٰنَ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝٤٤

अब म सुलेमानका साथ अल्लाह सर्वलोकका नाथको आज्ञाकारणी बन्दछु ।[1]

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ اِلٰى ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ صٰلِحًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ فَاِذَا هُمْ فَرِيْقٰنِ يَخْتَصِمُوْنَ ۝٤٥

(४५) तथा निःसन्देह हामीले 'समूद' तिर उनका भाई 'स्वालेह' लाई पठायौं कि तिमी सबै अल्लाहको इबादत (उपासना) गर, तैपनि उनीहरु दुई गुट बनी आपसमा लड्न थाले ।[2]

قَالَ يٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُوْنَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ ۚ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُوْنَ اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ۝٤٦

(४६) (उहाँले) भने हे मेरा समुदायका मानिसहरु ! तिमी भलाईभन्दा पहिले नराम्रो कुराको शीघ्रता किन गरिराखेका छौ ?[3] तिमी अल्लाह (तआला) सित क्षमा किन माँग्दैनौं ? ताकि तिमीमाथि दया गरियोस् ।

[1]अर्थात् जब त्यसले फर्शको वास्तविकता बुझिहाली त आफ्नो त्रुटिको पनि संवेदन भयो तथा आफ्नो अपराध स्वीकार गर्दै मुसलमान हुनुको घोषणा गरिदिइ । सफा, चिल्लो कुँदिएका पत्थरहरुलाई مُمَرَّد भनिन्छ । यसैबाट أمرد छ जो त्यस सुन्दर बालकलाई भनिन्छ, जसको अनुहारमा अहिले दाह्री, जुङ्गा नहोस् । जुन वृक्षमा पातहरु हुँदैन त्यसलाई مَرْدَاء भनिन्छ । (फ़तहुल क़दीर) परन्तु यहाँ यो निर्माण अथवा जडानको अर्थमा छ । अर्थात शीशाबाट निर्मित अर्थात जडेको महल ।

नोटः महारानी सबा (बिलकीस) मुसलमान हुनुका पश्चात के भयो ? कुर्आनमा अथवा कुनै सहीह हदीसमा यसको विस्तृत जानकारी पाइँदैन । व्याख्यात्मक कथनहरुमा अवश्य पाइन्छ कि उनको आपसमा विवाह भएको थियो, परन्तु जब कुर्आन तथा हदीस यस विषयमा मौन छन् त यस सन्दर्भमा मौन हुनु नै उत्तम छ ।

[2]यसबाट तात्पर्य काफ़िर तथा ईमान भएका हुन्, झगड्नुको अर्थ प्रत्येक सम्प्रदायको यो दावा हो कि त्यो सत्यमा छ ।

[3]अर्थात् ईमान स्वीकार गर्नुका साटो तिमी कुफ्रमाथि किन हट गरिराखेका छौ, जुन यातनाको कारण छ । यसका अतिरिक्त आफ्ना विरोध एवं अवहेलनाका कारण भन्थे पनि कि हामीमाथि प्रकोप ल्याउ, जसका उत्तरमा आदरणीय स्वालेहले यो भने ।

قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ۚ قَالَ طَائِرُكُمْ عِندَ اللَّهِ ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾

(४७) (उनीहरु) भन्नथाले कि हामी त तिमी तथा तिम्रा साथीहरुबाट अपशगुन लिइराखेका छौं,[1] (उहाँले) उत्तर दिनुभयो कि तिम्रो अपशगुन अल्लाहको पासमा छ,[2] बरु तिमी त परीक्षामा परेका मानिसहरु हौ ।[3]

وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾

(४८) यस नगरमा नौ (मुखिया) व्यक्ति थिए जो धर्तीमा उपद्रव फैलाइराखेका थिए तथा सुधार गर्दैनथे ।

قَالُوا تَقَاسَمُوا بِاللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُ وَأَهْلَهُ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٤٩﴾

(४९) उनीहरुले आपसमा अल्लाहको सौगन्ध खाएर प्रतिज्ञा गरे कि राति नै 'स्वालेह' तथा त्यसका परिवारका मानिसहरुमाथि हामीले छापा मार्नेछौं ।[4] तथा त्यसका उत्तराधिकारीहरुसित भनिदिनेछौं कि हामी त्यसका परिवारको हत्याको

[1] اطَّيَّرْنَا वास्तवमा تطيّرنا छ । यसको धातु طَير (उड्नु) हो । अरब जब कुनै कार्यको अथवा यात्राको विचार गर्दथे ते पंक्षी उडाउँदथे, यदि त्यो दायाँतिर उड्थ्यो भने त्यसलाई शुभ ठान्दथे तथा त्यो कार्य गरिहाल्थे अथवा यात्राका लागि निस्किहाल्थे तथा यदि बायाँतिर उड्थ्यो भने त्यसलाई अपशगुन ठान्थे तथा त्यस कार्य अथवा यात्राबाट रोकिन्थे । (फ़तहुल क़दीर) इस्लाममा यो शुभ-अशुभ निषेध छ परन्तु तफ़ाउल उचित छ । अर्थात राम्रा शब्द अथवा नाम सुनेर शुभ ठान्नु ।

[2] अर्थात् ईमान भएकाहरु अपशगुनका कारण होइनन्, जस्तो कि तिमी ठानिराखेका छौ बरु यसको मूल कारण अल्लाहकै पासमा छ किनकि अशुभ (अकाल आदि) पुगेको छ, त्यो अल्लाहतिरबाट हो तथा त्यसको कारण तिम्रो कुफ्र हो, । (फ़तुहल क़दीर)

[3] अर्थात् विचलनमा छुट दिएर तिम्रो परीक्षा लिईदैछ ।

[4] अर्थात् स्वालेहको तथा त्यसका परिवारका सदस्यहरुका हत्या गरिदिनेछौं, यो सौगन्ध त्यस समय खाए, जब ऊँटनीको हत्या गरेपश्चात आदरणीय स्वालेहले भने कि तीन दिन पश्चात तिमीमाथि प्रकोप आउनेछ । उनीहरुले भने कि ती प्रकोपभन्दा पूर्व नै हामीले स्वालेह तथा त्यसका परिवारका मानिसहरुका हत्या गरिदिनेछौं ।

समय उपस्थित थिएनौं[1] तथा हामी साँचो बोलिराखेका छौं

وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ۝٥٠

(५०) तथा उनीहरुले चाल चाले[2] तथा हामीले पनि[3] तथा उनीहरु त्यसलाई बुझ्दैनथे[4]

فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ ۝٥١

(५१) अब हेरिहाल कि उनको षड्यन्त्रको परिणाम के भयो ? हामीले उनीहरुलाई तथा उनका समुदायलाई सबैलाई ध्वस्त गरिदियौं ।[5]

فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝٥٢

(५२) यी हुन् उनका घर जो उनका अत्याचारका कारण उजडिएका छन्, जो ज्ञान राख्दछन्, उनका लागि त्यसमा ठूलो निशानी लक्षण छ ।

وَأَنجَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ۝٥٣

(५३) तथा हामीले उनलाई जसले ईमान कायम गरेका थिए र सत्यकर्म गर्दथे, बचाइहाल्यो ।

[1]अर्थात् हत्याका समय हामी त्यहाँ उपस्थित थिएनौं तथा न हामीलाई जानकारी छ कि कसले उनको हत्या गरेको छ ।

[2]उनका षड्यन्त्र यही थियो कि उनीहरुले आपसमा सौगन्ध खाएका थिए कि रात्रिको अँध्यारोमा यस हत्याको योजनाका अनुसार कार्य गर्नेछौं तथा तीन दिन पूर्व नै हामीले स्वालेह तथा उसका परिवारलाई हत्या गरिहाल्नेछौं ।

[3]अर्थात् हामीले उनका यस षड्यन्त्रको बदला दियौं तथा उनलाई ध्वस्त गरिदियौं । यहाँ पनि مكرنا مكرًا बाट त्यसको रुपको अर्न्तगत वर्णन गरिएको छ ।

[4]अल्लाहको उपायलाई बुझ्दैनथे ।

[5]अर्थात् हामीले उपरोक्त नौ सरदारहरुलाई मात्र होइन, बरु उनका सम्पूर्ण समुदायलाई ध्वस्त गरिदियौं । किनकि त्यो समुदाय विनाशको मूल कारण कुफ्र तथा अत्याचारमा पूर्ण रुपमा उनका साथमा थियो, यद्यपि क्रियात्मक रूपले उनका हत्याको योजनामा सम्मिलित हुन सकेको थिएन किनभने यो योजना गुप्त थियो परन्तु उनको हार्दिक इच्छाको अनुरुप थियो, जो नौं जनाले आदरणीय स्वालेह तथा उनका परिवारका मानिसहरुका विरुद्ध योजना तयार गरेका थिए । यसकारण सम्पूर्ण समुदाय नै विनाश योग्य पाइयो ।

وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾

(५४) तथा लूतको (चर्चा गर),[1] जबकि उसले आफ्ना समुदायसित भन्यो कि तिमीले आँखाले हेरे उपरान्त पनि तिमी कुकर्म गरिराखेका छौ ?[2]

أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ النِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

(५५) यो के कुरो हो ? कि तिमी स्त्रीहरुलाई छाडि पुरुषहरुको पासमा कामवासनाले आउँछौ ?[3] सत्य यो हो कि तिमी अत्यन्त मूर्खता गरिराखेका छौ ।[4]

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوٓا۟ ءَالَ لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾

(५६) उनको समुदायको उत्तर यो भन्नुका उपरान्त अन्य केही थिएन कि लूतको परिवारका मानिसहरुलाई आफ्नो नगरबाट निकालिदियो, यिनीहरु त बडो पवित्रता देखाइराखेका छन् ।[5]

فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ

(५७) अत: हामीले उसलाई तथा उसको परिवारलाई, उसकी पत्नी बाहेक, सबैलाई बचाइहाल्यौं ।

[1]अर्थात् लूतको घटना याद गर जब लूतले भने । यो समुदाय अमूरिया तथा सदूमका वस्तीहरुमा निवास गर्दथ्यो ।

[2]अर्थात् यो जान्नुका उपरान्त कि यो निर्लज्जताको कर्म हो । यहाँ हेर्नुको अर्थ हृदयका आँखाले हेर्नु हो, तथा यदि उपरी आँखाले हेर्न तात्पर्य हो भने अर्थ यो हुन्छ कि सबैका अगाडी यो कुकर्म गर्दछौ ? अर्थात तिम्रो दुष्टता यति बढिसकेको छ कि लुक्नुको पनि प्रयत्न गर्दैनौं ।

[3]यो पुनरावृत्ति अपारको लागि छ कि यो निर्लज्जता त्यही, समलैंगिकता हो, जुन स्त्रीहरुलाई छाडि पुरुषहरुका साथ अप्राकृतिक कामवासनाका रुपमा गर्दछौ ।

[4]अथवा त्यसका निषेधाज्ञा (हुरमत) बाट अथवा यस कुकर्मको दण्डसित तिमी अन्जान छौ अन्यथा शायद यो कुकर्म गर्दैनथ्यौ ।

[5]यो कटाक्ष तथा उपहासको रुपमा छ ।

قَدَّرْنٰهَا مِنَ الْغٰبِرِيْنَ ﴿٥٧﴾

यसको अनुमान त शेष रहनेहरुमा हामीले लगाइसकेका थियौं ।[1]

وَ اَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَّطَرًا ۚ فَسَآءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِيْنَ ﴿٥٨﴾

(५८) तथा उनीमाथि एक (विशेष प्रकार को) वर्षा गरिदियौं,[2] अतः ती तर्साइएका मानिसहरुमाथि नराम्रो वर्षा भयो ।[3]

قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَ سَلٰمٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى ؕ آٰللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٥٩﴾

(५९) त तपाईं भनिदिनुस् कि सम्पूर्ण प्रशंसा अल्लाहकै लागि छ तथा त्यसका स्वच्छन्द भक्तहरुमाथि सलाम छ ।[4] के अल्लाह (तआ़ला) श्रेष्ठ छ अथवा ती जसलाई यिनीहरु साझेदार बनाइराखेका छन् ।[5]

[1]अर्थात् अघि नै त्यसको विषयमा यो अनुमान अर्थात् अल्लाहद्वारा लेखिएको भाग्यमा थियो कि त्यो ती नै पछि रहने मध्यकी हुनेछ, जसमाथि प्रकोप आउनेछ ।

[2]उनीमाथि जुन प्रकोप आयो, त्यसको विवरण पहिला गुज्रिसकेको छ कि ती वस्तीहरुलाई उनीमाथि पल्टाइयो तथा त्यस पश्चात उनीमाथि पत्रमाथि पत्र रोडा-ढुङ्गाहरुको वर्षा भयो ।

[3]अर्थात् जसलाई पैग़म्बरहरुद्वारा तर्साइयो तथा उनीमाथि प्रमाण स्थापित गरियो परन्तु उनीहरु झुठ्लाउन तथा इन्कार गर्नबाट रोकिएनन् ।

[4]जसलाई अल्लाहले रिसालत तथा भक्तहरुका मार्गदर्शनका लागि चयन गऱ्यो, ताकि मानिसहरु केवल एक अल्लाहको पूजा गरुन् ।

[5]यी प्रश्नहरु नकारात्मक हुन् । अर्थात् अल्लाहकै इबादत सर्वोत्तम छ किनभने जब स्रष्टा, पालक एवं स्वामी त्यही हो, त इबादतका योग्य कोही अन्य किन हुन सक्दछ जो न कुनै वस्तुको स्रष्टा हो, न पालक तथा स्वामी हो خير सर्वोत्तमको अर्थमा प्रयोग हुन्छ, परन्तु यहाँ यस अर्थमा होइन मात्र उत्तमको अर्थमा छ किनभने मिथ्या पूज्यमा त कुनै राम्रो कुरा त छँदैछैन ।